

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

719576

Fra

1933
Vallekilde Folkehøjskole

40

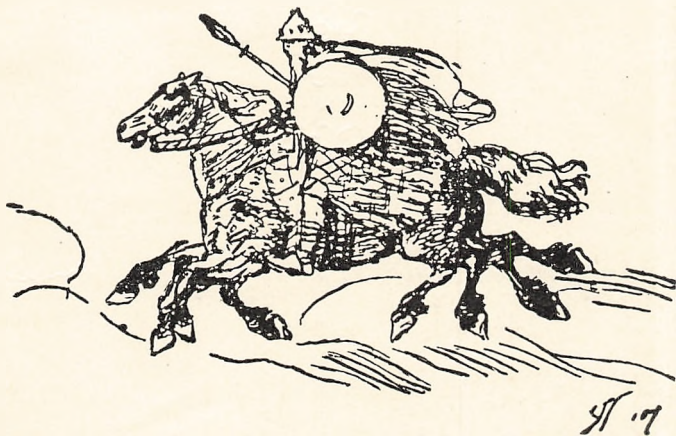

Udgivet af Selevforeningen
1933

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

40

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1933

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

H
~~3041~~
~~26~~
†
1033

1045/889

Bogtrykkeriet Absalon
(Ejvind Christensen)

Statens pædagogiske Studiesamling
København V

*Frihed er det bedste guld,
som sol bestråler over muld,
lad den dit smykke være!
Ja, dersom du dig selv har kær,
da hold den mer end livet værd!
ti frihed følger ære.*

*Frihed er en stad så skøn,
hvor enigheden bor i løn,
og nabo smukt sig føjer;
hvor så man skatter egen arv,
at alle ser på næstens tarv,
og ingen retten bøjer.*

Under Myndighed.

Den svenske højskoleforstander Manfred Björkquist holdt i sommer et foredrag, hvori han ifølge referat talte om livsnøden hos nutidsmennesker og sagde, at den består især i to ting. Den ene er en indre ensomhed. I det ydre er vi mindre ensomme end nogensinde. Men i det indre er ensomheden stor. Den anden er en alt gennemtrængende usikkerhed. Den er endogså gået ind i samvittigheden. Og når man ikke længere ved, hvad der er ret og uret, er der nød på færde.

Det træffer sig sådan, at jeg i fjor til årsskriftet skrev noget om den indre ensomhed. Björkquists ord nu har givet mig den tanke i år at skrive noget om det andet, han har talt om. Også for mig står det som noget betydningsfuldt. Der er her meget at tænke på og mere at arbejde med. —

I en lille bog: Religionsskiftet i Norden (s. 28) har prof. V. Grønbech skrevet: »Den største angst i verden er den, der griber en mand, når hans indre sammenhæng begynder at glide, og hans samvittighed smuldrer hen.«

Prof. Grønbech bruger ordet angst, ikke ordet frygt. Det er formodentlig ikke tilfældigt. Man kan blive grebet af frygt for mange ting, for et tordenvejr, for en vred mand, for en operation, for et truende økonomisk sammenbrud. Men angst er noget andet. Den kan gribe både den, som frygter, og den, som ikke frygter nogen ting. Den fremkaldes af en fare, som ligger på et andet om-

råde. — Måske går det engang op for et menneske, eller måske står det uden nogen slags overvejelse klart, at »livet« er noget, som ikke må forspildes — ikke krænkes og skades eller hærages, men mindst af alt sættes til. Måske føler man, at det forfærdeligste af alt er, om det sker. Da har livet fået en særlig vægt som noget kosteligt eller som noget, man har ansvar for. Og *sker* det så, at man ser, det hærages eller endogså trues med undergang, da er angsten der. Angsten er for livets forspildelse.

Det er klart, at det er noget af den art, prof. Grønbech tænker på, når han skriver om, at et menneskes indre sammenhæng begynder at glide, så det ikke længere ved, hvad det er for én, hvor det har sig selv henne, eller når han skriver, at samvittigheden smuldrer bort. Da er det livet, der er i fare i denne særlige forstand.

At angsten, som voldes over det, er den største i verden, mener jeg ikke. Men på menneskelivets grund, inden for menneskelivets rammer er det den største, det tror jeg nok. Denne angst, som en og anden kender stærkt, og som maaske kun få er helt ukendte med, er da menneskesindets eget og stærke vidnesbyrd om alvoren i, at samvittigheden sættes til. Prof. Grønbechs ord er i deres jævnhed det stærkeste udtryk, jeg mindes at have truffet, for den alvor.

— — —
Hvad er samvittigheden for noget?

Det kan gerne være, at mange vil tænke, det ikke er noget at spørge om. For enhver véd dog, hvad samvittigheden er. Det er vel også sandt, at der næppe i Danmark findes nogen, som ikke har i hvert Fald en vis forestilling om det. Men derfor er det ikke sikkert, at vi er trængt ret dybt i sagen. Det kunde gerne

være, at de, der er så sikre, vilde opdage, hvis de blev spurgt nøjere ud derom, at det alligevel var dem temmelig uklart, ikke blot i deres tanker, men hvad mere er, i deres livsførelse. Det står snarere sådan til i vore dage, at mange selv føler sig usikre, både i, hvad de skal tænke om samvittigheden, og i, hvordan de skal tage det med den i deres livsførelse.

Et vidnesbyrd om, at der findes en sådan vidt udbredt usikkerhed, kan læses ud af en artikel, som en norsk højskoleforstander, Nils Sivertsen, skrev i tidskriftet »Kirke og Kultur« i september 1931. Han kalder den: »Er samvitet burte for kyrkja?« og begynder således: »Vi prøver måske enhver af os at tænke efter, hvor længe det vel kan være, siden vi hørte samvittigheden nævne i en kirke — fra en prædikestol. Og der kunde være dem af os, der havde hørt samme præst hver helligdag i fem år eller ti år, som måtte sige: »Nej, det ord hørte vi aldrig« . . . . Ja, men sagen da: Guds røst i menneskehjertet? Nej, vi hørte aldrig om det i vor kirke. — Mor og far talte meget om det, da vi var børn; vi lærte også om det i skolen; men ikke hørte vi det nævnet i kirken og aldrig ved (kristelige) møder«. — Han nævner endvidere, at det er sådan, at hos nogle få præster har samvittigheden været et levende ord i forkyndelsen, f. eks. Klaveness og Christoffer Bruun; men det er kun få.

Formodentlig forholder det sig, som han skriver. Måske gælder det samme om Danmark. Og nu mener jeg ganske vist ikke, at det er til nogen videre gavn, om præsterne i deres prædikener taler om samvittigheden. De skal ikke tale *om* samvittigheden, men *til* samvittigheden, så den vågner og virker, og det gør de bedst ved at tale ret om Gud. Men når ordet næsten er forsvundet af prædkenernes ordforråd, så er det nok alligevel også et vidnesbyrd om den usikkerhed, der råder m. h. t.

samvittigheden, og om, hvor vanskeligt det derfor er at bruge det ord.

Det er ingenlunde en glæde at pege på dette og derved at gøre nogen opmærksom derpå, som måske ikke før har tænkt på det. Men det kunde jo være, at der har været gamle tanker om samvittigheden, som var for let købte og ikke holdbare, at de bør gå støvets gang, og at der er nyt at vinde for os. Hvor meget usikkerheden er forskyldt af os selv og vor samtid, ved jeg ikke. Det er altid et alvorligt spørgsmål. Men i ordet samvittighed ligger der et indhold af den dybeste betydning. Det skal også have sin plads i vort og vor slægts liv. Derfor har vi behov al den klarhed, vi kan få over, hvordan det hænger sammen med samvittigheden. Vil årsskiftets læsere, denne højskoles mange gamle elever, gøre mig følgeskab gennem nogle overvejelser derom, selvom det måske skal kræve nogen udholdenhed?

— — —

Højskoleforst. Sivertsen skrev, at det jo ikke kommer an på ordet, men på sagen selv. Og sagen udtrykte han således: Guds røst i menneskeljertet.

Her har vi den opfattelse af samvittigheden, at den er Guds røst i vort indre. Det er vist meget almindeligt endnu at tænke sådan. Det tilhviskes os, hvad vi skal gøre : gennem visse følelser af ro eller uro, som man får, når man vil foretage sig noget, skønner man, hvad man skal gøre.

Det fører til for urimelige ting, hvis samvittigheden skal være Guds røst i vort indre.

Hvis den er det, så er den jo for Gud et redskab, hvorigennem han altid vil give sin vilje på jorden til kende for et menneske (hvor forunderligt og stort vilde det ikke være for os, om det var tilfældet, at himlens Gud sådan direkte gav sig til kende for ethvert menne-

ske), og saa er den for mennesker et redskab, hvorved vi altid kan få Guds vilje at kende. Men i så fald kan mennesker, som klart drives eller bindes af deres samvittighed til handling, jo aldrig komme i modstrid. Gud vil ikke to modsatte ting i den samme sag. Ja, men mennesker, som handler efter deres samvittighed, kommer ofte til at stå skarpt og uforligeligt over for hinanden. Samvittigheden var på færde hos Luther i Worms. Men der er trods alt dog ingen tvivl om, at der også blandt hans modstandere var nogen, som var bundet i deres samvittighed til deres opfattelse og deres handlinger. Hans Tavsens og de andre danske reformatorer var drevet af deres samvittighed i deres gerning; men det var sikkert også deres retskafne modstander, Povl Helgesen. Når Gandhi tilskynder til ulydighed mod den engelske regering, gør han det sikkert drevet af sin samvittighed. Men når engelske embedsmænd for den tings skyld sætter ham i fængsel, gør de det formodentlig også i overensstemmelse med deres samvittighed, måske drevet af den. Når en politiker arbejder for retsstaten og en anden for den socialistiske stat, og de møder hinanden i uforligelig strid, kan de sikkert gøre det, hver for sig drevet af deres samvittighed.

Livet er fyldt af den slags eksempler. Men hvordan er det muligt, hvis samvittigheden er Guds direkte tale eller tilkendegivelse til ethvert menneske?

Hvis den er det, nødes vi til at sige, at der i hvert fald er meget lidt af samvittighed til hos mennesker, og at den, der er, tillige er usikker i sin tale. Vi nødes vel tillige til at sige, at der heller ikke *kan* være mere hos os; for vi bliver altid meget daarlige og usikre til at finde, hvad der er Guds vilje. Men at være nødt til at tænke sådan er en ulykkelig og ødelæggende følge af den misforstaaelse, at samvittigheden er Guds røst. Man tager jo derved næsten muligheden for at have samvit-

tighed fra os. — Og så kan vi ikke engang standse ved, at der er og bliver meget *lidt* af samvittighed til, men må se i øjne det forfærdelige, at denne Guds røst måtte kunne forvandle sig til sin modsætning, til at gå *imod* Guds vilje. Menneskers samvittighed har stået og står vitterligt ofte det imod, som vi må tro Gud vil have frem.

Nej, vi nødes til at mene, at samvittigheden, som vi kender dens virksomhed, er noget *menneskeligt*, menneskelig bestemt og begrænset. Det kan se ud, som om det er at berøve den noget af dens højhed og alvor. Men hvad det gælder om, er først det, der er det virkelige. Og hvad om det saa dernæst viser sig, at ved denne forståelse bliver vi i stand til at give den dens rette plads og en fremtrædende plads og i den at finde en meget betydningsfuld udrustning til livet, både under timeligt og evigt synspunkt? —

Hvis samvittigheden er en menneskelig udrustning, så forstår vi meget hos den. Så forstår vi, at den dømmer både så påfaldende ens og så påfaldende forskelligt. Inden for samme egn eller inden for et helt folk eller inden for samme religion dømmer den i stor udstrækning de samme handlinger til at være gode og en anden række handlinger til at være onde. Men kommer man så til et folk, f. eks. i en fremmed verdensdel og med en anden religion, dømmer samvittighederne der også ret ensdan; men de dømmer ikke så lidt anderledes end det første sted, undertiden lige modsat. Det forstås, når samvittigheden er en evne, der kan påvirkes og opdrages af det, vi møder fra barndommen og fremefter.

Så forstår vi også, at samvittigheden kan rumme så påfaldende en usikkerhed. Hvis den er Guds røst, kan usikkerheden kun tænkes at fremkomme ved, at et menneske er ulydig mod samvittigheden, og det kan endda knap tænkes. Er den en menneskelig evne, forstår vi usikkerheden og tillige, som det viser sig, at

den kan hænge sammen med to forskellige, næsten modsatte ting. Det ene er, at der sløses med den, eller at den åbent sættes til side. Det andet er, at usikkerheden også kan findes hos mennesker, der er i særlig grad samvittighedsfulde. De vil nødtigt gøre uret eller dømme uretfærdigt. Derfor bliver deres samvittighed varlig og tit famlende. — Så forstår vi også, at grove og kortsynede mennesker eller mennesker med en særlig fast og afsluttet livsanskuelse (en »tyrkeretro«) har en rolig og fast samvittighed i det, de gør. Og vi må dog sige, at de handler meget urigtigt. Kr. Kold skal have sagt: »Jeg har altid været sikker i min sag, også når jeg tog fejl.« Det er en meget tvivlsom dyd.

— — —

Men når samvittigheden ikke er Guds røst, hvordan da?

Det lader til, at mange kender noget i sig, som siger: »Du må ikke,« og at i hvert fald nogle også kender noget, som siger: »Du skal«, og at både det ene og det andet har det præg over sig, at det er mere og større end mennesket selv, både mere dybtseende og mere fremskuende og mere retskaffent. Det er en mærkelig og dunkel egenskab.

Lad os tænke på Sokrates. Han levede i Athen godt 400 år f. Kr. og brugte al sin tid til at samtale med sine medborgere, hvem som helst han kunde faa i tale. Så søgte han altid at få dem bort fra skinvæsen og indbildskhed og indbildning, fra overfladiskhed i tænkemåde og handling, fra det værdiløse til det værdifulde. Ved at spørge dem ud nødte han dem til at tænke selv, at opdage, at de havde været overfladiske, og at stræbe efter at kende sig selv (det vil især sige: deres mangelfuldhed) og kende livet på en dybere måde og så leve derefter.

Til sidst blev han anklaget for ikke at tro på guderne (altså at være en slags fritænker) og for at fordærve de unge. Hvis noget var uretfærdigt, så var det denne anklage. Alligevel endte det med, at han blev dømt til døden, vel nok fordi han forsvarede sig så ligefrem.

Han sagde i sin forsvarstale til de 500 dommere noget, som har betydning for os her. Når han havde virket, som han havde, kom det af »det, som I ofte har hørt mig sige, at der ytrer sig noget vist guddommeligt hos mig, . . . og jeg har haft dette lige fra barndommen af, en slags røst, som kommer, og som, når den kommer, altid afholder mig fra at gøre det, som jeg står i begreb med, men aldrig tilskynder mig til noget.« — Han hørte altså ofte en indre røst. Den var sådan, at den sagde: Det skal du ikke, men aldrig: Det skal du. Han indrettede ubetinget sine handlinger efter den. Det bevirkede, at når røsten ikke lod sig mærke var han aldeles tryk for, at det var noget godt og lykkeligt og rigtigt, han gjorde. Han må igennem et langt livs vistnok daglige erfaringer have fået fastslået, at dette ikke slog fejl.

Hvor meget dette betød for ham, får vi at vide lidt senere. Da dødsdommen var bleven fældet, og han altså vidste, at han nu skulde dø, holdt han en lille tale til sine venner blandt dommerne og sagde blandt andet: »Der er hændt mig noget besynderligt. Den advarende guddomsstemme, som trådte mig i vejen endogså ved ganske ubetydelige afgørelser, når jeg stod i begreb med at inlde mig på noget, der ikke vilde være heldigt, trådte mig ikke hindrende i møde, hverken i morges tidlig, da jeg vilde gå hjemmefra, ej heller da jeg skulde træde op for domstolen her, ikke heller på noget punkt i min tale, når jeg vilde til at sige noget til jer. Og dog har dette varselstegn ved mange andre lejligheder, når jeg talte, standset mig midt i talen. Men nu, da dette har ramt mig, som man vel nok betragter som det værste

af alle onder (dødsdommen), har varselsrøsten ikke gjort mig modstand på noget punkt, hverken ved nogen gerning eller noget ord. Hvad antager jeg da nu er grunden hertil? Det skal jeg sige jer. Det kommer formodentlig deraf, at det, der nu er blevet min lod, er et gode for mig. Og det kan ikke være muligt, at vi kan have ret, hvis vi tror, at døden er et onde. Et vægtigt bevis har jeg fået på dette; thi det er utænkeligt, at det vante tegn ikke skulde have gjort mig modstand, dersom det ikke var noget godt, jeg nu skal gå ind til.«

Røsten var meget virksom og utvetydig. Nu havde han altså været agtpågivende, og da den ikke holdt ham tilbage, overbeviste det ham om, at selv døden ikke kunde være noget slemt. Vi ser, hvilken betydning denne stemme havde for ham.

Spørgsmålet er imidlertid, hvad den er for noget. Nogle mener, at det er samvittigheden. Formodentlig er det også fra Sokrates' tanker, den opfattelse stammer, at samvittigheden er Guds røst i vort indre. Men jeg tror ikke, det er samvittigheden. Den udtaler sig ganske vist om, hvad han ikke skal gøre. Men det er vist ikke sådan, at den skrider ind imod det onde, just og alene fordi det er *ondt*, men også og måske mere, fordi der kommer ulykke ud af det. Den sigter ikke særligt på at gøre skel mellem ondt og godt, men på så meget andet, som at afværge, hvad der vil komme skuffelse eller besvær eller sorg eller ulykke ud af. Man kunde f. eks. tænke sig, at Sokrates fik i sinde at gå hen og træffe en mand i den tilstødende gade. Og som han begynder at gå, gør stemmen indsigelse. Hvis han ikke kan begribe, at der er mening i indsigelsen, og alligevel går derhen, viser det sig, at manden ikke er hjemme. Dette synes jo ikke at have med ondt og godt at gøre, men at dreje sig om en smule spildt ulejlighed. Det lader

til, at stemmen i udstrakt grad værner om lykke og vel-færd, endogså i rene småting.

En sådan stemme har vistnok nogle mennesker, mer eller mindre klart. Det er gådefuldt, hvad den er for noget. Jeg ved ikke, om man kan kalde den en særegen livssans, der strømmer fra kilder, som er os skjult, en hemmelig livets værner, en slags beskytter mod spild og tab, også på det indre livs område. Som den forekom hos Sokrates, synes den at være en særlig sjælelig ud-rustning, som man næppe kan tage af sig selv eller få frem, og som haves i ulige grad; mange har den for-modentlig slet ikke. Men har man den, kan man bruge den og lære den at kende og få vejledning af den, som Sokrates gjorde, eller man kan forsømme den og så ikke forstå dens vejledning og måske sætte den til. — Om Gud har noget at gøre med den, er ganske uklart. Og den er ikke samvittigheden, selvom den ofte kommer i nøje berøring med samvittigheden. For stemmen rører jo også på sig, hvor valget står mellem noget rigtigt og noget galt, noget hæderligt eller noget nederdrægtigt, ja mellem godt og ondt. Og så *kan* den sige det samme, som samvittigheden vil sige. Men når stemmen forkaster det *onde*, gør den det ikke af den eneste Grund, at det er noget *ondt*; men den tager også da hensyn til, om der vil komme uro eller skam eller ulykke ud deraf.

— — —

Det er sikkert et fåtal, der har en vejleder blot nær så klar som Sokrates. Og dog behøver de ikke at være uden vejleder. Ja, der er måske slet ingen med normalt sjæleliv, som er uden en vejleder i livet. Man kan også godt kalde det en stemme. De mærker den måske i deres indre. Den er måske også af selvsamme art og udspring som Sokrates' »guddomsrøst«. Man kan blot bedre tænke sig dens fremkomst, hvor den optræder mere jævnt.

Ja, der er en slags vejleder i livets og livsførelsens labyrinth. Den gør os varlige over for det, som er uheldigt eller bringer ulykke. Den lader os foretrække det, som er gavnligt og lykkebringende. Den er ligesom en livets sporsans efter det livsfremmende. Den er en værdifuld, om end ofte famlende rådgiver til at finde det rette, også til at finde det retskafne og til at afholde fra det uretskafne.

Måske er den i sin dybeste oprindelse et instinkt i sjælen. Den nyeste sjæleforskning synes mere og mere at nå til det resultat, at vi er dybt lovbundne i vor sjæleindretning ligesom på legemets område, så at det ved arv er i de store træk fastlagt, hvordan vor sjælebygning bliver. Den kan bruges og udvikles i god eller dårlig retning; men i sine grundlinier kan den næppe lægges om.

Selvom dette skulde være overdrevet, er der i hvert fald meget om det. Det har vist også de fleste indtryk af gennem erfaringen om, hvor vanskeligt det er at lave om på sig selv. Derfor er det måske sådan, at der i vor sjæl ligger et instinkt for livet, en slags ven og værner af livets beståen.

Og så bliver denne evne påvirket og oplært fra den tidligste barndom ved i hjem og skole at møde slægtens og folkets tanker og livssyn og bedømmelse af, hvad der er værdifuldt og værdiløst, og også af, hvad der er godt og ondt. Ad tusinde veje, som man ikke agter på, trænger det ind i barnets sind. Og således, ud fra denne naturgrund og denne slægtens påvirkning, kan man måske finde en forklaring til, at der opstår hos ethvert menneske en stemme, som er dybere og klogere end det enkelte menneske. Man kan tænke sig, at den er mere dybtseende end det begrænsede fond af tanker og dømmeevne, som et menneske i hvert givet øjeblik råder over. Stemmen har måske meget af slægtens

visdom og erfaring dunkelt, men fast i sig. — Derfor dømmer den om mangt og meget. Derfor kan den også oplæres og påvirkes af nye erfaringer og ny livsvisdom.

En sådan omfattende livets sans skal et menneske helst have. Så er der den indre sammenhæng i hans liv, som prof. Grønbech skrev om, og som gør ham sikker i livet, skikket til at leve det og tryk. Der kommer usikkerhed ind i det, hvis man rykkes op fra sin jordbund og skal leve under andre ydre forhold og andre sjælelige vilkaar, f. eks. blot flytter fra land til by. Og bringer en tid et helt væld af nye tanker og nye måder at leve på, bliver det vanskeligere. Så kommer der opløsning i den sikre livssans. Den kan ikke rigtig hitte ud af det mere. Det kan være gavnligt, eller det kan være nødvendigt, at det sker, fordi nye vilkår i verden kræver en ny bedømmelse hos os; men vanskeligt bliver det. Mange føler det i vore dage. Prof. Grønbech skrev, at det kan volde den største angst i verden.

Ja, denne vejleder i livet er af stor betydning. Hvad den har med Gud at gøre, er dunkelt. Derimod synes det klart, at den vokser op af menneskelig jordbund og drikker af menneskelige kilder. Jeg tror ikke, det er den, der er samvittigheden, som Grønbech synes at mene; men ligesom samvittigheden dømmer den om mange ting, også om ret og uret, godt og ondt, og der kan blive den nøjeste berøring mellem denne stemmes afgørelse og samvittighedens afgørelse. Det gælder blot om at fastholde, at der er to dommere og to domme af forskelligt indhold, også hvor dommen kan udtrykkes med de samme ord.

— — —

Det, som skiller samvittigheden ud fra, hvad vi hidtil har tænkt på, er, at den *udelukkende* sigter på, hvad

der er ret og uret, retskaffent og uretskaffent, godt og ondt; kristeligt udtrykt: hvad der er synd, og hvad der er Guds vilje. Den agter ikke på medgang eller modgang, behagelighed eller ubehagelighed, hvad der er klogt eller uklogt. Hensynsløs over for, om det bringer glæde eller sorg, fælder den *sin* dom. Den ser ikke det mindste efter, hvad der er livsfremmende eller livsfjendtligt i denne brede forstand, vi talte om før. Derfor udtaler den klart og fast: Dette skal du gøre, nemlig det gode, det rette — og lige så klart: Dette er det dig ikke tilladt at gøre, nemlig det onde, det urette. Den er *en sans i mennesket for, at der er myndigheder til, og at dem skal et menneske adlyde.*

Vi kan igen vende os til Sokrates, og vi finder, at han meget klart havde dette. Han var kommen til den overbevisning, at den gerning, han brugte al sin tid til, altså ved samtaler at sætte sine medborgere i gang med at leve sandere og dybere, var ikke noget, han havde taget af sig selv, men at han var sat til det af den højeste myndighed, Guden, som han ofte sagde. Derfor skulde han passe den gerning og blive ved med den, om det så skulde koste ham livet. I sin forsvartale til dommerne sagde han: »At gøre uret og *være ulydig* mod den, der står over én, enten det så er en Gud eller et menneske, at det er ondt og skændigt, det véd jeg. Derfor . . . selvom I vilde sige til mig: Sokrates, for denne gang lader vi dig gå, dog kun på den betingelse, at du ikke længere må tilbringe din tid med disse undersøgelser; thi bliver du greben i at gøre dette fremdeles, skal du dø! — ja dersom I vilde lade mig gå fri på denne betingelse, så vil jeg sige til jer: Atheniensere, ganske vist nærer jeg al mulig agtelse og hengivenhed for jer, men — *jeg må adlyde Guden mere end jer*, og så længe jeg kan drage mit vejr, vil jeg aldrig holde op med at søge efter visdom eller på given anledning sige til enhver, som jeg møder

på min vej: Min bedste mand, du som er fra Athen, den by, der står højest i ry for visdom og dygtighed, skammer du dig ikke over, at du nok bryder dig om penge og anseelse og stræber efter at få så meget deraf som muligt, men derimod ikke bryder dig om din sjæl, at den kan blive så god, som det er muligt.... Dette vil jeg gøre både ved unge og gamle.... *Det påbyder nemlig Guden mig.*«

Man kan skønne, at en myndighed havde gjort sig gældende over Sokrates. Her drejer det sig om det ene, at han *skal*. Der er ingen hensyn til, hvad der er livsbevarende eller sligt. Det er samvittigheden, der taler.

Da de 30 tyranner havde taget magten i Athen, kaldte de engang ham og fire andre til sig og bød dem rejse til øen Salamis og bringe en retskaffen, rig borger, Kleon, som de vilde have ryddet af vejen, tilbage som fange. Det vilde Sokrates ikke. Noget senere sagde han til folkeforsamlingen, som han i en anden anledning var i strid med, at han bekymrede sig ikke om døden. »Derimod betyder det overmåde meget for mig ikke at gøre noget som helst uretfærdigt eller ugudeligt. Da vi fem kom ud på rådhuspladsen efter at have modtaget den omtalte ordre, så drog de andre fire til Salamis og hentede Leon; men jeg gik lige hjem. Og sandsynligvis vilde jeg for denne sags skyld være bleven henrettet, hvis ikke regeringen inden kort tid var bleven styrtet.« — Her er det samvittigheden, der er på færde. Uden alle andre hensyn siger den: »Du må ikke gøre det urette.« Hans liv har mange eksempler på sådan samvittighedsvirksomhed. —

Vi møder det samme hos den tyske tænker Kant. Han sagde, at to ting havde vakt hans undren: Stjernehimlen over hans hoved og samvittigheden i hans bryst. Han nævner samvittigheden, og når han sammenstiller dens forunderlighed med Stjernehimlens, kan vi vide, at han

har regnet den for noget stort. Han talte om det kategoriske imperativ ρ : *den ufravigelige befaling*, noget, der siger simpelt hen: Sådan skal det være! En sådan egen-
skab fandt han hos mennesket.

En af hans danske elever, den lærde og ansete præst, dr. F. C. Krarup i Sorø, har i sin bog »Livsførelse« (s. 45 f.) skrevet derom: Vi kan ikke stå som tilskuere til de gode, store magter i livet. »Det byder over os, som skal handle; det tager fat i os; i vor inderste personlighed trænger det ind som det skarpeste sværd, der sætter skel, og vi formår ikke at unddrage os dets magt. Med eller mod vor vilje er vi engagerede, overgivne til den indre magt, som taler sit myndige sprog til os og holder vor skæbne i sin hånd . . . Det er os selv i fuld forstand, der handles om: at tabe eller vinde sig selv. Hvad vil det sige? kan der spørges. Med nogen nærmere forklaring kan det ikke nytte at svare herpå. Svaret er givet alene, men også med tilstrækkelig tydelighed gennem vort eget indre. Står vi i et afgørende valg, da vil det sige, at gør jeg, hvad jeg skal gøre, da viser jeg respekt for mig selv og går derfra med hævet hoved, som den der har hævdet sig selv i højeste forstand. Det er, hvad vi benævner som en god samvittighed . . . Og lige så ubetinget er den modsatte dom, som vi fælder over os selv, hvis vi gør, hvad vi føler, at vi ikke skal gøre; da slås vi ned af den hårdeste selvanklage, da foragter vi os selv . . . Vi har ikke tabt et eller andet, som var værd at eje, vi har mistet os selv i højeste forstand.«

Jeg vilde ikke lægge den vægt på, at det er at hævde sig selv eller at forspilde sig selv, derimod, at det er at krænke det gode. Men man kan forstå, at for dr. Krarup har samvittigheden en ubetinget myndighed. — —

Der findes i ethvert menneske en sans eller noget, som siger: Du må ikke — og: Du skal. Det er en virksomhed i et menneskes indre verden. Måske er den så

svag, at man næsten selv kan overse den, måske er den overmåde klar og stærk. Måske føles den som noget, der griber pinefuldt ind og kræver, hvad man ikke kan få sig selv til at gøre. Måske føles den som en tryk vejledning. Men hos alle er der noget, som siger: Du skal — og: Du må ikke.

Til denne sans er der sket en mængde henvendelser, fra vi var børn. Fra mange kanter er det kommet til den: Vi skal sige dig, hvad der er ret og uret, godt og ondt. Det er kommet fra forældrenes påvirkning i ord og færd og fra samfundet. Det er kommet fra kristendomsundervisningen og fra indholdet af Danmarks historie, fra blade og bøger, og man véd ikke selv hvorfra. Mennesket fyldes med en mængde tanker og bedømmelser. Det væsentlige deri er det, der samler sig til røsten eller den indre sammenhæng, vi talte om før.

Alt dette finder samvittigheden i det menneske, hos hvem den bor. Men den er ikke det samme som det og ikke det samme som disse bedømmelser. Alt det er, hvad den arbejder ud fra. Da Luther stod i Worms, forefandt hans samvittighed i ham et menneske, som Guds ord havde talt til og grebet. Så trådte den til og sagde: Så *skal* du også tale og handle derefter. Den forpligtede ham til dette myndige, som havde grebet ham.

Samvittigheden er ikke alvidende. Den véd vel kun det, som dens på eengang ejermand og tjener, mennesket, véd. Den kan ikke sikre, at der bliver fældet den rigtige dom. Men den betyder, at lige så langt som mennesket kan se det rette, er det forpligtet til at gøre det. Når mennesket ser: Dette er det rette, føjer samvittigheden til: Det skal du gøre. Den gør det alvorligt med det rette. Den gør det til det højeste af alt, højere end velvære, fremgang og lykke.

Derfor er den skikket til at være alle gode magters tjener og at gøre mennesket til en sådan tjener.

Hvad den dømmer til at være godt eller ondt, er, så vidt man kan se, meget bestemt af, hvad der har sænket sig dybt i os. Men den har altid mulighed for at nå til at fælde en rigtigere dom, en ædlere dom. For den er egentlig *blot denne sans, at noget er ret, og noget andet er uret*. Det er denne gøren skel, der ligger den i blodet. Derfor kan der gå nye lys op for den. Den kan f. eks. få fat på en social uretfærdighed, som den ikke før har set. Da fælder den en ny dom, og nu er den nye dom lige så forpligtende som før dommen af andet indhold. — Vi ser, at den kan fejle. Vi ser også, at den kan retledes og gå fremad i det rette. Men altid har den det ved sig, at den *forpligter* et menneske til det rette.

Derfor gælder det om, at den har gode læremestre. Kristne må sige, at det gælder om, at den bliver fyldt og grebet af Guds ord, Guds vilje. Så kommer den i Guds ånds tjeneste. — Måske får den engang fat på Jesu Kristi ord: »Du skal elske din næste som dig selv.« Så begynder den dag efter dag, når mennesket står i begreb med noget, at fælde den dom: Det kærlige skal du gøre. Da Søren Kierkegård havde fået den overbevisning, at det kærlige var at bryde forlovelsen med Regine Olsen, sagde samvittigheden: Så skal du gøre det — endskønt det var både ham og hende til overordentlig smerte. Og ser et menneske, at det og det er en egenkærlig handling, melder samvittigheden nu straks: Du må ikke gøre det. — — Selv da er samvittigheden ikke Guds røst. Det går ikke an at hævde det. Gud kan ikke være tjent med at få ansvaret for dens afgørelser selv da. Men da er den nået til at komme i Guds tjeneste.

Sådan tror vi, at samvittigheden var i Guds tjeneste, da den fik Luther til at stå fast i Worms. Og sådan tror vi også den var engang hos apostlene Peter og Johannes. De var bleven sat i Fængsel, fordi de forkyndte Jesus Kristus, den opstandne. Så blev de ført for Højesteret,

der besluttede strengt at forbyde dem at prædike. Men de to svarede: »Døm selv, om det er ret for Gud at lyde jer mere end Gud. For vi kan ikke lade være at tale om det, som vi har set og hørt.« Højesteret truede dem endnu mere og gav dem fri. Men de prædikede. Lidt senere blev de og flere fængslet derfor. Højesteret lod dem piske og forbød dem paany at prædike. De gik bort, glade over, at de havde lidt noget for Jesu skyld, og de holdt ikke op med at forkynde evangeliet hver dag.

Samvittigheden betyder, at vi er *indre forpligtet* til det rette, det gode, det sande, det kærlige, og at det modsatte er os forbudt. For en kristen betyder samvittigheden, at han er forpligtet til Jesu Kristi og hans himmelske faders vilje.

Den betyder, at *vi ikke er herrer, men tjenere.*

Den betyder, at vi er *under myndighed* og bør modtage befalinger fra alle gode magter; en kristen maa det fra Gud.

Samvittigheden udtrykker den dybe bestemmelse med hele vort liv, at vi skal være *lydige*. Bliver vi selv-rådige, eller vil vi blot nyde — på det ydre eller det indre livs område, da sættes samvittigheden fra styret og sættes måske over styr. *Lydighed* er en hovedegenskab ved det menneskeliv, der leves efter sin bestemmelse. Vi bør stræbe at være lydige imod alt det gode.

— — —

Nu trækker jeg tankernes lange veje kort sammen. Samvittigheden må ikke kaldes Guds røst i vort indre. — Der er i vort indre en røst eller en vejleder i livet. Den har meget forskellig skikkelse og er langt fra lige stærk. Den er bestemt af slægtens liv og erfaring. Den synes at være en værner af livet i bredeste forstand. — Ved siden af og ovenover denne røst er der i ethvert menneske en sans blot for skellet mellem godt og ondt, en

bydende stemme, som siger: Du skal det gode, du må ikke det onde. Det er samvittigheden. Den er ingeniende alvidende, den kan tage fejl i sin dom om, hvad der er godt og ondt; men den forpligter altid et menneske til at gøre, hvad det anser for det rette. Den er derfor på samme tid en sans for, at der er *skel* mellem ondt og godt, og for, at det gode er ligesom en herre, vi skal *tjene*. Den vil give vort liv præget af lydighed og tjeneste. Den er måske den dybeste evne, der stilles til vor rådighed til at leve livet ret og værdifuldt.

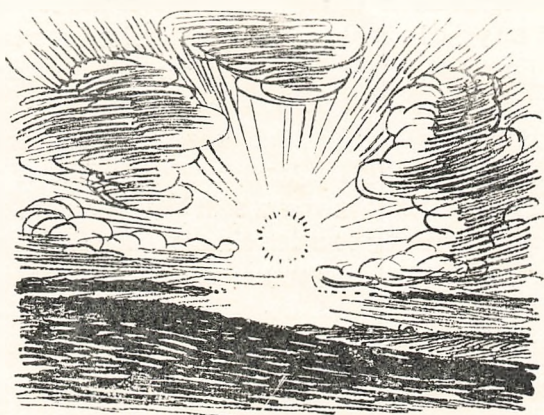
Derfor bliver der nød på færde, når samvittigheden går i opløsning, og der træder usikkerhed og rådløshed i dens sted. Det var det, Björkquist talte om. Der begyndte vi, og dertil vender vi nu tilbage.

Tider med mange nye tanker og tilstande kan gøre det vanskeligt nok. Men vi, som lever i en sådan tid, må lade samvittigheden tale. Vi må ikke, fordi det er indviklet, noget øjeblik svækkes i, at det gode *er* godt, og det onde *er* ondt, og at det gode skal vi *tjene*. Så vinder vi vel også fremad i klarhed over, hvad der er det gode. Og så fries vi for den angst, som kommer, hvis alt bliver usikkert og smuldrer bort.

Niels Petersen.

Nationalisme eller folkelighed.

Begivenhederne i Tyskland har gjort et stærkt indtryk på danske sind. De samme begivenheder — om de var hændet i et os fjernere stående land — vilde ikke have øvet det samme pres på sindet. Vi havde lært at agte tyskerne højt for deres dygtighed og kultur, vi stillede den tyske nation højt blandt kulturnationerne; derfor forekommer de sidste måneders brutalitet os næsten uforståelig og føles smerteligt. Men det pinlige indtryk forstærkes i danske sind ved den kendsgerning, at tyskerne kommer os så meget ved. Det har de altid gjort. De var ikke blot vore mægtige naboer. De var meget af vort folks skæbne. Intet andet folk har som det tyske grebet dybt ind i vort folks tilværelse.

Men nu ser vi, at de ledende i dette folk tramper hårdt tilkæmpede og højt værdsatte menneskelige og folkelige værdier under fode. Det sker lige uden for vor dør. Men det sker. Den personlige frihed eksisterer ikke mere i Tyskland. Et slags embedsmandsskriftemål er indført. En embedsmand kan nårsomhelst af sine overordnede afkræves en redegørelse for sin politiske opfat-

telse; stemmer denne opfattelse ikke med magthavernes, er afskedigelse en sandsynlighed. Spioneri og angiveri lige fra børneskolen til regeringskontoret lægger en følelse af utryghed over sindene. Selvfølgelig flourerer hykleriet. En mand tør ikke udtale en mening, der går mod diktaturet uden at risikere liv og ejendom.

Tyskland er for tiden ikke nogen retsstat; det vil i denne forbindelse sige, at landets borgere ikke er stillet lige for loven. Den lovgivning, som blev udviklet gennem slægtleds arbejde, og som demokratiet vilde skulde gælde ens for alle landets borgere, er omstødt. Retstilstanden er afløst af vilkaarlighed. Love og forordninger gives af en magtfuld klike i egen interesse. Men disse love og forordninger anvendes altså ikke en gang ens over for alle landets borgere.

Mest oprørende på danske sind virker den terror, som brunskjorterne og det hemmelige statspoliti udøver. Jøder eller politiske modstandere er bleven slæbt ud af deres hjem eller er bleven overfaldet på åben gade, ført ind i de såkaldte »brune huse«, hvor de har været genstand for en oprørende mishandling. Eller de er bleven anbragt i koncentrationslejre, som i denne stund er hjemstedet for mange af Tysklands frisindede mænd. Mange flere skulde have delt deres skæbne, om de ikke havde set lejligheden til at rømme ud af landet. Men magthaverne har jo så grebet til det nedværdigende gidselsystem, som tilfældet var med den tidligere rigskansler Scheidemanns slægtninge. Den tyske republiks første præsident, *Ebert*, kunde, om han havde levet denne sommer, have set sine mandlige slægtninge i koncentrationslejren.

Diktaturet føres igennem med hård hånd. Forenings- og forsamlingsfriheden er ophævet, tale- og pressefriheden ligeledes. Som under verdenskrigen må det tyske folk kun høre og læse den af magthaverne tilladte op-

lysning. Vi har dog ellers fremstående tyskeres udsagn for, at just denne mangel på mod til at høre sandheden, som kun kan fremkomme, hvor ordet og pennen er fri, var en stor ulykke for Tyskland.

Længst frem i tiden og mest skæbnesvangert vil det måske virke, at staten nu gøres til eet med voldsstyrets mænd. Staten er nazipartiet, og nazipartiet er staten og folket. Millioner af medborgere hører ikke det sande folkefællesskab til.

Man må nu spørge: hvad er det for en magt, som har knust millioner menneskerettigheder, som har vendt op og ned på tidligere fælles begreber om ret og uret, menneskeligt og umenneskeligt, og som har sat voldsstyret i højsædet i et gammelt kulturfolk? Derom kan der ikke herske tvivl. *Det er nationalismen*. Den utilslørede, egoistiske nationalisme har taget styret i vort naboland, den skal åbenbart nu med systematisk, brutal kraft føres igennem. Lad os kun erindre, at nationalisme er ikke udelukkende et tysk fænomen og ingenlunde kun en nutidsforeteelse. Man har set maskeret og umaskeret nationalisme under andre himmelstrøg og til andre tider. Men sjældent har nationalismen vist sit ansigt så brutalt og anmassende som i nutidens Tyskland. Der er noget imponerende ved den nationalistiske kraftanstrengelse. Den har da netop også imponeret, naturligvis især i Tyskland, men også i andre lande, endog i Danmark. En del blakkede unge i Sønderjylland, i København og andetsteds danner stormtropper efter tysk mønster; de forsøger sig med halvmilitære manøvrer ligeledes efter tysk forbillede; at enkelte reaktionært indstillede politikere har hilst den såkaldte nationale revolution i Tyskland med næsegrus beundring kan næppe give anledning til forundring, hvorimod man må forbavses og højligt beklage, at enkelte folkelige ungdomslærere har ladet sig imponere og har givet udtryk for deres beundring for

den nationalistiske kraftudfoldelse mod syd. Vi står utvivlsomt overfor en mærkbar nationalistisk smitte rundt omkring i landene. Nazismen var prøven, vi skulde stilles på, og mange faldt for den prøve. Den primitive, brutale nationalisme imponerede og rev mange med sig.

Nationalismens ansigtstræk er overalt de samme: dens selvtilstrækkelighed, dens mistillid og had til de andre, dens forgudelse og grænseløse selvophøjelse af noget mystisk noget ved een selv — som f. eks. i Tyskland den »ariske race«, derimod ikke folket; thi det foragter og hundser nationalisterne. Derfor trives nationalismen bedst under diktaturet, ja kan i virkeligheden ikke leve ret længe under folkestyre. Nationalismen allierer sig altid med militarismen og denne med våbenindustriens blodige håndlangere.

Nationalismens sæd er mistillid og had, dens høst millioner af unge mænds blod. Den appellerer helst til ungdommen, men ungdommen må vide, at den frem for nogen skal bære omkostningerne. Vær på vagt over for nationalismen. Den er altid den protenserede uret, dens tilflugt — når lejligheden passer den — er vold, den forfalsker historieskrivningen og historiefortællingen, den forgifter gennem dens sange ungdommens sind, den opfordrer til egoisme, den åbner favnen for den modbydeligste form for kapitalistisk spekulation, nemlig våben- og giftgasproduktionen, den står i ledtog med den farligste side af vort presseliv, den bryder freden. På nationalismen og dens udløbere passer den franske minister Briands ord, da han i Genève i 1930 udtalte: »Intet folk og ingen regering (!) ønsker krigen, men mange er interesseret i at modarbejde freden. Det er våben- og ammunitionsfabrikanterne. De modarbejder folkeforbundet og modarbejder Kellogg-pagten, og de finansierer de felttog i pressen, der bestandig gør vore anstrengelser illusoriske. Artiklerne mod freden skrives med penne,

der er lavet af det samme stål, som bruges til støbningen af kanoner og granater.«

Nationalismen dræber -- hvor den kommer til at råde -- folkeligheden og dermed den ædleste nerve i al sand fædrelandskærlighed.

Thi folkeligheden er nationalismens modsætning. Folkelighedens kerne er *tillid til og frihed for folket*. Folkeligheden har respekt for og kærlighed til folkets væsen: dets natur, dets modersmål, dets historie og kultur. At folkets dybeste væsen må komme til udfoldelse er folkelighedens ønske. Men folkets væsen forkrøbles under det voldelige diktatur. Det kan kun trives ret under friheden. Det er muligt, at folkeligheden engang -- før den politiske frihed kendtes -- kunde føle sig tilfredsstillt uden folkestyre. Men er folkestyret vundet, ja om det kun var delvis vundet, kan det ikke mistes, uden at folkeligheden angribes i sin kerne. Derfor skal vi være på vagt over for mismodet og trætheden, som angriber folkestyret. Selv om stemmeret ofte gav plads for groft stemmefiskeri og fristede mange politikere til at blive kummerlige agenter for snævre erhvervsinteresser, så siger vi dog: vi ønsker ikke den almindelige stemmeret indskrænket, tværtimod. Men vi ønsker, at den skal få mere vægtfylde.

Folket skulde styres af de bedste. De kan findes blandt mennesker med meget forskellige politiske opfattelser. De bedste: det vil sige de modne, det vil ganske særlig sige dem, der har samvittighed for og vilje til det fælles tarv. Som det hedder i sangen:

lvor så man skatter egen arv,
at alle ser på næstens tarv,
og ingen retten bøjer.

Men hvordan skal styret lægges i de bedstes hænder? Grundtvig, som så længere end til stemmeretten, sagde sådan: »Folkedannelse og folkeoplysning i rigtig åndelig forstand, det er det andet nødvendige kæmpeskridt (folkestyret var det første), der må gøres uopholdelig, *hvor opløsningen skal forebygges, og folkelivet reddes.*« Stemmeretten kan fortrinligt bruges til at opløse og nedbryde vort fælles danske folkeliv. Men får særinteresserne magten, så udhules det fredelige demokrati, og vejen banes for det voldelige diktatur. Der er noget at bjerge fra opløsning. Det er vort fælles danske folkeliv. Det må til enhver tid være stærkere end særinteresserne. Derfor kaldes der på alle, om lever under den autoritet, som hedder Danmark. Her har f. eks. den ansvarsbevidste presse, som er værd at nævne, en stor opgave; her har højskolen ikke alene en opgave, men sin hovedopgave. I en hård voldstid, da klassestyre og nationalisme træder brutalt frem rundt i verden, kalder Danmark på os. Vi vil tage det danske til hjerte, så det får magt over os, da kan folkestyret bestå, og da er folkeligheden en magt iblandt os. I en tid, da folket trues af stænderånd og organisationsherredømme, skal der kaldes på kærligheden til det fælles danske: åndeligt, kulturelt, socialt. I en tid, da partivæsen og fagorganisation møder de unge kort efter konfirmationsalderen, skal vi vække til live de kræfter i sindet, som ligger dybere og er stærkere end partimeneringer. Det er folkeopdragelsens opgave hos menigmand at styrke følelsen af og viljen til et samhörigt og retfærdigt dansk folk. Lykkes dette, så vil også folkets repræsentanter på tinge erkende, at lovgivernes store bud er:

at alle ser på næstens tarv,
og ingen retten bøjer.

Folkeligheden vender sig indad med kravet om et samhörigt og retfærdigt folk. Men den vender sig også udad med ærligt ønske om international forståelse. (Man må bestemt afvise den usandhed, at mellemfolkelig forståelse nogensinde har skadet den sande kærlighed til eget land og folk; fædrelandskærligheden har derimod ingen farligere fjende end den selvtilstrækkelige, egoistiske nationalisme). Den gode vilje til mellemfolkeligt samarbejde, vi kendte stærk i årene efter verdenskrigen, har nu i 1933 trange kår. En bølge af nationalisme har rejst sig. Mange glæder sig og venter sig store ting heraf. Det viser sig, at alt, hvad der er af opsparet surhed og uvilje mod fredsarbejdet, nu stikker hovedet frem, for nu vejrer de godtfolk medvind, og denne skal udnyttes til det yderste.

Her gælder det nu om, at venner af et fredeligt samarbejde mellem folkene står fast. Vi afviser al nationalistisk rummel, hvad enten denne tager skikkelse af stormtroppemanøvrer eller viser sig i et dårligt skjult koketteri over for naziststyret. Vi vil i vor situation det nærmeste samarbejde med Norden og England, og vi strækker ventende vor hånd ud til det tavse og underkuede tyske frisind, som vel en dag tør træde frem igen, når voldsstyret er styrtet i dets egen grav.

Uffe Grosen.

Forstaar vi opgaven i grænselandet.

»Du kan vel kro dig af døgnets kår,
og af sejren, de har dig skabt.
Men du fører en kamp imod tusind år,
og i den har du visselig tabt!«

For 19 år siden — ved det sønderjyske årsmøde i Haderslev d. 14. juni 1914 — hørte jeg første gang dette vers citeret af H. P. Hanssen, da han vendt mod Tyskerne lod dem vide, at i døgnets kampe kunde de vinde, men i tidens løb vilde de ingen sejrsmuligheder have.

Der er visse ting, som slår sig så fast i erindringen, i ens indre liv, at man aldrig glemmer det. Sådant er det gået mig over for det vers. Omgivelserne, den store forsamling, 10 til 12000 Danske, H. P. Hanssen, der den gang havde næsten 30 års arbejde bag sig i danskhedens tjeneste, de pikkelhuede gendarmer, som jeg mere end en gang ventede vilde hale H. P. Hanssen ned af talerstolen for hans dristige og frimodige ord, alt dette gav mig som i et blink et billede af et folks nationalitetskamp, som intet — hverken før eller siden — har kunnet give mig.

H. P. Hanssen sluttede sin tale med følgende ord: »Vi er en ældgammel, men endnu sund og livskraftig folkestamme, vi har mer end tusindårig odelsret her, hvor vore fædres ben hviler i brune kæmpehøje, og hvor vi bor og bygger. Og som vor kamp mod stormfloden sydfra går langt tilbage i tiden, således vil den også strække sig langt ind i fremtiden. Thi vi har liv til sag og kraft til kamp. Vi har virkelyst og virketrang. Vi har varme og

begejstring. Vi har tro på vor folkestammes fremtid. Og derfor vil vi som svar på vore modstanderes larmende sejrsfester tilråbe dem slutningsstroferne af det storslåede digt, som Hostrup for 50 år siden skrev til fjenden:

»Du kan vel kro dig af døgnets kår,
og af sejren, de har dig skabt.
Men du fører en kamp imod tusind år,
og i den har du visselig tabt!«

Alt det ydre sammen med H. P. Hanssens tale åbnede mit blik for de danske slægtleds uafledelige kamp siden Gorms og Tyras dage. Og dog var jeg ikke uvidende om Sønderjyllands og danskhedens kamp. Jeg havde både læst og hørt adskilligt derom, men fra den dag af forstod jeg de mange århundreders fortsatte, snart stigende, snart afdæmpede, men altid vedvarende kamp om tilhørsretten på den sønderjyske jord.

Få uger efter havde vi verdenskrigen og alt det tunge og svære, den førte ind over menneskeheden, ikke mindst over vore landsmænd i Sønderjylland.

Jeg var med ved genforeningen på Dybbøl, senere til det store gymnastikstævne samme sted og nu i sommer ved de unges stævne dér den 11. juni, men stadig ser jeg — gennem de hostrupske linier den ubrudte linie —

i tusind år!

Tiden er en anden nu.

Den sønderjyske befolkning, som skal være vort levende Dannevirke i den kulturkamp, som det nu er blevet, lever under svære kår. De økonomiske forhold er dér værre end noget andet sted i landet. Alt det, som under krigen blev lagt øde, forsømt og forringet, skal rejses og genopbygges. Mange af de bedste fandt deres grav på valpladserne ude i Evropa. En del af dem, der vendte hjem, var mer eller mindre ødelagt. Pengeforholdene var ødelagt og endte i fallit. Følgen deraf ser enhver.

der i dag læser sin avis. Bevægelser er gået over landet, gør det endnu, og ind imellem dagens spekulationer for at klare de løbende forpligtelser skal der tages stilling for eller imod dem, der forsøger at fiske i rørte vande.

Ved siden af dette skal det grænseværnende kulturarbejde gøres, og ingen andre end Sønderjyderne kan gøre det. Her griber den svækkede økonomiske tilstand ind. Før 1914 var Danskernes hele arbejde gennem årene indorganiseret i *sprogforeningen*, *vælgerforeningen* og *skoleforeningen*. Økonomisk var de stærke nok til at bære det arbejde, som skulde gøres, ligesom de, eftersom årene gik, fik deres ungdom uddannet på danske skoler, så de kunde ikke alene fylde pladsen »for de gamle, som faldt,« men det medførte i årene op under 1914, at danskheden erobrede sig frem mod syd.

Nu sættes der ind sydfra. Grænsen hindrer ikke kulturelt arbejde, som den gjorde før. Tempoet fra syd er stigende. F. eks. er der i det sidste årstid bygget over en halv snes tyske privatskoler i Nordslesvig, så der nu er 43, eller omtrent en skole i hvert tredje sogn. Pengemidlerne til dette arbejde flyder let og rigeligt over grænsen. Over for dette ihærdige arbejde må det danske arbejde af den art ikke forsømmes, hvis ikke vi blankt vil give op. Det danske arbejde syd for grænsen *skal gøres*, og der virker valutaforholdene f. t. meget svækkende på vor danske krone. Gang på gang bliver der kaldt på støtte fra den øvrige danske befolkning, men alligevel ser vi, at det kniber med at holde medlemsantallet oppe i de nuværende foreninger. Dertil kommer så de sidste måneders politiske omvæltning i Tyskland. Dette medførte i begyndelsen, at forstærkede slesvig-holstenske røster — både syd og nord for grænsen — påny krævede grænsen flyttet til Kongeåen.

Nedsættende artikler — artikler om den danske befolkning, specielt om den danske ungdom, kunde læses i

de blade, som tilsyneladende lod hånt om de 75 procent danske stemmer i det genforenede land. Trods voksende krise og vanskeligere ydre kår er det dog gået sådan, at det danske stemmetal (ved det sidste valg) er forøget med 12 til 13 procent. Det vil sige, at Tyskernes 25 procent stemmer ved genforeningen nu er et sted i nærheden af 13 procent. Og dog har vel ingensinde det tyske arbejde været ydet mere energisk og pågående på denne side af Skellebækken som i det sidste årstid. Alt dette er et alvorligt varsko til alle, der ved, hvad hjemstavnsret og tilhørsforhold til en nation betyder.

De tyske møder syd for grænsen, den 24. marts, 80 årsdagen for det slesvig-holstenske oprør, og den 5. april med kravet om grænserevision, medførte, hvad alle ved, at pludselig stod alle Sønderjyder med en samlet front som i Køllerpolitikens dage. Ved store møder i Åbenrå, Tinglev og Haderslev vendte Danskerne sig klart og bestemt mod en grænseflytning. Klare og bestemte ord krævede af den tyske regering ren besked, om den stod bag de slesvig-holstenske krav. Svaret blev næsten omgående givet. Igen fik vi at se, at grænse-seperatistiske bevægelser ikke fandt jordbund i Berlin. Officielt blev tonen en anden, men bladene i de slesvig-holstenske kredse har svært ved at slippe den gamle tanke om det udelelige Slesvig-Holsten. Kampmidlerne er ikke altid lige fine. Så sent som den 16. juli, efter Tønder- og Dybbølstævnets afholdelse, skriver Flensburger Nachtrichten en uforskammet artikel med angreb på den danske skole, den danske befolkning og især den danske ungdom. Det hedder bl. a. : »Det er blødagtighedens ånd, som man møder hos den nuværende danske ungdom.« Det skal dog siges, at de sønderjyske blade straks og omgående er på pladsen og på gammel tilvant manér imødegår angrebene.

Det glædelige og opløftende i denne sommers bitre kamp i Sønderjylland, der kræver Sønderjydernes front

mod to sider — både mod de splittende og opløsende bevægelser, der fisker i det ødelagte økonomiske livs bølgeslag og mod de aggressive kræfter sydfra, er dog det, at sønderjysk ungdom slutter op bag de ældre. Atter er der blevet kaldt på ungdommen i dette land, som der blev det omkring 1880*), da den mandlige ungdom skulde vælge mellem hjemstavnsret og en mulig preussisk soldatertjeneste eller udvandring, og atter er svaret blevet, at ungdommen går ind som deltager i den tusindårige kamp — i fædrenes spor.

Den 12. maj samledes der omkring et par tusind gymnaster i Tønder, og ved idræt og gymnastik, tilsidst af to store hold af alle gymnaster, ved taler af ungdommen, blev denne dag en enestående dansk tilkendegivelse i Tønder by, hvor dannebrog vajede, mens 15—16000 mennesker samledes på stadion. Dette stævne var en god optakt til den store ungdommens dag på Dybbøl den 11. juni. Til den fest indbød alle de sønderjyske ungdomsorganisationer, der blev gjort et stort forarbejde, og da ungdommen, samlet og opstillet i marchorden på ringridepladsen i Sønderborg, med fanerne i spidsen, under sang og musik, marcherende ad Dybbølvejen i et næsten uendeligt tog langsomt fyldte Kongeskansen på Dybbøl, var det et gribende — og et synligt udtryk — for den samlede enighed, der omfatter hele den danske ungdom i Sønderjylland. Tilsidst var der samlet mellem 40 til 50000 mennesker i skanserne, og atter var ungdommen ordførere. Dog var H. P. Hanssen mellem talerne. I ordene, der lød, i hele festens tilrettelæggelse, vistes tydeligt den afgjorte forskel der er på dansk og tysk (eller nazistisk) måde at finde udtryk for en fælles tanke. Her lød ingen trusler, ingen kamptoner mod syd. Her lød en fuldtonende bekræftelse af det ja, som blev afgivet af dem, der i 1920

---

*) Se H. P. Hanssens: Tilbageblik I side 92 ff.

stemte sig hjem. Kraftigt blev truslerne om en grænseflytning tilbagevist. Her krævedes respekt for det selvfølgelig givne: Danskhedens ret på hjemstavns jord. Åbent og mange gange udtalt afvistes tanken om at kritisere eller blande sig i Tyskernes arbejde. Her mærkede man den indre samleven med hjemstavnsfølelsen og hjemstavnsretten på Sønderjyllands jord, og den ret vilde disse unge både værne og væрге, om det blev nødvendigt.

Det var et godt stævne at være med til. Her stod de — i titusinder, piger og karle fra de sønderjyske hjem — i Dybbøl skanser, mens solen sendte sit sommerlys ud over det frodige landskab, og mens Dybbøl mølle og flagmasten mindede om 1864 og 1920.

Det festlige — men dybt alvorlige stævne varmede hjerterne i mange Danskeres sind. »Der er blevet holdt fest,« sagde ved en senere lejlighed én af de unge ordførere, »men dog ikke kun for festens skyld. Opgaverne har kaldt os frem til nationalt virke, og vi føler en stærk forpligtelse til at møde frem i fælles samling. Nu samles vi, dansk ungdom, til værn om vort hjem, vor gerning og vort land. Vi er frihedens børn, og vi ønsker arbejdsfred og arbejdsglæde.« Stil disse ord sammen med H. P. Hanssens i 1914: »Vi er en ældgammel, men endnu sund og livskraftig folkestamme. Vi har mer end tusindårig odelsret her . . . . . Vi har tro på vor folkestammes fremtid,« — eller med de stærke og varme ord, der lød ved genforeningsfesterne. Sønderjyderne føler sig knyttet til vor folkestamme, til dansk og nordisk samhørighed og fællesvirke. De taler ikke for sig selv, men på det danske folks vegne.

Trods al uro og demagogiske splittelsesforsøg, der hjem søger Sønderjylland, har vi i denne sommer set en fælles opmarch, en ensrettet front mod det, der truer danskhedens bevarelse. Gammel og ung har vist, at de »har liv til sag og kraft til kamp!« Nu står det til os, om

vi forstår opgaverne i grænselandet, der ikke bare er Sønderjydernes opgave, men det danske folks.

Ved disse opgavers løsning, skal Sønderjyderne stå i første linie — som altid, og som de — som før — ikke kan lade være med at gøre. Men der skal være støtte bagved, ikke blot med venlige ord og deltagende miner, men direkte hjælp. Den kan nu ydes på flere måder, men enhver kan økonomisk støtte det kulturelle arbejde ved at melde sig ind i de foreninger, som ikke alene afbøder stødet sydfra, men imødegår det. Stilstand i *det arbejde* eller en defensiv betyder tilbagegang.

Vi står over for en stormagt, der ganske vist har det svært på mange områder, men hvor en voksende livsvilje til bevarelse, ja til ekspansion er i rivende vækst. Her kræves en indsats, om vi vil bevare vor danske respektfølelse for frihed og personlig selvbestemmelsesret.

I en kulturkamp er masserne ikke det afgørende, det er modenheden og ansvarsfølelsen hos den enkelte, der bliver bestemmende. Aldrig før har Sønderjyderne, specielt den sønderjyske ungdom, stået bedre rustet til at løse vore kulturelle opgaver, som det nulevende slægtled gør det. Der står meget på spil; — det har der før gjort, men altid — om ofte lidt trægt — har samlingen om opgaverne fundet sted. Billedlig talt har vi ofte lidt svært ved at høre Heimdalshornet, når det lyder. Bag denne sommers stærke begivenheder i grænselandet har man kunnet høre Heimdalshornets samlingssignaler. Gid de har måttet kunne høres over det ganske land. Vor danskhed er os en så selvfølgelig ting som det at være til, men når danskheden angribes, som den er bleven det i den senere tid i Sønderjylland, da er det vor opgave at væрге og værne den, da ligger vor opgave dér.

I august 1933.

Kr. Kristensen Killemoser.

Nationalitets-idéen

og dens kår her i verden.

Af Povel Hansen.

Aldrig nogensinde så langt historien går tilbage, har dødsrigets porte stået så vidt åbne som i verdenskrigens dage. I millionvis vandrede folkenes ungdom side om side, i rad og række ind der igennem: ond tid, ulvtid, dødstitid.

Men foruden menneskeslægtens ungdom var der meget andet, der gik igennem de porte. Meget af det, vi troede grundmuret, »gik og i grus«. Mange af de tanker og idéer, menneskene så på som klippefaste og uomstødelige, syntes at smuldre bort eller sønderbrydes i den jærn- og blodorkan som da rejste sig. De må tages op til ny prøvelse; det må undersøges, om de har overlevet stormfloden, om de endnu står, eller de er styrtet sammen.

Lad os her tage én af disse tidstanker op til undersøgelse. Jeg tænker på nationalitets-idéen, tanken om, hvorvidt menneskeslægten skal vedblive at leve sit liv, delt i de mange forskellige folkeslag, eller om man nu skal opgive dette, slette alle folkegrænser og gå op i den store verdensborgerlighed og internationalisme, »humanity«. Fædrelandskærligheden burde nu — siges der — afløses af kærlighed til den samlede menneskelighed: broderkærlighed mellem alle mennesker.

Dette kan lyde meget besnærende; men er det muligt, at det *kan* ske? Dette tror jeg næppe. Et gammelt engelsk ordsprog lyder som så: »Kærligheden begynder hjemme fra.«

Ja, den begynder hjemme fra og i hjemmet, begynder for barnet den dag, da det opdager mor. Det er hende, som vækker barnehjertet op til livet. Hun er den første, barnet elsker, med hende begynder kærligheden. Siden kommer far til og søskende, familie og hjemsted. Et godt stykke længere fremme på livsbanen når barnet, den voksne, til at lukke sit folk og sit land ind i sit hjerte, og ad den vej når vi da *efterhånden* nærmere og nærmere frem mod det store endelige mål at elske sin næste — alle mennesker — som sig selv.

Men denne livets eller vækstens vej må gennemvandles, og nødvendig må noget gennemgangsled overspringes.

Natioalitets-idéen, tanken om, hvad det betyder at være et folk, er jo egentlig kun ung — ikke meget over et hundredår gammel. Den vågnede først til bevidsthed, da kejser Napoleon prøvede på at slette stats- og folkegrænserne med magt for at samle og forene alt i det store samlede kejserdømme. Da han i 1806 gik ind over Tysklands grænser og trampede i blod gennem det ulykkelige land, da rejste sig i Tyskland spørgsmålet om, hvorvidt Napoleon havde *ret* til således at udslette det tyske folk og rige og gøre det til kun en del af verdensriget. Det var den varmhjærtede tyske tænker (filosof) Fichte der fandt svaret: Nej, sagde han, Tyskland har ret til at leve sit selvstændige liv, værnet af egen selvskabt lov og ret. Hvorfor? Jo, fordi Tyskerne er et folk, har et modersmål og et fædreland. —

Ja, til at være et folk hører først og fremmest det at have et modersmål, et fællessprog, der adskiller disse mennesker fra alle andre.

Modersmålets store betydning vil forstås, når vi gør os klart, hvad ord egentlig er. Ordet indeholder den samme gåde som selve mennesket. Menneskelivets gåde består i det, at vi tilhører to forskellige verdener. Med vort legem er vi en del af den synlige og sanselige naturverden; men med vor sjæl tilhører vi den usynlige og evige åndens verden. Foreningen af disse to danner mennesket.

Men netop den samme dybe gåde finder vi også i ordet. Det har sit legeme, lydbølgen, som kan måles og undersøges med vore fysiske apparater aldeles som enhver anden naturting. Men også ordet er mer end blot og bar natur. Også det har en sjæl. Og sådanne ord kan mennesket skabe, når det taler. Ord der fødes på talerens tunge, ord der forener natur og ånd, ord der lever sit korte liv — fra talerens mund til den lyttendes øre. Dér dør ordet; ti døden det er, at legeme og sjæl skilles. Ordlegemet, lydbølgen, vender tilbage til »det støv«, den luft, »hvoraf den er tagen«, mens den åndelige del af ordet sænker sig dybt i lytterens sjæl og lever videre dér. Af modtageren føles dette som en kraft, der skænkes ham, en kraft til at leve livet rigere, stærkere eller gladere end før. Ånd oplever vi mennesker altid som livskraft. Den tilføres os først og fremmest gennem ord. F. eks.: Der er et menneske, som er ramt af en sorg så stor, at han er nær ved at segne der under. Da kan det ske, at han møder et andet menneske, som netop er i besiddelse af trøst over netop denne sorg. Og han taler da ord, hvis sjæl er trøst, og den sorgfyldte — løfter atter sit hoved; han har fået styrke til at bære sin sorg. Eller en fortvivlet, for hvem »alle sunde synes lukkede«, møder et håbets ord; fortvivlelsen svinder, og håbet forléner ham med ny kraft til at leve og vandre videre.

Menneskelivet begynder i det dybeste mørke; først lidt efter lidt lysner det, og livets forhold opklares. Men

dette sker som oftest ved ordets hjælp. Et ord, hvis sjæl er lys — oplysning — når det unge endnu så lidet oplyste sind, og da dages det, »da gik der et lys op for mig«, siger den, der modtog sådan et ord, fra nu af fortsætter han sin vej i lyset og kan undgå vildveje og glipstier.

Eller endnu et eksempel. En af livets fjender er mangel på varme — kulden. Den hvori alle livets spirer og unge skud kan fryse bort og vejen banes for død og undergang. Men netop, som faren er størst, kommer der et ord, hvis åndelige indhold netop er den livets varme, der savnes, den kærlighed, der netop er livets kilde. Og mennesket er frelst fra den truende åndelige død.

Dette ord, der således bringer med sig, kraft til at leve, det er bleven kaldt »det levende ord«; det levende ord behøver slet ikke just at være et vittigt eller livligt ord; det er heller ikke just det samme som et lydeligt ord; ti mange lydelige, højrøstede ord er tomme, sjælløse lydbølger.

Nej, »det levende ord« er et sådant, der bringer med sig noget af den livskraft, som findes i talerens egen sjæl og skænker den til modtageren. Man kunde også kalde dem åndsfyldte ord.

Det er sådanne ord, det især for ungdommen gælder om at møde. Deraf afhænger et menneskelivs rigdom. Jo flere og bedre af sådanne ord, der lyder i et folk, jo rigere og lykkeligere kan dette folk blive. For kristne bliver »Gudsordet« den højeste form for *levende ord*, det ord der skaber, hvad det nævner, og bringer med sig, hvad det lyder på; syndsforladelse, kødsopstandelse og det evige liv.

Der er en mærkelig modsætning mellem, hvad der hører håndens og åndens verden til. Giver jeg af mit øje noget bort af det, der hører håndens verden til, da mister

jeg det i samme nu; forærer jeg et kronestykke bort, da er jeg i samme nu en krone fattigere. Helt anderledes i åndens verden; fordi jeg dér giver andre den trøst, det håb, lys o. s. v., jeg selv ejer, behøver jeg ingenlunde selv at miste det; jeg bliver ikke selv trøstesløs, håbløs eller kommer til at vandre i mørke. Nej, jeg beholder det altsammen, hvormeget jeg end deler ud deraf. Det går med alt dette, som mythen fortæller om Thors hammer; hvor ofte og hvor kraftigt den end blev slynget bort, så var den dog lige fuldt til stede i Thors hånd. Heller ikke Yduns æbler eller Frejrs galt kunde spises op; hvormeget der end blev uddelt deraf, var der dog altid det samme tilbage.

I denne omstændighed finder fællesskabet, det åndelige fællesskab sin forklaring og sin betydning, og det både i kristelig og folkelig henseende. Gud vidste, hvad han gjorde, da han byggede sin kirke, sin menighed med de *helliges fællesskab*. Dé hvor alle hans børn tyr hen for at få del i fællesskabets rigdom, den rigdom, der fremkommer ved, at alle de enkelte bringer sit med og så uddeler det i gode, sande og kærlige ord, ja hvor Gud selv er til stede og i sit ord udøser sin kraft og rigdom og kærlighed. Og som her sådan også i det folkelige fællesskab; hvor alt det af åndelig værdi, som de mennesker, der ejer samme sprog, kan samles om, kan give og modtage.

Rejser man i et fremmed land blandt folk, hvis sprog man ikke forstår — jeg har prøvet det — dér kan man opleve en ensomheds- og forladthedsfølelse, som ellers sjældnen. Man er uden for det folkelige fællesskab, »ensomhed mig truer«, døden skimtes som i baggrunden; men i modersmålet der er fællesskabet, der er livet.

Vi synger i en salme om kristenlivet: »Vi ere, vi bleve, vi røres, vi leve i Kristus Guds levende ord.« Og

dette er sandt, hele vort kristenliv leves i og rummes af Kristi levende ord, de indeholder alt.

Men også vort folkelige og menneskelige liv lever vi i ordet, i vort modersmål. Man kan spørge sig selv, hvor er mit egentlige selv, min bevidsthed, min sjæl. Vi vil forgæves søge den et eller andet bestemt *sted* i vort legeme, nej, mit selv, min sjæl, finder vi i ordet, det talte eller det tavse — tanken. Det vil være os aldeles umuligt at tænke os selv uden for ordet. Kun i det er vi.

Når da det ene folk undertiden prøver på at berøve et nabofolk dets modersmål, prøver måske derpå ved at anvende den mægtigste løftestang, det ypperste kulturmiddel, vi har til fremgang: skolen, prøver dermed at berøve børnene deres modersmål, det hvori deres unge sjæl lever — ja, da prøves der jo på at dræbe en folkesjæl. Gives der nogen frygteligere brøde.

Åh hvad, siges der: barnet kan jo da tvinges til at optage det påtvungne mål som sit. Nå, det var jo herom en meget højtstående person skal have sagt: »Åh hvad, to tre slægtled går der vel i brokkassen; men så er forandringen sket og overgangen foretaget.« Måske, men selv om overgangen lykkes, hvad ingenlunde er sikkert, så er vel de slægtled, der går i brokkassen, også en post, der må regnes med.

Man kan endvidere tale om »døde egne« i landet, egne hvor der næsten ikke er åndeligt liv at spore, og man kan tale om »levende egne«, hvor åndsfuldte ord lyder, og livet rører sig.

Man kan påvise døde tidsrum i vort folks historie og levende tider, hvor det sker, som Ingemann med sit pragtfulde udtryk kalder, at »folkenes livsbølger larmer«. En sådan livsbølge er der her i Danmark i den nyere tid rejst af Grundtvig. Vidt har den bredt sig ud over Danmark; men ved sprogrænsen må den stoppe op.

Men hvor der findes en sådan skare af mennesker, der har det samme sprog, dér er det for dem en åndelig nødvendighed at have en fælles del af jordkloden, hvor de kan bo så nær op af hverandre, at de kan veksle ord og dele ordets liv i fællesskab; med andre ord, de må have et *fælles fædreland*. Det har f. eks. Jøderne ikke, og derfor er de et ulykkeligt folk, der trues med undergang.

I Schweitz finder vi et eget statsamfund, men dette statsamfund har ikke fælles modersmål; tre forskellige landsdele har sprogfællesskab med nabolandene. Det vil let skønnes, hvor store vanskeligheder dette bereder for et virkeligt åndeligt folkefællesskab inden for landets grænser. Det er måske, når alt kommer til alt, et stort spørgsmål, om man virkelig i dybeste forstand kan kalde indbyggerne i Schweitz *et folk*; vel har de et fælles fædreland, men de har intet fælles modersmål.

Hvor disse to er til stede, der har vi et folk, og et sådant har efter Fichtes tanke retten til at leve sit eget liv og til dettes tarv skabe sig sin egen lovgivning til deri at udforme og leve sit liv.

Dette er nationalitets-idéen, den har overlevet verdenskrigen og den er sikkert ikke endnu moden til at dø.

Solvang, Vallekilde, septbr. 1933.

Povl Hansen.

Nationalistisk opdragelse

— en fare for Europas fred.

Ved Versaillesfreden måtte Tyskland afgive 12,4 pCt. af sit landområde og 12 pCt. af sin befolkning. En række andre bestemmelser om krigsskylden og derpå begrundede svimlende erstatningsbetalinger, indskrænkning af militæret og meget andet gjorde freden til den mest ydmygende, noget folk nogen sinde har måttet underskrive. Allerede medens fredsforhandlingerne stod på, protesterede da også Tyskland mod det forelagte forslag om fred; tre timer før ultimatumets udløb sendte den tyske regering et telegram til Paris, hvori det bl. a. hedder, at den tyske republiks regering med forfærdelse har erfaret, at de fjendtlige magter står fast på af al magt at ville tvinge Tyskland til også at antage fredsbetingelser, som har til hensigt at berøve det tyske folk dets ære. Der tænkes hermed på artikel 8 i fredstraktaten, hvor Tyskland og dets forbundsfæller gøres ansvarlige for alle tab og skader, der blev påført de allierede »som følge af den krig, som blev dem påtvunget gennem Tysklands og dets forbundsfællers angreb.« I telegrammet hedder det så videre, at »til at forsvare denne ære udadtil mangler det tyske folk efter de sidste fire års forfærdelige lidelser ethvert middel. Idet den tyske republiks regering viger for overmagten og uden derved at fornægte sin opfattelse af fredsbetingelsernes uhørte uretfærdighed erklærer den sig derfor rede til at antage og underskrive de opstillede fredsbetingelser.« —

Ligger der ikke i disse ord et truende varsel om, at når Tyskland engang er kommet til kræfter, skal der ske

en — frivillig eller tilkæmpet — ændring af Versaillesfreden?

Det er dette mål, nutidens nazistiske Tyskland åbenlyst arbejder hen imod. Det kan kun nås, når den enkelte i samfundet indordner sig under staten, nationen, hvis leder er den enkelte geniale person, »føreren«. Hans vilje er statens lov. Da nationens opholdelse og udvikling må være det ledende princip, er statens fornemste opgave den på enhver tænkelig måde at opdrage sine borgere til blind lydighed og tilsidesættelse af egne interesser til fordel for nationens.

Hvorledes føreren Adolf Hitler har tænkt sig denne opdragelse, kan vi læse i hans bog »Mein Kampf« (Min Kamp). For at udelukke enhver grund til tvivl om pålideligheden af det refererede, vil der hyppigt blive gjort brug af direkte citater.

Det er hele tiden front mod freden i Versailles, der ligger bag hans ord: »Netop vort tyske folk, som i dag ligger sammenbrudt, prisgivet den anden verdens nedtrampen, behøver den suggestive kraft, som ligger i selvtilliden. Men denne selvtillid må den unge samfundsborger allerede fra barndommen af oplæres til. Hele hans opdragelse og uddannelse må lægges an på at give ham den overbevisning at være andre ubetinget overlegen. Han må i sin legemlige kraft og færdighed genvinde troen på hele sit folks uovervindelighed« (Side 456). Kun et overmål af national viljeskraft, frihedstørst og den højeste lidenskab vil give det tyske folk kraft til en dag at sønderbryde den nuværende verdensorden og »kaste vort slaveris kædeled i synet på vore modstandere« (457). Den folkelige stat må kæmpe for sin tilværelse; ikke volde og våben vil beskærme den bedst, men »den levende mur af mænd og kvinder, opfyldt af den højeste fædrelandskærlighed og fanatisk nationalbegejstring« (473). Hidtil har undervisningen været forfejlet; man har ikke formået at

hæve det særlig berømmelige undervisningsstof »op over en saglig fremstillings niveau« og at opflamme nationalstoltheden ved sådanne lysende eksempler. Alt skal gå ud på at fremme nationalstoltheden; lærestoffet skal plammæssig bygges op efter disse synspunkter, opdragelsen formes således, at det unge menneske, når skolen forlades, ikke er »en halv fredsvæn, demokrat eller sådan noget, men en helstøbt tysker.« For at nationalfølelsen fra begyndelsen kan være ægte og ikke bestå blot i hult skin, må en jernlård grundsætning allerede i ungdommen hamres ind i hovederne: hvem der elsker sit folk, beviser det alene gennem det offer, han er rede til at bringe for det. Den folkelige stat skal sørge for gennem en passende opdragelse af ungdommen engang at få »en slægt, der er moden til de sidste og største afgørelser på denne jordkugle; men det folk, som først betræder denne vej, skal sejre.« (475). — Efter skoletiden, der ikke må afsluttes, uden at enhver dreng og pige også har forstået betydningen af at holde folket racerent, fortsættes opdragelsen af de unge. Den legemlige uddannelse, som der for øvrigt allerede i skoleårene lægges stor vægt på, må stadig betragtes som en opgave for staten; den kan være en forberedelse til den senere tjeneste i hæren, »den sidste og højeste skole i fædrelandsk opdragelse«, hvor den legemligt vel uddannede yngling bliver forvandlet til mand. Ved afslutningen af soldatertiden får han udleveret et statsborgerdiplom, anerkendes altså nu som statsborger. Som sådan må han da arbejde med på nationens fælles mål — oplært som han er til at være et lydigt redskab, der ikke blot tier, når han med rette bliver dadlet, men også har lært »om nødvendigt at tåle uret i tavshed« (459).

Skønt det vel er kun alt for tydeligt, hvortil denne så omsorgsfulde og grundige opdragelse egentlig skal tjene, skal dog endnu et par citater tilføjes for at overbevise dem, der ikke tør tro deres bange anelser.

»Hvad vi har at kæmpe for, er at sikre vor races og vort folks beståen og formering, vore børns ernæring og vort blods renhed, vort fædrelands frihed og uafhængighed, for at vort folk kan modnes til at opfylde den mission, som er tildelt det af verdens skaber« (234). I sin udenrigspolitik skal den tyske nation gå frem efter følgende: »Tål aldrig nogen anden fastlandsmagts opståen i Europa. Se i ethvert forsøg på at organisere en anden militærmagt ved de tyske grænser . . . et angreb mod Tyskland, og se deri ikke blot retten, men pligten til med alle midler, lige til anvendelse af våbenmagt, at forhindre en sådan stats fremkomst« . . . »Glem aldrig, at den helligste ret i denne verden er retten til jord, som man selv vil bebygge, og det helligste offer det blod, som man udgyder for denne jord« (754).

— Lykkeligvis er dog alt dette kun teorier i den bog, som Hitler skrev under sit fængselsophold i 1924; han har jo da, siden han blev ikke blot et partis, men et lands fører, udtrykkelig givet hele verden forsikringer om at være fredelig sindet! — Ja — men en anden slags forsikringer finder også vej ud over Tysklands grænser, og sandheden af dem tvivler vi ikke nær så meget på. Hvad var det, vicekansler von Papen var så uheldig at sige? Den naturligste død for manden er døden på valpladsen, sagde han — og vi tænker ved os selv, at der vist er en hel del rigtigt i det ordsprog, at hvad hjertet er fuldt af, løber munden over med. Eller hvad var det for bøger, der blev brændt på kætterbålet 10. maj? Ikke blot kommunistiske og jødiske, men også pacifistiske; og en halv snes dage i forvejen havde den tyske regering bestemt, at pacifister var udelukket fra løsladelse fra fangelejrene. Altså en forbrydelse at være fredsven i den stat, der kun har fredelige hensigter! — Eller hvad skal man tro om de beretninger om opdragelse under Hitler, som et anset engelsk tidsskrifts korrespondent i Tyskland giver: bør-

nene fortæller selv, at læreren i religionstimen har sagt, at »Hitler er den anden Jesus, men større end den første, fordi han har ikke blot een magt, men hele verden imod sig« (The new statesman nr. 119. 3. juni 1933). — Eller hvad er det for en fredsvenlig tone, der lyder fra en bog om »værnevidenskab« skrevet af den professor Banse, der af den tyske regering er udnævnt til at undervise i militærvidenskab, som er indført ved de tyske universiteter og skal indføres — hvis det ikke allerede er sket — også i skolerne: Det gælder om at være forberedt på krigen; thi »herom kan ingen tvivle, at mellem vor nuværende nød og vor kommende lykke står krigen . . . Vi er overbevist om, at krigen vil komme, og at vejen til frihed kun går gennem den.« Det afrustede og værgeløse tyske folk må i en krig benytte sig af bakterier; i betragtning kommer drikkevandets forgiftning med tyfusbaciller og »udbredelse af tyfus gennem lopper såvel som af pest gennem smittede rotter.«

Således er altså opdragelsen af nutidens tyske ungdom. At denne overdrevne nationalisme betyder en alvorlig fare for Europas fred, tør vel ingen benægte. Var det en nationalisme, der kun havde til mål indadtil at skabe et nyt Tyskland, havde vi ikke grund til bekymring; så måtte vi endda snarere hilse den med glæde, fordi verdenssituationen ikke kan bedres uden Tysklands evne og vilje til at hjælpe. Men er det egentlig mærkeligt, at vi mister tilliden til et Tyskland, der ikke tager i betragtning at hæve undervisningen op over det saglige, altså fordreje sandheden, og som opdrager ungdommen til — således rådes der til i Hitlers bog — hellere at give et urigtigt svar end tie stille. Skal vi huske det, når vi hører fredstaler fra Tyskland? Hvilke uoverskuelige konsekvenser, hvis den lære omsattes i praksis!

Et lille sidespring ind i sjælelæren kan hjælpe os til at forstå, både hvorfor nationalisering af store masser kan

foregå så utrolig hurtigt, og hvorfor en nationaliseret masse kan være så stor en fare.

Vi kan ofte iagttage, at menneskers karakter og optræden forandres, når de samles i flokke; hvis de ikke er overmåde karakterstærke, mister de deres eget individuelle præg og bliver som den masse, de færdes i. En sådan masse får sit eget ansigt, idet den samler de enkelte til en hellhed. Men nu er det en kendt sag, at dens handlinger langt lettere lader sig bestemme af de sletteste karaktereregenskaber i flokken end af de bedste. Når folkemasser i vor tid opdrages — eller rettere oppiskes — til nationalisme, bliver det derfor til en nationalisme af en ny og frygtelig art. En Tysker, ja, netop en Tysker skrev for et årstid siden om denne massenationalisme, at i den vågner de elementæreste instinkter såsom hjorddrift, ødelæggelseslyst, blodtørst, sanseløst had; enhver fornuftig overvejelse hører op, det dummeste, vanvittigste bliver troet, og bitte små årsager frembringer pludselige udbrud af dyrisk vildskab. Massenationalismen kender intet hensyn, ingen adskillelse, ingen eftertanke, intet ansvar, ingen retfærdighed. Den af nationalisme grebne masse har et ansigt; men »det er det uhyres ansigt, som er skjult i mennesket.« Massenationalisme bliver således »i det inderste farlig og ufrugtbar og for vor kultur en fare, som mange endnu ikke har erkendt i hele dens storhed.«

Den tyske nazisme er en typisk massenationalisme, som de ovenfor citerede udtalelser giver en træffende karakteristisk af; med al sin bestialske brutalitet er den den farligste fjende for fremtidens mellemfolkelige forståelse. De første frugter følger allerede i dens fodspor: voksende spænding og mistillid i andre stater; aftaler mellem staterne omkring Tyskland ang. forsvarsfællesskab i eventuel krigstilfælde; økonomisk set en værensig-selv-nok-politik, der i virkeligheden betyder forberedelse til at kunne sørge for sig selv i krigstider, hvor al

indførsel standses . . . . Men det er umuligt at påvise alle følgerne — læs selv aviserne og tro to trediedele af, hvad der berettes om og fra Tyskland; så er vi sandheden nærmest, og den er frygtelig nok endda.

Naturligvis skal nationalitetsfølelsen ikke udryddes; den er af en så uomtvistelig værdi for et folk, at dets åndelige liv vilde lide derunder. Men når nationalismen tager styret og folket mister herredømmet over den, så ender det uvægerlig med en ulykke. I den fare, der for tiden truer alle folk fra nationalismen, er den nærmest liggende og nemmeste måde at reagere på den at vække en tilsvarende fanatisk massenationalisme i sit eget folk — nemmest, fordi der skal appelleres til de dårligste instinkter i menneskene; ad denne brede vej vandrer mange; men før eller senere fører den til et krigens helvede. Langt vanskeligere er det at bane vejen for den mellemfolkelige forståelsens politik, uden hvilken normale og lykkeligere forhold i verden ikke nås. Mere end nogen sinde er det nødvendigt ikke blot at hengive sig til det negative arbejde at tøjle den løsslupne, skadelige nationalisme, men også at gøre en positiv indsats for den nationalitetsfølelse, der ikke ser sin opgave i at hade og bekrige andre nationer, men at leve på lige og fredelig fod med dem i et fælles samarbejde til gavn for alle nationers økonomiske og åndelige udvikling.

De, der vil arbejde med på at nå dette mål, kan lære meget af Hitler og hans propagandaminister dr. Goebbels. Ikke at vi skal indespærre anderledes tænkende eller at vi skal bombardere masserne med farverigt festfyrværkeri i ord og raketter — nej, men at kampen om fremtiden er en kamp om opdragelsen, og at vi i denne kamp ikke blot bør tage enhver form for skole, men også film, radio og alle andre nye værdifulde hjælpemidler i brug i langt højere grad, end tilfældet er. Her ligger en stor opgave for hver enkelt, men især for Folkeforbundet. Al

dets arbejde vil blive forgæves, hvis masserne rundt om i landene vindes for nationalismen; det bør derfor drage lære af de truende forhold og sætte mere ind på oplysnings- og agitationsarbejdet, end det hidtil har gjort; det vil koste penge, ja; men dem kunde det sagtens skaffe ved f. eks. at sælge små, billige mærker, som dets tilhængere verden over kunde sætte på deres breve. Det vilde på een gang give en god indtægt og være en god støtte til udbredelsen af folkeforbundsidéen.

Tør nogen mon nægte, at det er nutidens vigtigste kulturopgave at hindre massenationalismens videre udbredelse? I hvert fald kun de, der med glæde eller ligegyldighed vil afvente en ny nationernes verdenskrig til grundigere ødelæggelse af verden, end det allerede er sket. Alle andre vil arbejde med på at vaccinere mod denne farlige sygdom og skabe et legemligt set lige så stærkt, men sjæleligt set langt sundere folkelegeme end det, massenationalismen kan fremvise. Og de vil se deres bedste hjælpemiddel til at nå dette mål i en hævvelse af individets ret over for alle nationalstatens forsøg på at gøre det til et led af en ensrettet masse, hvor de enkeltes vilje og karakter udjævnes for at gå op — eller rettere ned i plan med flokkens dårligste elementer.

I det brede folkelags opdragelse til ærlige, retskafne og frisindede borgere med forståelse af ikke blot andre personers, men også andre nationers berettigede eksistens ligger til syvende og sidst det vægtigste våben mod den kulturfarlige massenationalisme.

Sidst i september.

Tage Dybkjær.

E. s.: Den nævnte bog af professor Banse blev den 20. oktober beslaglagt og inddraget i Tyskland.

Tre landmænd om landbrugskrisen.

Jeg har bedt tre mænd: folketingsmand, gård-ejer Jørg. Jørgensen, Lejre, højskolelærer, gård-ejer Hans Trier Hansen, Vallekilde, og gårdejer Asger Holm Clausen, Svinninge, som alle tre har været elever på Vallekilde højskole — henholdsvis 1906—07, 1910—11 og 1923—24 — at fortælle årsskriftets læsere om deres syn på landbrugskrisen.

U. Gr.

Kun få lande i verden er så afhængige af samhandelen med andre lande som Danmark. Den mægtige udvikling i vort landbrugs ydeevne, som vi har oplevet i de sidste par slægtled, har gjort det muligt for os at skaffe beskæftigelse til mange mennesker, også i andre erhverv, og har skaffet os store værdier hjem ude fra den store verden, der i høj grad har bidraget til at hæve levevilkårene såvel indenfor bondestanden som indenfor andre grupper i befolkningen.

Men det danske landbrug er bygget op og har kun mulighed for at fortsætte i den skikkelse, vi kender det, når vi er i stand til at stå i livlig forbindelse med den øvrige verden.

Det siger sig selv, at det store prisfald og de mange afspærringsforanstaltninger i andre lande måtte mærkes stærkt i det danske landbrugs økonomi. I et frit erhverv som landbruget må det nødvendigvis være så-

dan. at i opgangstider vil prisstigningen mærkes stærkt, fordi udgifterne, der altid bliver følgen, kun langsomt følger med, derfor havde landbruget også sine bedste år, økonomisk set, i de første år under krigen, før udgifterne var kommen med op, og nægtes kan det ikke, at den voldsomme stigning i disse år førte store dele af den øvrige befolkning ud i meget vanskelige økonomiske forhold, fordi deres indtægter kun langsomt gik med op.

På samme måde måtte det store prisfald udefra mærkes stærkest i eksporterhvervene og særligt i landbruget, fordi vore udgifter ikke kunde falde så hurtigt, som indtægterne gik ned. I et land som Danmark, hvor praktisk taget alle erhverv er organiserede i stærke sammenslutninger, vil prisforskydninger i en nedgangstid nødvendigvis foregå langsomt.

Men landbrugets udgifter vil efterhånden tilpasse sig efter indtægterne, hvad der også nu giver sig udtryk i, at forrentningsprocenten sidste år er 2,8 imod minus 0,5 pCt. året før.

Under tidligere store kriser er ligevægtsforholdet mellem indtægter og udgifter i væsentlig grad skaffet tilveje ved, at fallitterne gik over landet, så gælden derved blev nedskreven til det, landbruget kunde bære. Denne voldsomme og brutale fremgangsmåde, der også under denne krise vilde være bleven følgen, er i høj grad mildnet ved statens indgriben. De foranstaltninger, der er truffen, har haft til formål i en overgangstid at værne de mange hjem, hvis eksistens var truet, og hvad man end vil mene om disse ting, må alle erkende, at landbrugs-krisehjælpen, henstandsloven, loven om udsættelse af tvangsauktioner, akkordloven, rentesækning o. s. v. har reddet tusinder af landbohjem fra tvangsauktionen.

Fra visse sider indenfor landbruget har man i disse år stillet krav om, at staten skulde sikre, at landbruget

blev rentabelt. Dette kan staten naturligvis ikke gøre. hverken overfor landbruget eller andre betydende erhverv i landet, og dette måtte i så fald da også betyde, at landbruget for fremtiden gav afkald på den frie stilling, som hidtil var dets hovedhjørnesten, dets stolthed og bærende kraft.

At vende sig med voldsomhed mod andre erhverv her i landet, fordi landbrugets forhold, uden disse erhvervs skyld, er dårlige, synes jeg også er ufornuftigt. I en kamp erhvervene imellem vil landbruget altid komme til kort, fordi vi talmæssigt er de få.

Når landbruget igennem de sidste par slægtled har øvet en afgørende indflydelse på udviklingen her i landet. både politisk, økonomisk og på andre områder, er det udelukkende, fordi man fra landbrugets side viste forståelse og tog rimeligt hensyn til andre befolkningslag. Den dag, landbruget organiserede sig som en ren fagbevægelse, vendt mod de øvrige erhverv, var een ting helt sikker, nemlig, at bondestandens indflydelse på udviklingen her i landet var forbi. I tiden, der er gået, stod bondestanden som den formidlende faktor, når klassemodsætningerne i samfundet tørnede sammen. Denne stilling må ikke opgives i en tid, hvor samvirke mellem alle klasser er den eneste redning for vort folk.

Men vi bør i landbruget drage lære af det, vi oplever nu, og bl. a. søge at hindre, at kommende opgangstider medfører en overprioritering af landbrugsjorden.

Udsigterne for landbrugets fremtid er ikke lyse, ringe købeevne og spærrede markeder møder os overalt. Måske bliver det nødvendigt at lægge driften om — ingen ved det. Men en trøst har vi: på lige vilkår med alle andre landes landmænd kan vi altid konkurrere, og så må vel engang den sunde fornuft sejre, så samhandelen landene imellem igen kan komme igang; hvis ikke dette sker, vil befolkningen overalt i verden synke ned i armød.

I tider som vi nu gennemlever, skal den danske landmands duelighed stå sin prøve. Når produktionen sættes ned, må alle kræfter sættes ind på at få så meget som muligt ud af det, der er tilbage. Større afgrøder på markerne og gode husdyr til at udnytte disse vil altid give større muligheder end små afgrøder og dårlige husdyr.

At dyrke den danske jord har vel aldrig i normale tider givet den store fortjeneste, men bondens gerning rummede så megen rigdom af anden art, der opvejede, hvad der måske andre steder kunde tjenes mere i penge. Arbejdet i den frie natur med planter og dyr, hvor trofast og dygtigt virke gav synlige resultater, var grosted for personligheds udvikling, som vel i ingen anden gerning, og dette har præget den danske bondestand.

Mit håb er, at disse bondens gode egenskaber, trods alt, må kunne bevares i den mørketid, vi gennemlever, og føres videre til kommende slægter.

Jørgen Jørgensen,
Bispegaarden.

At det er kriseår for landbruget, viser regnskabet med al tydelighed. Landbruget kan ikke kaste så meget af sig, at der kan opnåes normal forrentning af landbrugskapitalen, men undersøger man de enkelte bedriftsgrenes regnskab hver for sig, vil man se, at de ikke alle har lige stor skyld i det dårlige resultat.

Som forholdene i allersidste år har udviklet sig med de meget lave priser på kød og mejeriprodukter, er det naturligt, at det særlig er kvægbruget, det går galt med.

Hvor stor sympati man end kan have for kvægbruget, kan det ikke nytte noget at lukke øjnene for, at som priserne ligger i øjeblikket, eller som de har været det sidste år, er det i særlig grad dette, som trækker landbruget ned i urentabilitet. Regnskaberne viser med fuld tydelighed, at selv med en ret god ydelse kan malkekøerne kun betale 4 øre pr. grovfoderenhed*), en pris, som ligger langt under produktionsprisen, og som derfor bliver skæbnesvanger for de afgrøder, hvorfra kvægbesætningen henter sit meste grovfoder, nemlig græsmark og roemark.

Roemarken er nu en gang stedbarnet i dansk landbrugsregnskab, sådan som man almindelig stiller dens regnskab op. Den må betale den tilførte staldgødning fuldt ud, skønt den faktisk kun bruger en del deraf og levner betydelige mængder til den efterfølgende afgrøde. Den må betale alle udgifter til renholdelse, til trods for at en vellholdt roemark virker rensende for de efterfølgende afgrøder og på den måde virker som brak.

Selv under gode prisforhold har roemarkerne vanskeligt ved at bære sig, men bliver den — som nu — udsat for en meget stærk nedskæring på indtægtssiden uden tilsvarende lettelse på udgiftssiden, går det galt, og kvægbrugets dårlige rentabilitet viser sig på roemarkens regnskab som et dundrende underskud.

Selv græsmarken, som med sine små driftsudgifter plejer at spinke sig igennem de dårlige tider, kan dog ikke stå for så hårde prøvelser, men må også melde sig på den passive side, selv om underskudet ikke er så stort som på roemarken.

Af de almindelige markafgrøder bliver kornafgrøderne derfor de bedste, skønt de kun lige kan holde

---

*) Til sammenligning kan nævnes, at gode besætninger i 1929—30 kunde betale op til 18 øre pr. G. F. E.

balancen, når sædprisen — som i år — har været 10 kr. pr. hkg.

Svineavlen, som for et år siden var inde i en kritisk periode, viser et betydeligt lysere ansigt, siden England indførte en kvotafordeling, som hævede flæskeprisen på det engelske marked. Om dette er af det gode i det lange løb er et spørgsmål for sig, men vi har jo derved fået *det* nye ind i flæskeproduktionen, at den kun er rentabel, så langt som kortene rækker. At producere svin i ubegrænset mængde, som man kunde det før, er for tiden et meget tvivlsomt — for ikke at sige umuligt — foretagende. På denne baggrund ser Englands bestræbelser for stadig at nedsætte Danmarks kvota meget faretruende ud.

Hønseholdet har endnu i dette år holdt sig som en lønnende forretning.

Spørgsmålet er nu:

Hvordan skal vi holde kursen i fremtiden? Kan det gå an at køre videre i de gamle baner, eller må der findes nye? Det hed sig før i tiden, at man skulde kende den dygtige landmand på, hvor stor en besætning han evnede at holde pr. td. Id., jo mere, des bedre, regnede man. Dette forhold er ændret. En stor Besætning vil for tiden hæmme et landbrugs rentabilitet, og kunsten er derfor nu — uden alt for store tab — at få kvæg- og svinebesætningerne ned til en passende størrelse. For svinbesætningen er antallet givet gennem svinerationsringen, men for kvægbruget er det vanskeligere. Som smørmarkedet ligger, synes det dog givet, at vi må indskrænke kvægholdet med mindst 25 pct., og dette *var* sikkert sket indenfor dansk landbrug, hvis ikke priserne på slagtekvæg havde været så fortvivlede, som de jo faktisk har været i det sidste år.

Her har loven om destruktion af udsætterkøer ydet god hjælp, og denne lov må vi benytte til at komme af

med alt det overflødige kvæg. Kunsten er at skære ned fra den rigtige ende, d. v. s. komme af med alle de dårlige individer i besætningen.

Her må landmanden kende sine køer og vide at vælge og vrage. For dem, der står midt i arbejdet for at rense besætningen for tuberkulose, er her en god lejlighed til at skaffe sig en ren besætning ved salg af de faldne individer.

Målet må være den lille, men sunde og stærktydende besætning fremfor den store og middelmådige. Enkelte kunde måske fristes til at sælge hele besætningen og drive kvægløs landbrug, men selv om dette måske nok et enkelt år kunde være en fordel, må vi dog huske på, at tiderne hurtigt kan svinge. En god besætning kan man hurtigt skille sig af med. Men det koster penge og årelangt slid at få den op igen, netop på dette punkt adskiller kvægbesætningen sig fra svinebesætningen og hønseholdet. Den dag kan komme, da vi igen har brug for den store besætning, derfor må vi bevare kærnen i den frisk og sund. Vi må så trøste os med de store indirekte fordele, vi har af kvægholdet gennem gødning og skummetmælk.

Mærkeligt er det at se, at de bedriftsgrene, som vi ellers plejer at regne for underordnede og ubetydelige, i disse år kan blomstre op til at yde det samlede landbrug en hårdt tiltrængt økonomisk støtte.

Det gælder sådanne beskæftigelser som hønsehold, biavl, frugtavl og havebrug. Selv om disse beskæftigelser, hvor de drives erhvervsmæssigt, hver for sig kan bringe sine udøvere et godt økonomisk resultat, må vi dog huske, at de ikke kan stilles op som bod og lægemiddel for landbrugskrisen. Benyttes de i større stil af det almindelige landbrug, vil de hurtig ødelægges af overproduktion, særlig for de to sidstnævnte ved-

kommende, som overvejende er lagt an på hjemmemarkedet.

Det danske landbrug er indstillet på at arbejde stærkt med storexport for øje. Ja så stærkt har vi arbejdet, at vi ikke har kunnet nøjes med vore egne frembringelser, men har købt store mængder af gødning og foderstoffer ind fra udlandet. Det kunde gå, så længe udlandet vilde aftage vore forædlede produkter, men vil de ikke det, må vi til trods for, at vi har hele maskineriet i orden til storproduktion, nøjes med at forædle vore egne naturprodukter, og da må hver enkelt landmand være klar til at indordne sin bedrift efter tidens krav.

»Øyaas«, den 12. oktober 1933.

Hans Trier Hansen.

Enhver landmand, der selv driver jordbrug, har pligt til, så godt han formår, at søge at danne sig et skøn over, hvilke kår han har at virke under. Herudfra og i erindringen om det, der har gavnet eller skadet ham i fremtiden, må han så søge og anvende de midler, han nu bedst er i stand til at gå fremtidens vanskeligheder i møde med, og eventuelt gøre et fremskridt, i fald tiderne og samfundet byder ham sådanne kår, at hans kræfter — såvel åndelige som legemlige og økonomiske — gør dette muligt.

En landmands kår er afhængige af mange faktorer, som hver for sig ikke er lige vigtige, men som dog alle er med til at skabe bedre eller dårligere kår for den, der tager disse i sin tjeneste. Med udtrykket: en landmand, tænker jeg i det følgende på de med mig ligestillede landmænd, der har begyndt at drive selvstændigt land-

brug i årene lige før eller lige efter, at den sidste landbrugskrise satte ind.

Som det første af særlig betydning for en landmand vil jeg nævne den faglige støtte, der bydes en nutidens landmand. Når man tænker på den faglige viden, vore forfædre har haft at støtte sig til under tidligere kriser — og dog er kommen igennem disse — så må man sige, at vor generation står bedre rustet til at imødegå en krise, end nogen tidligere har været det — på det faglige område. Vel at mærke kræver denne stærkt udviklede landbrugsteknik også langt større dygtiggørelse af sine udøvere; men det kan vist dog slås fast, at såfremt alle andre forhold var landmanden gunstigere, så vilde og burde danske landmænd i vore dage kunne leve et lykkeligt landmandsliv. Men desværre er dette jo ikke tilfældet. På det økonomiske og politiske område hersker der i vore dage en sådan usikkerhed, at det for landmanden næsten er unuligt at disponere frem i tiden, og en landmand kan jo slet ikke, som industrien til en vis grad kan, disponere fra dag til dag.

Man hører ofte nævnt af ældre mennesker, at de begyndte at drive deres ejendomme uden een øre i lommen; dette bliver undertiden nævnt som en slags bebrejdelse mod nutidens ungdom; men forholdet er jo for det første dette, at det netop er vore forfædres gerninger, som vi — nutidens ungdom — skulde leve videre på, og det er resultatet af vore forfædres virken, der — stort set — bestemmer levevilkårene for den nu opvoksende generation. Og for det andet var vore fædre således stillet, da de for 20—30—40 år siden startede deres bedrift, at da kunde ejendommene købes langt billigere, og hvad skatter, lønninger og andre udgifter til bedriften angik, da var disse langt mindre end nu. Hvad prioriteringen angik, da var denne kun lidt fremskreden; men netop på dette tidspunkt, da det var begyndende opgangstider,

mødte kapitalen frem og lokkede ligefrem folk til at låne penge. Hertil kommer, at samfundet tilmed på mange måder begunstigede denne kreditgivning til landbruget under den store ombygning af dansk landbrug til den mere intensive driftsform — en udvidelse af husdyrproduktionen.

Dette var samfundsmæssigt set sikkert en sund udvikling, at dansk landbrugserhverv blev bedre rustet til at røgte den opgave, som det hidtil i hvert fald har været ene om, nemlig at holde en export i gang til udligning af den import af råstoffer og m. a., som vi nødvendigt må indføre her til landet. Når så blot denne kreditlovgivning var bleven gennemført i en retning, som satte landbruget i stand til at afbetale denne gæld og derved skaffe sig den med rette tilkomne arbejdsfortjeneste. Således er det jo imidlertid ikke gået; kapitalen havde i landbrugets udøvere fundet nogle fortræffelige trælle, og kapitalisterne indså, at her gjaldt det bare om at få skubbet flere penge ind, disse skulde nok give sikker gevinst tilbage. Og således har lovgivningen begunstiget det lige til vore dage.

Som resultat af udviklingen for landbrugserhvervet igennem det sidste halve århundrede ser vi da en faglig set meget rig og højtstillet landbostand, hvilket for en del sikkert skyldes det kulturelt høje stade, som den jævne danske befolkning står på. Men denne samme landbostand er i samme tidsrum bleven så forgældet — overprioriteret —, så der nu næsten ikke er en ejendom, uden den er overprioriteret, og selv i normale tider vilde de allerfleste ejendomme være behæftet med mere gæld, end der burde være efter det arbejde, der er lagt i disse. Dertil kommer så ejendomsskatternes mægtige stigning, en stigning, der ikke er fremkommet ved, at skatten er flyttet fra andre erhverv over på jordejendommene og dermed havde gjort de varer billigere, som

landbruget købte, men det modsatte har tværtimod været tilfældet, og derved virker denne store ejendomsskat som en ekstraskat på landbruget.

Sådanne kår bydes der da i vore dage en ung landmand. Selvom han — takket være sine forældres slid — kan starte med en slump penge, så må han i de allerfleste tilfælde ved overtagelsen af en ejendom som prioritetsbestyrer overtage den alt for store »faste« gæld, der hviler på så at sige alle ejendomme.

Det bliver så en ung bondes kår i vore dage at forrente denne prioritetsgæld og jo helst også de penge, forældre eller nærmeste familie har sat i ejendommen, og det tilmed i en tid, hvor samfundet gennem produktionsindskrænkning forhindrer den unge landmand i at arbejde stærkere — producere stærkere end f. eks. den ældre nabo, der ikke mere har stor rente at svare til kapitalen. Vel er vort lille samfund ikke den egentlige ophavsmand til denne produktionsindskrænkning, men det er samfundet, der siger: Du skal fremdeles svare den fulde rente til kapitalen, selvom vi nødvendigvis må forbyde dig at producere det, du har lyst og kræfter til.

Ved siden af alle disse usikkerhedens tegn, som kan formørke landmandens sind, så har vi landmænd dog trods alt glæden ved at udøve vort erhverv. Den glæde, det er for den rigtige jordbundne landmand at gå på sin mark en forårsdag og tilså sin mark — måske til lærkesang, er meget værd for ham. Han følger afgrøderne hele sommeren igennem, lige fra spiringen og indtil den dag kommer, da disse er modne til at blive høstet og bjærget i hus; så kommer efteråret, der kan være lige så opfyldt af stemning som foråret. Da pløjer han sin mark — laver jorden til, så den kan hvile sig vinteren over. Han tager sine kreaturer på stald og fodrer dem af det forråd, som sommersolen har dannet, og som han

har gent i lade og i kule. Ja sådan skifter landmandens arbejde med årstiderne, også denne alsidighed, at hver dag i året fordrer forskelligt arbejde af landmanden, er med til at gøre landbrugerhvervet så tiltrækkende.

Desværre er landbruget i vor tid ved at være et tilsidesat erhverv, der, trods alle de glæder, det byder sine udøvere, dog ikke kan tiltrække vor tids ungdom. Men selvom udviklingen på mange punkter går os landmænd imod, så er det min sikre tro, at hvilket samfundssystem, vi end kommer til at leve under — om det bliver det parlamentariske eller et mere ansvarligt og handledygtigt system, — saa vil ingen ansvarlig regent i det lange løb kunne undvære den mand, der producerer så mægtige samfundsværdier, som landmanden gør.

Svinninge i oktober 1933.

Asger Holm Clausen.

Er Kunst Luksus?

Vor gamle vise H. C. Andersen lader som bekendt i »Kejserens ny Klæder« det umyndige Barn i sin Enfoldighed sige: Men han har jo ikke noget paa! Og hvor er det egentlig uforskammet og udannet at sige den Slags. Selv om man ser saadan noget, burde man saa ikke med Fantasien indhulle Kejseren i en Purpurkaabe, der passede til hans Gebærder og til den Hyldest, der bølger om ham.

I al Undervisning, al Opdragelse og i vor daglige Færd vil der være et Valg her — mellem Dannelsen. Formningen efter dette eller hint Mønster af et Kulturideal, en Samfundsbürger, eller hedder det maaske det kollektive Menneske — og saa paa den anden Side det rebelske Væsen, der aldrig lader sig forme, men som stadig faar Tilbagefald til den Urform, der som Barnet tror, hvad det ser, og raaber det, der ikke maa siges, og det trods Udsigten til at blive anset for at være naiv eller ikke at du til sit Embede, og det vil vel sige det samme som ikke at være nyttig for det fælles Samfund, ja maaske endog farlig, i hvert Fald besværlig.

Ikke desto mindre har Barnet Ret i Eventyret, og den ikke alt for dannede har Ret i sin Holdning overfor Omgivelserne, og derfor er alt det, der kan bringe os ud af Form, d. v. s. holde Liv i vor Naivitet, vor Evne til at se og vort Mod til at tale, som vi selv opfatter og oplever Verden, af en særlig Værdi for os, da vi uden disse Egenskaber lettest ender som Skumtoppe omkring de

Skuder, vi skulde føre i Havn eller tilintetgøre, vi bliver uden Bæreevne og uden Slagkraft.

Ad mange Veje kan vi møde det, der kalder os til Orden, tvinger os til at respektere det uforanderlige og faar os til at forstaa og arbejde med det, der skifter Form, det levende, det der gaar sin Gang, ogsaa uden vort Samtykke, men en Udvikling eller en Tilbagegang, der ikke forløber ens, om det er Kejserens Skræddere, der fører an, eller det er dem med de sunde Øjne og Respekt for de virkelige Forhold, der viser Vej.

Naturligvis er det bedst, om vi aldrig har sat disse vore oprindelige Evner til; men i Praksis forekommer vi hinanden at have Bind for Øjnene, og dette er den elskværdigst mulige Fortolkning af det Faktum, at vi raaber i Øst og Vest og lytter modvilligt mod de to andre Verdenshjørner og vedbliver at forstaa hinandens Ord og Handlinger lige lidt. Men en skønne Dag forstaar man, at det er noget med Menneskenes Maade at indstille sig paa, der er Aarsagen; for de Ting og Foreteelser, der optræder og sker omkring os, skifter ikke Karakter for hvert nyt Menneske, der betragter dem.

Her i København er der da ogsaa mange Mennesker, der studerer Psykologi for muligvis derigennem at faa Rede paa Aarsagerne til deres egen og andres Fejlbygninger eller de saa mageløs praktiske Komplekser, der nu faar Skylden for alt det, som vi plejer selv at skulle tage Ansvaret for. Alt for ofte fører denne Vej til Selvkredsning, det er som med Hunden, der løber efter sin egen Hale, den maa om igen og om igen. Det kan være en morsom Leg en Tid, men fører sjældent til andet end Tidsfordriv, og for nogle bliver Studiet af deres eget Indre til deres egentlige Verden, en Sygdom der desværre smitter ved nærmere Berøring mellem Mennesker, der enten ikke har noget at bestille eller mener at være slaaet ud paa et eller andet Omraade. Spekulationer over

Aarsag og Virkning spiller Bold med en, til man som Bolden hos H. C. Andersen triller i en Tagrende, hvor man i Fred kan ligge og sive og tænke paa, at man i Grunden er saa værdifuld.

Men der er ogsaa mange Mennesker, der studerer en eller anden Form for Kunst i den Tro, at en Kunstner, hvis han iøvrigt har noget at bringe paa sit Omraade, virkelig tager Sigte paa at paavirke og forny vore Sanser, vor Evne til at opfatte klart, vor Tænkning og vort Mod til at fastholde vore hjemmeavlede Resultater i den Regn af Paastande og vedtagne Teorier, der væltes ud over vore Hoveder. Vi kommer nu engang ikke gratis til store Værdier, heller ikke til at opleve Kunst. Lettest tilgængelig for de fleste er vel Litteraturen, men ofte har man ikke noget Instinkt til at vise Vej i Bøgernes Syndflod, og maaske har man det, men lader af Magelighed andre Vejvisere bestemme Vejen, og saa uddør Sansen for at gaa paa Opdagelse, og man er et Bytte for Tilfældigheden — eller for en andens Interesser. Poul Henningsen skrev ved Juletid i Fjor tre Bladkronikker, hvori han drøftede Kunstens Betydning for Menigmand, og deri fastholdtes den Betragtning, at Maalestokken for, om f. Eks. en Bog eller en Sang er god eller daarlig, er den, om den gør Folk endnu mere tilfredse med sig selv og med Forholdene omkring i Samfundet og Landene imellem, eller om den skaber Uro, rører ved ens Samvittighed, forandrer ens Meninger, giver Lyst til at vide mere, kort sagt om der ved Læsningen eller under Sangen røres ved noget af det Støv, der tildækker vor sunde Trang til Fremskridt og Udvikling. Bøger skal frem for alt løfte os ud over gammel Slendrian, Overtro og Lige-gyldighed.

I Musikken søger vi at give vor Trang til Harmoni Afløb. Nogle Mennesker ønsker vel kun at underholdes eller at beroliges af Musik, men de store Tonekunstnere

føler det ikke som deres Opgave at skabe Dansestykker eller Vuggeviser; de vil føre os ud paa Vidderne, eller til det Hav, hvor vi lægger Smaatingene fra os — ogsaa Hatten, den kunde ellers gerne blæse af. Mange kender Udsigtens Harmoni eller Styrkefølelse, næsten Sejrsrus, fra Ture i Bjerge; at betræde en Kam eller en Top er som at have vundet Herredømme over alt det ligegyldige, alt det der drysser os bort i den Ørken, vi alle ofrer mer eller mindre til, maaske er det indholdsløs Selskabelighed, et Arbejde, der ikke rigtig lykkes, maaske noget andet.

Men det er ikke alle givet at opleve de værdifulde Øjeblikke i Musik eller i stor og skøn Natur; nogle Mennesker er stavnsbundet til Brostenene, og andre savner Evnen til at se og lade sig paavirke umiddelbart af Skov og Hav, Hede og Bakkedrag. Her er det, Malerne sætter ind. Som Digteren ofte har et skarpt Syn for deres Medmenneskers Motiver til at handle og tale paa den for dem særegne Maade, saaledes har Maleren et sikkert Blik for Tingenes Form og Farver, Menneskers Ansigtstryk og Bevægelse i visse Situationer o. s. v. De forsøger ikke at fotografere Tingene, men de trækker Linierne op, saa det Særpræg, som efter deres Mening er det værdifuldeste ved Motivet, kommer klart frem, og derved kan vi Tilskuere opleve et Maleri, som vi oplever en Bog, der er skrevet af en kyndig og særpræget Forfatter. Og ligesom en Forfatter uvilkaarlig glæder, beroliger, foruroliger eller straffer os gennem sin Fremstilling, saaledes ogsaa Maleren, hvis han da ikke netop skal lege og sporte, det er der jo enkelte, der kan klare sig med. Egentlig er det jo ikke Motiverne, der er saa vigtige, men det er den Styrke, hvormed Motivet paavirker os, altsaa selve Fremstillingen, der er det afgørende. En Situation fra Dagliglivet, Storbyen, en Sygeseng, en Farvesymfoni — næsten alle Motiver har Bud

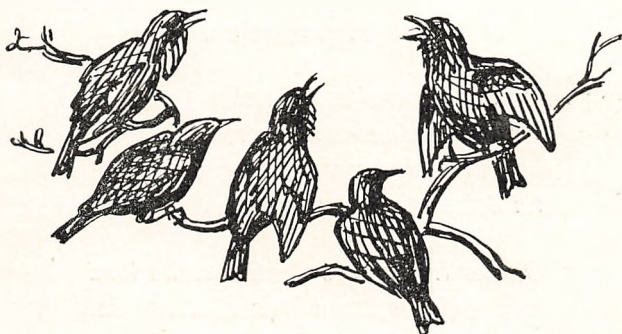
til os, blot de taler et tydeligt Sprog. Et lille Billede paa Efteraarsudstillingen i Aar lagde sig fast i min Bevidsthed, ubønhørligt. Det er meget stilfærdigt. Motivet er en gammel Mand med en Kæp. Han sidder i sin Aftægtsstue og har skubbet Kaffekoppen ind paa Bordet. »Ensom« hedder det; hans Øjne taler uden Sentimentalitet eller Overdrivelse et overbevisende Sprog. Det er malet af V. Magaard, og det burde hænge et Sted, hvor mange unge, hvis Bedsteforældre endnu var i Live, færdedes, man gaar ikke fra det med samme Sindsro, som man gik hen foran det.

For nogle er Billedhuggernes Værker af størst Betydning. Jeg kan vist bedst forklare mig, naar jeg henviser til den Opstemthed og Besluttethed, hvormed man ser paa en Gymnastikopvisning af bedste Art. Skønheden og Kraften over Stillinger og Bevægelser smitter vor Hjerne og vor Rygrad med Energi og Fest. Og saaledes er det med Statuers og Busters Former; de kan slaa ind paa vore Hjerneceller mere kraftigt end nogen personlig Oplevelse af en Begivenhed, der sker for vore Øjne, hvad vi ellers plejer at regne for et særlig aktivt Indtryk. Men Passiviteten i Kunst er nemlig i særlig Grad en absurd Tanke, thi Meningen med den er jo netop, at den skal angribe vor Sjælefred og Selvsikkerhed, vor Uvidenhed og Passivitet.

Teatrene burde ogsaa gøre denne Gerning, men som enhver kan forvise sig om ved Selvsyn, er det mere bleven Opgaven her at underholde Folk og at spille de Stykker, der kan trække, som det jo hedder; det syge og sentimentale og det morsomme er især efterspurgt, og det giver en sund Søvn bagefter. Dette gælder vel i endnu højere Grad vore Biografer. Lidt uretfærdigt er det dog vist at lade dette gælde i lige høj Grad for alle Teatre, paa Kongens Nytorv og enkelte andre Steder kan man undertiden blive glædelig overrasket.

Disse lidt spredte Flyvetanker skulde være en Slags Brev til jer, mine »gamle« Elever, og en Hilsen herinde fra Stenbroen. Der er saa meget at se og lære i København, og Dagene kan jeg paa ingen Maade faa til at blive lange nok, selv om jeg tænder to Lamper hen paa Aftenen. Det at blive sluppet løs paa Læsning og Kunst-samlinger og blive stukket ind mellem Københavnerne er for mig som at begynde alting forfra; tænk paa jer egen Tid paa Højskolen, og I vil forstaa, at jeg samler mig mange glade Timer.

Adia Frost.

Til elevmødet.

*Nu klinger lærkesang i sky
i tidlig søndags-morgengry,
højt over skolen vajer flag,
thi det er skolens fest i dag.*

*Og her fra Norges skønne, stolte land
med fjælde og med brus af elves vand
min hilsen skal til Vallekilde gå,
min tanke vil til mine venner nå
og ønske: I en dejlig dag må få!*

BODIL LANGE

Fra Vallekilde højskole.

Kære gamle elever! Det er ikke nogen let sag at skrive årsberetningen. Man undgår vanskeligt gentagelser fra år til år; dog føler vi, som er med i årets store og små hændelser, ikke, at disse er gentagelser, for den stadige strøm af ny, frisk ungdom giver hvert års oplevelser deres særlige indhold. Alligevel har jeg i år, til en forandring, bedt Killemose og Ragnhild Bonde at skrive om henholdsvis vinterskolen og sommerskolen. Mit bidrag til dette afsnit af årsskriftet skal saa indskrænke sig til nogle bemærkninger om, hvad der mest har optaget mig i de sidste måneder.

Først må jeg dog takke jer for det svundne år, for breve, hilsener og al venlighed imod Vallekilde højskole. Jeg har for nylig været til en række efterårsmøder landet rundt. Ved hvert møde har jeg mødt gamle elever; det er for mig disse møders værdifuldste oplevelser, at jeg træffer gamle elever. Vi får måske kun talt lidt med hinanden; men vi bevarer også dermed nogen forbindelse med hinanden. Og det er af betydning. Jeg har til tider tænkt på, om vi kunde udsende et lille elevblad nogle gange om året. Det skulde være en budbringer mellem jer og os. Det kunde vist nok holde forbindelsen mellem os mere levende. Et sådant blad med korte breve måtte jo ikke svække interessen for årsskriftet med dets fyldigere artikler om spørgsmål, der lever stærkt i vort sind. Vi vil overveje muligheden af et sådant elevblad; får vi lyst og mod til at begynde, vil I ad åre høre nærmere derom gennem årsskriftet.

I mit brev til jer i sidste årsskrift skrev jeg om krisen og om vor evne til at holde ud, mens den varer. Den synes at skulle vare en lang tid endnu. Der slides på mange enkeltes og på samfundets reserver. Andre skriver i denne bog om den danske landmands kamp for at bære tidens tryk. Overmåde meget i vort folk, materielt og åndeligt, afhænger af, hvordan vor landbostand vil føre denne kamp til ende. Det er mit levende håb, at de danske jordbrugere, som gennem århundreder var vort folkelivs ryggrad, også i fremtiden vil være den folkelige samfølelses og friheds ærlige venner. Men det forekommer mig for øvrigt, at næst den store fare for vort indre danske folkeliv, som jeg har omtalt andetsteds her i bogen, er den alvorligste trusel mod dette folkeliv den forfærdende arbejdsløshed og den nødvendige understøttelseslovgivning, som hører sammen med arbejdsløsheden. Den ufri-villige, store lediggang er en lidelse for ærekære mennesker og en byrde og uhyre fare for samfundet. Mænd og kvinder, som mod deres vilje er tvunget ud i arbejdsløshed, har krav på forståelse og hjælpsomhed i landets lykkeligere stillede borgere. Den enkelte kan ikke føle dette krav om forståelse og hjælpsomhed for stærkt. Men for det offentlige stiller sagen sig noget anderledes. Det offentlige må, hvad denne sag angår, først og fremmest tilrettelægge dets lovgivning således, at arbejdsviljen ikke tager skade, ja den må end ikke alvorligt fristes. Hvis det bliver behageligere og fordelagtigere at ty til det offentliges understøttelse i stedet for at arbejde i egen, selvstændig bedrift — om end under små kår, så løber samfundet en uhyre risiko. Så slides der på folkets moralske kraft. Men er forholdet ikke dette, at mange stræbsomme mindre jordbrugere og håndværkere fristes til at give op, fordi deres store indsats ikke vurderes højt nok? Måske er det de mindst karakterstærke, som giver op. Men det er også alvorligt. Intet samfund kan

holde til en omfattende hensygnen af arbejdsviljen. I et samfund, som ikke er bygget på rettens grund, må den første og vigtigste kriseforanstaltning være denne: arbejdsviljen skal opretholdes, og dennes løn må være bestemmende for, hvad de mange, der er stødt ud i ufri-villig arbejdsløshed, kan faa af det offentlige. Det kan måske lyde hårdt; men den forstandige vil sige sig selv, at på anden måde kan og bør det ikke være. Jeg tror, at folkestyrets fremtid hovedsagelig afhænger af de to ting: kan det åbne vej for flere arbejdsmuligheder, og kan det værne om den sunde arbejdsvilje. Skulde folkestyrets evne her glippe, så venter jeg mig ikke i denne som i nogen anden henseende bedre tilstande under et diktatur. tværtimod. Men derfor er det alligevel et spørgsmål om folkestyrets fremtid.

Foruden den sag, jeg her har omtalt, har jeg — som sikkert mange af jer — i den svundne sommer været stærkt optaget af forholdene i Sønderjylland og de mægtige bevægelser i vort sydlige naboland. Som jeg skriver dette brev til jer, har redaktør Helge Skovmand bedt mig udtale mig til Højskolebladet om vor stilling til den forstærkede kulturkamp i Sønderjylland. Min stilling til denne kamp vil måske også finde interesse hos jer, hvorfor jeg her vedføjer mit brev til Højskolebladet.

Når en ny statsgrænse drages mellem to nationer, vil det gå mange mennesker dybt til hjerte. Trods håb og vilje til udvidet kulturel frihed vil det mærkes smerteligt, at nu lukkes mange døre i. En grænseafgørelse efter folkenes selvbestemmelsesret understreger dette. Når et folk så direkte erklærer sig rede til at tage ansvaret for dets egen skæbne, så forudsætter man, at grænselinjen lægges dybt og varigt, hvor den bør ligge.

Der er ingen tvivl om, at vort folk var sig den vidt-rækkende alvor bevidst, da vi i 1918—20 afstod fra en

sydligere grænse, som mægtige forhold efter verdenskrigen opfordrede os til at tage. Vi vilde bygge vor fremtid på fred og forståelse med tyskerne; derfor tænkte vi ikke i øjeblikkets muligheder, men på menneskealdres og århundreders naboskab. Vi gik til den alvorlige afgørelse med redeligt sind. Vor ansvarsbevidste og naboventlige indstilling understregedes senere af den vidtgående mindretalslovgivning, vi gennemførte i Nordslesvig. Tysksindede danske statsborgere har som vore ligemænd nydt godt af dansk lovgivning og administration. Når daværende kultusminister Jacob Appel i 1923 udtalte, at det skulde være vort folks sag »at indføre en rundelig og personlig frihed både i kirke, skole, på tinge og for retten . . . lige over for folk, dels af indbildt og dels af en virkelig fremmed nationalitet,« så har eftertiden til fulde bevist, at handling fulgte ordene, endog i den grad, at det nu kan siges demonstrativt: det er godt at være tysker i Danmark.

Vor folkelige adfærd overfor tyskerne, da vi lagde grænsen, og da vi udformede mindretalslovgivningen, lønnes i tiden med utak fra syd. Der er åbenbart mennesker, som intet har lært. De slesvig-holstenske nationalister sår nu en mistillidens og hadets sæd, som truer med en farlig høst. Vi skal imidlertid ikke lade os friste. Vi skal ikke besvare den slesvig-holstenske nationalisme med dansk nationalisme. Vor folkelige politik i Nordslesvig skal vi ikke angre paa, men bestemt fastholde. Ikke øjeblikkets stemninger, men sindets dybeste og bedst prøvede tanker skal råde vor adfærd.

Men slesvig-holstenernes angreb paa grænsen og deres overmodige, sårende ord om danskheden i Nordslesvig må gøre os situationens alvor bevidst. Store og stærke slesvig-holstenske kredse er utvivlsomt indstillet på at trænge dansk styre mod nord. Kan vi hindre dette? Der kaldes i denne tid indtrængende på alle danske.

Spørgsmålet er, om vi kan høre, at der kaldes, og om vi har vilje til at tage opgaven op. Vi er næppe rede dertil, som vi burde være. Man kan ikke alene møde en alt for udbredt sløvhed og ligegyldighed overfor vort folkelige livsspørgsmål i Sønderjylland, men man hører også udtalt træthed og mismod, når der stilles krav til os fra vor søndre mark. Måske skyldes det noget den store skuffelse og en afstumpet følelse af at have ydet nok. Ja, vi søgte redeligt, som nævnt, at bygge vort forhold til tyskerne på fred og forståelse. Det er en uhyre skuffelse for mange af os, at dette håb glipper. Men skuffelse avler let træthed og mismod. Imidlertid er det tvingende nødvendigt, at vi snarest muligt kommer over denne træthed. Det sker bedst ved, at nye opgaver vinder magt over os.

Ja, men har vi da ikke hjulpet sønderjyderne gang på gang! Har vi ikke delvis erstattet dem deres marktab, har vi ikke ydet dem billige lån, gik krisehjælpen ikke særlig rundeligt til den side, og har vi ikke ydet mange andre hjælpeforanstaltninger? Bliver vi da aldrig færdig med at hjælpe! Og hvordan tager nordslesvigerne det? Giver de ikke plads for den ene rumlende bevægelse efter den anden! Vi er trætte af disse bestandige krav og den evige uro dernede fra.

Hertil kunde man først svare: da vi stod foran genforeningen, som vi havde længtes og håbet efter, forstod tænkssomme mennesker, at efter den store fest kom en hverdag med mange og store krav. Sønderjylland var en krigshærget landsdel, en sjettedel af landets befolkning havde været i krigen, mange kom aldrig hjem; endnu flere var mærket af savn og sorg. Landsdelens økonomiske kræfter var meget væsentligt forringet. Den alt for lange overgangstid fra tysk til dansk styre bragte yderlig skæbnesvanger uorden i forholdene. Det vidste vi. Men vi bød med glæde den »befriede datter« velkommen hjem

til moders hus. Det vilde da være usømmeligt, om vi bag-
 efter vilde lettes for byrder, som bør være fælles byrder.
 Men dernæst: hvem gav, og hvem modtog mest, konge-
 riget eller Sønderjylland? Kun en tåbe kan besvare dette
 spørgsmål med en henvisning til en halv snesårshjælpefor-
 anstaltninger. Vore tanker ledes derimod i rigtig retning,
 når vi tænker på Sønderjyllands ældgamle folkelige op-
 gave, den til een tid at danne bro, hvor nordisk og tysk
 kultur kunde mødes til gensidig berigelse, og til anden
 tid være holværk mod germaniseringsbestræbelser, som
 ikke veg tilbage for anvendelse af fysisk vold. Gang på
 gang har Sønderjylland været formidleren af værdifulde
 åndelige strømninger sydfra. Men det er vistnok desværre
 rigtigt, at denne opgave, siden den nationale brydning i
 landet blev bevidst, er trængt tilbage. Mod en aggressiv
 tyskhed er landet syd for Kongeåen Nordens hofde, af
 hvis modstandskraft vort folks nødvendige selvtillid og
 fremtidshåb er afhængig. Sønderjydernes udholdende og
 trods hårdt fremmedherredømme sejrige kamp udløste
 nord for Kongeåen nogle af vort folks bedste kræfter:
 I folkehøjskolens gennembrudstid modtog dens mænd af-
 gørende tilskyndelse til arbejdet fra Sønderjylland, en
 betydelig del af nyere dansk digtning er inspireret af den
 nationale kamp, en til tider stærk og meget indflydelses-
 rig dansk radikalisme blev gennem dens bedste mænds
 nære forbindelse med den nationale kamp befriet for en
 ufolkelig europæisme, vort folks retsbevidsthed blev gen-
 nem sønderjydernes kamp for selvbestemmelsesretten op-
 draget og udviklet, saa vort folk i 1920 kunde træffe en
 afgørelse, der var så moralsk stærk, fordi den fandt al-
 mindelig tilslutning i nordeuropæisk retsføelse.

Men under disse overvejelser føres fremdeles kampen
 mellem dansk og tysk kultur. Den er på det sidste skær-
 pet. Tysk kultur føres i denne stund frem af en mægtig
 stemningsbølge, en brusende begejstring og en mærkbar

offervilje. Det er en nationalistisk bølge, der har rejst sig mod syd, i manges øjne lidet tiltalende, men derfor ikke mindre farlig; thi den tiltaler jo også mange. Er det sandt, at sejren vindes der, hvor begejstringen er størst? Vor nationale udtryksmåde er ganske anderledes lavmælt end vore modstanderes; det er kun godt, hvis det ikke betyder, at den danske tone også er mindre varm og trofast. Det er spørgsmålet. Vor skæbne i kulturkampen vil hovedsagelig afhænge af, om vi kan overvinde ligegyldigheden, skuffelsen og trætheden, så den danske tone må lyde med varme og trofasthed i bekendelsen til det danske og i virkningsfuldt arbejde for det danske. Sønderjyderne har — som så ofte før — erklæret sig rede til at tage den første tårn, især er det glædeligt, at deres unge gennem »Det unge grænseværn« har meldt sig til værn for dansk og nordisk kultur. Men de må og kan ikke stå alene. Sagen er en rigsopgave. Gælder den i første omgang Sønderjylland, vil den i det lange løb fuldt så vel gribe ind i hele vort folks skæbne. Et genforenet, men atter tabt Nordslesvig vil betyde et sådant sår, at vort folk næppe kan overleve det. Derfor er ligegyldigheden for vor folkelige livssag uværdig, derfor må skuffelsen over den måde, hvorpå slesvig-holstenerne lønner vor redelige vilje til forståelse, ikke lamme os, og derfor må trætheden overvindes ved, at vi griber de nye opgaver, som situationen lægger foran vor fod.

Til slut vil jeg bede jer alle modtage lærerkredsens og lærerhjemmenes bedste hilsen med ønsket om en god jul.

Eders hengivne

Uffe Grosen.

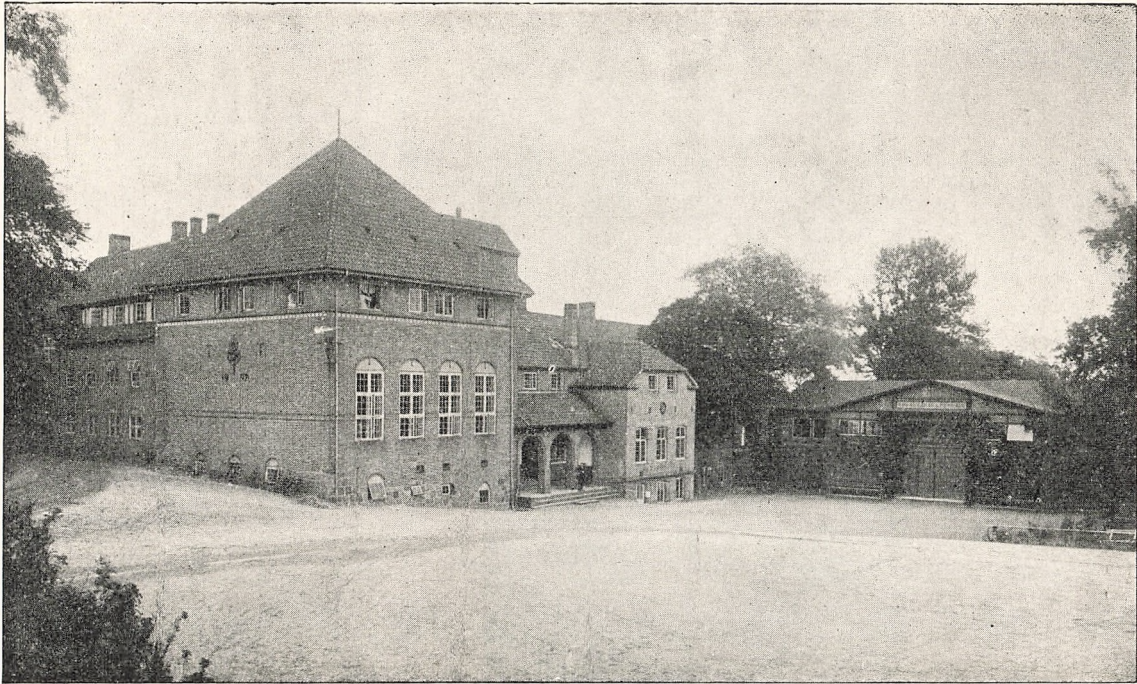
Vinterskolen 1932–33.

Af K. Kristensen Killemose.

Jeg har samme følelse over for den opgave: at skulle skrive om vinterskolens arbejde, som eleverne ofte har, når de får en ny stil for. »Den er umulig at skrive,« »Den er altfor svær,« »Hvor skal vi finde stof til den?« lyder ordene i kor. Som regel går det ofte sådan, at jo mere hyl der er over opgavens vanskelighed, jo bedre bliver stilen som regel. Hvordan det vil gå her er ikke godt at vide.

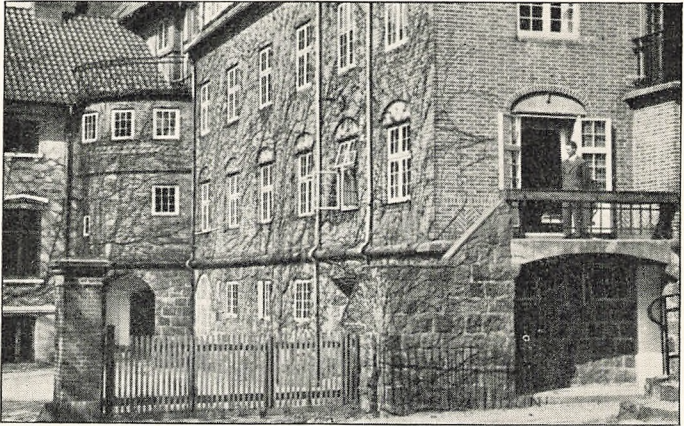
Trods dagbogsoptegnelser og andre hjælpemidler er det alligevel umuligt at kunne give et sandt og virkeligt billede af vinterens liv og arbejde. Det er de tusind ting, der ved siden af det regelbundne arbejde fylder dagen og giver tiden indhold, og det er jo *dette indhold*, som er langt det vigtigste, og som ikke kan gengives ved en skematisk opremsning af vinterens begivenheder. Fælleslivet, som det ytrer sig, hvor så mange anskuelser mødes og frivilligt indordner sig under et skolelivs former, er både afgørende og gensidigt opdragende for alle parter. Stor forskel i alder, fra omkring 17 år til over 30 år, for at nævne aldersforskellens yderpunkter, medfører forskellig udvikling og modtagelighed. Det må dog ikke udlægges derhen, at modtageligheden altid og afgjort tiltager med årene. Forskellige politiske anskuelser og indstillingen overfor åndeligt liv viser også modsætninger, som giver et spil og et liv over hele skoletiden, som uden al tvivl har sin store betydning.

Vallekilde folkehøjskole.

når opgaven er den at hjælpe de unge til at blive selvstændige og selvtænkende mennesker. Landmænd og håndværkere. A. M. K. folk og esperantister, idrætsfolk og gymnaster og nogle, der er ligeglade i den retning, mange med et vågent og undersøgende blik over for de unificerende bevægelser, som hver dags aviser bragte bud om. alt dette skabte, synes jeg, en god og frugtbar vinter

Fra skolegården.

ud af de fem måneder, som udadtil — på så mange måder skabte former og forhold, der vil blive medbestemmende i dannelsen af den ny verden, der må gå frem af det kaos, som f. t. kendetegner samfunds- og menneskelivet.

Da skolen begyndte, holdt jeg 25 års jubilæum som højskoleelev, og når jeg sammenligner mine kammerater med eleverne 1933, kan jeg ikke sige andet, end at vore dages unge mennesker, ialtfald dem vi møder på højskolen, er langt mere vågne og bevidste over for deres fremtidsopgaver, end vi var det. De kender tidens tryk. Arbejdsløshedens uhyggelige spøgelse står truende for mange af dem. Jeg kan ikke se andet, end de tager højskoleopholdet med den alvor, som det giver at samle

våben til kampen for tilværelsen. Også på andre områder er ungdommen af i dag anderledes indstillet end den gang. I et stigende tal ser vi i disse år en afholdenhed overfor spiritus og tobak, der hos adskillige grænser op til det fanatiske. Glædelige tegn. For en iagttager af udviklingen, som den ytrer sig i ungdommens liv, synes jeg ikke, der kan siges andet, end at krisen har skabt og skaber en sund og sandt tænkende og helt igennem reelt indstillet ungdom.

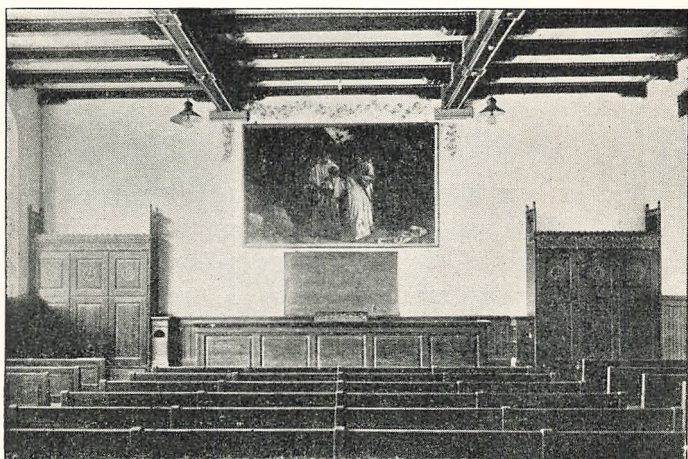
*

*

*

Skolen begyndte den 4. november med taler af Uffe Grosen, valgmenighedspræst Niels Petersen og mig, og dagen efter gik vi over i den dagens dont, som varede de 5 måneder ud. Om formiddagen to foredrag sammen med dansk og regning. Eftermiddagens første time blev anvendt til *særfag*: Af fremmede sprog blev der undervist i Engelsk, Tysk og Esperanto, ligeledes blev der undervist i geografi, og delingsførerne fik noget af deres uddannelse i denne time. Håndværkernes faglige uddannelse gik hele eftermiddagen til sidste gymnastiktime. Der var to hold gymnaster, og i den time, eleverne ikke var til gymnastik, fik de undervisning i landbrugstegning, delingsføreruddannelse, og de to sidste dage i ugen i tiden inden jul fik en del hjælp til at udarbejde forskelligt håndarbejde i tarso, kurvefletning, slipsebinding m. v. Dagens sidste time var som regel et foredrag. Hver uge var der to fællessangtimer, og i fritiden indøvede et sangkor en del sange, som vi ofte glædede os over ved underholdningerne. Lørdag aften blev som sædvanlig *elevernes egen aften*, og den blev anvendt til meget forskelligt. Af diskussionerne nævner jeg: Om afholdssagen. Fritidens benyttelse, hvor vi meget stærkt mødte

krav og ønske om en mere rationel udnyttelse af fritiden til idræt og gymnastik. De øvrige ting, som man tidligere har hørt omtalt, stod i år længere tilbage. Dog skal det siges, at mange — i praksis — viste både lyst og anlæg for læsning. Sidst på vinteren fik vi den mest bevægede diskussion om *forholdet mellem by og land*. Det blev nærmest en skarp diskussion om arbejdsfor-

Fra foredragssalen.

holdene på landet og for de fagorganiserede arbejdere. Her kom pludselig den tillærte modsætningsfølelse mellem land og by frem på overfladen, og pludselig opdagede de, at kammeraterne havde en anden indstilling, end man havde ventet. Dog tror jeg, at slige oplevelser klarer forholdene for mange, så de kommer til at indse, at *de andre* ikke er så helt ved siden af, som det i forvejen var opfattet. Der blev læst dialekt, afholdt fælleslæsninger af skuespil. En avis bragte ofte både humør og peber og salt ind i flokken. En »tegnefilm« gav ofte anledning til kraftigt brug af lattermusklerne. Søndag aften var som oftest forbeholdt musik og sang, og i år fik vi

udmærket hjælp af eleverne, idet brødrene Riis var værdifulde hjælpere med kornet og violin, ligesom lærer Evald Larsen hjalp til med sin bassun. Særlig vil Karl Holgers kornettoner fra frikvartererne sidde alle vinterleverne i ørerne, når de prøver at genopleve vinterens daglige liv. Til Grosens fødselsdag, der for os i Vallekilde er en tilbagevendende festdag, blev der begyndt med blæsning fra tårnet. Program: Morgenstund har guld i mund. Sol er oppe. Frem, nu frem, lyder sangerens råb. Fra østens væld. Op sjung og glæd dig Danmarks søn (vandresang).

Efter jul blev der dannet to studiekredse. I den ene kreds, hvor Uffe Grosen var med, beskæftigede man sig med *sjælelære*, og der blev brugt en psykologi af Næsgård som grundbog. I den anden kreds, hvor jeg var deltager, forsøgte vi at klare os *Marxismens økonomiske teori*. Som grundbog brugte vi en lille norsk bog med samme navn, hvori hovedlinierne af Karl Marx's teori er sammentrængt. I begge studiekredse måtte vi ofte henvise til eller direkte slå op i andre bøger. I vor marxistiske kreds benyttede vi flittigt biblioteket i Holbæk, og tit måtte vi jævnføre vore meninger eller slutninger med parallelstederne i »Kapitalen« eller Kirkops »Socialismens historie« — for at nævne et par af hovedværkerne. For de, der har kræfter og evner til — ved siden af det andet skolearbejde — at arbejde med sådanne emner, er der ingen tvivl om, at de kan faa en videre horisont, og det kan i hvert fald føre til et videre studium, som kan klare nogle af de virkelige begreber, der ligger bag de dunkle ord, som de fleste taler om, men som kun de færreste har andet end taagede fantasibegreber og en forkert opfattelse af.

*

*

*

Som noget uden for det hele skal nævnes, at journalist ved »Holbæk Amts Venstreblad«, Helge Jensen, engang inden jul kom *En dag på højskole*. Jeg tror, at både han, eleverne og de fastboende havde udbytte og glæde af dette besøg. Helge Jensen var ikke en genert elev, der så til i det stille. Han fik rede på alt — lige fra regning, stilkritik, foredrag, gymnastik, mad og postuddeling, elevernes private diskussioner — til at stjæle bundbrædder af en andens seng. Hans oplevelser fyldte en hel side i »Holbæk Amts Venstreblad«s julenummer, og ikke mindst på skolen blev denne skildring læst med stor interesse, — alle fik selvfølgelig en avis. Det viste sig, at eleverne var lige så slemme til stilkritik, som vi andre får skyld for at være det. En fornøjelig og levende skildring var det, det tør i hvert fald jeg som gammel stileretter skrive under på.

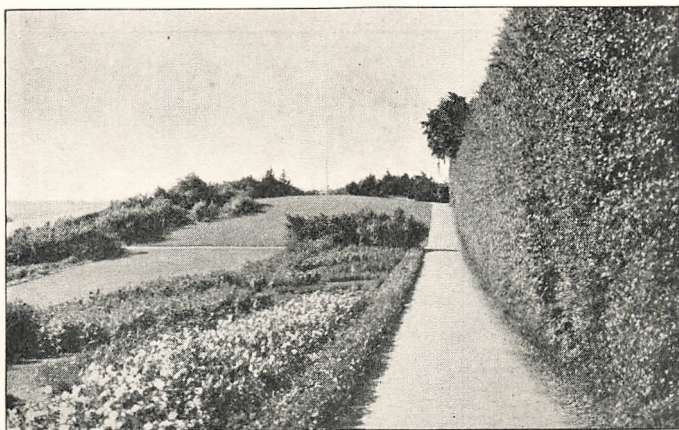
*

*

*

Som et led i skolens arbejde må regnes månedsmøderne. De afholdes en torsdag aften, og der er fri adgang for dem, der vil komme. Først holdes et foredrag, så drikkes kaffe, dernæst igen et foredrag. Ved novembermødet talte dr. teol. sognepræst Niels Nøjgård, Udby, om Albert Schweitzer og jeg om Grønland. I december var der Bjørnsonfest, hvor P. A. Rosenberg og pastor Hostrup talte om Bjørnson. Om aftenen sang koncertsanger Thøger Rasmussen fra Århus Bjørnsonsange. Næste formiddag glædede Thøger Rasmussen eleverne ved at synge for dem en timestid. I januar fyldte ungdomsmødet månedsmødets plads. Om lørdagen talte først stiftprovst Joh. Fog Petersen om: Folkekirken og de nyere bestræbelser for folkets afkristning. Derefter talte Uffe Grosen om landbrugskrisen for 100 år siden

med paralleler til nutidens landbrug. Om søndagen talte forstander Terkelsen, Danebod, om Sønderjylland og forstander Gammelgård, Roskilde, om arbejderne og højskolen. Begge dage ledede Rasmus Hansen, Ryslinge, folkedanse. Søndag aften sang og reciterede skuespiller ved det kgl. teater Albert Luther værker af Jeppe Åkjær, Harald Bergstedt og Drachmann. Sidst i januar afholdtes

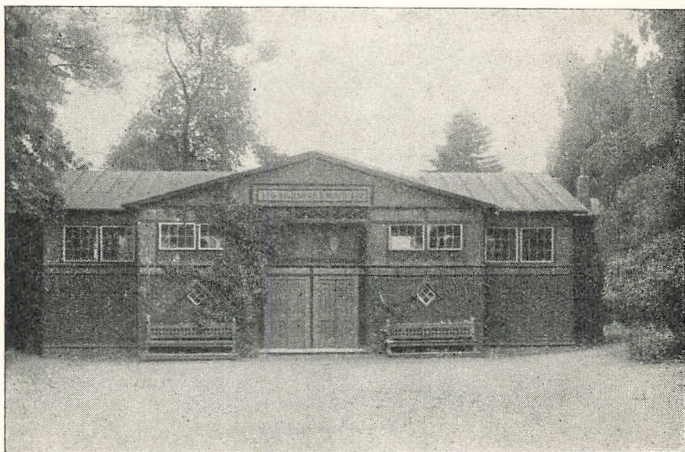

Den lange gang.

menighedens store møde, og i to dage blev der talt af præsterne Hostrup, Niels Dael og Niels Petersen og af provst Kristensen fra Ulfborg. Ved månedsmødet i februar talte pastor Uffe Hansen, Ubberup, og eleverne læste et skuespil. Sidst i februar talte Tulinius, skolens tidligere læge, om Grønland og viste en række lysbilleder — væsentligst af egne optagelser. Tulinius er i sommer for tredje gang læge på Lauge Kocks Østrgønløndsekspeditioner. Ved det sidste møde i marts talte forstander Niels Bredkjær, Tune, og pastor Mårbjerg, Vallekilde. Endelig kom sidst i marts Jeppe Åkjærs ven og hjælper i de unge dage, Esper Andersen. En aften reciterede han

digte og sange af Åkjær, og dagen efter holdt han et foredrag om Jeppe Åkjær, som eleverne nok skal huske.

Midt i november holdtes efter sædvane Holbæk amts et-dages delingsførermøde, der samtidig er årsmøde.

Sidst i samme uge var gymnastikinspektør K. A. Knudsen her og holdt et foredrag om Rygdeformiteter og om hjemmegymnastik til at modvirke disse forringelser, samtidig vilde han gerne se elevernes ryg. Med undtagelse af nogle få var alle meget interesserede i denne undersøgelse, hvor der bl. a. også blev taget vinkelmål af armenes stilling til kroppen i strækstilling. K. A. Knudsen lovede at komme igen inden skolens afslutning for at kontrollere, om der i vinterens løb var sket nogen fremgang. Undersøgelsen skete sidst i marts, og — selvfølgelig var der fremgang, og begynderne nåede de største resultater. For mit vedkommende medførte disse

rygundersøgelser, at jeg aldrig har haft så let ved at få interessen samlet om arbejdet i gymnastiksalen eller om det, jeg havde at sige om sundhedslære og hygiejnisk levemåde, som i vinter.

* * *

Vore udflugter skal også nævnes. Vi var selvfølgelig ved Vejrhøj og ved højspændingsanlægget i Svinninge. Sidst i marts var en del af landmændene ude at se på køer i Odsherred. En del var i København i fastelavn, men den øvrige flok morede sig med fastelavnsløjer på skolen. Københavnerturen varede fra lørdag morgen med afgang kl. 5 til mandag eftermiddag kl. 16, og der nås jo en del, når man udnytter tiden. Vi undersøgte eller fik forevist: Teknologisk institut, hele Kristiansborg slot, både over og under jorden, »Politiken«, Statens musæum for kunst, Glyptoteket, Rådhuset og Frue kirke, dertil kommer to teateraftener: I det kgl. teater saa vi *Hellig tre Kongers Aften*, og paa Folketeatret var det *Pygmalion* med *Liva Weel* i hovedrollen, der morede os — også længe efter vi var kommet i seng. Nogle mener, at det var en streng tur, men det mærkes ikke, når vi kommer hjem til den festlige afslutning på fastelavnen: til *fastelavnsballet*. Dette bal, det vil alle tidligere elever indrømme, er det største af hele vinterens fornøjelser, det bedst forberedte, og derfor står det også i sin egen glans. Det er en oplevelse efter en fuldtoptaget københavnertur at komme hjem til et rigtigt bal i den pyntede gymnastiksal, og jeg synes dekoratørerne (det valgte udvalg) overgår hinanden i stigende grad fra år til år. I år var det ikke alene gymnastiksalen, der strålede i lys og farve, men til chokoladebordet var hele spisestuen — foruden de farvede guirlander — udsmykket hele vejen rundt med en række tegninger eller »malerier«.

lvoraf en del »med rette kunde gøre fordring på at komme i blæksprutten« iflg. Uffe Grosens ord. Tegningerne forestillede en række episoder af min to måneders grønlandstur begyndende med min afrejse og så en række spændende og dramatiske scener i Grønland til min hjemkomst, hvor kone og børn iler mig i møde. For en gangs skyld, — det sker sjældent, — følte jeg mig »slået

»Den store gråsten«, som bar godt 1000 kg æbler.

ud«. Da jeg tavs skred igennem spisestuen og næsten måbende kiggede på billederne, løb jeg panden imod en af pillerne og havde nær fået en bule i hovedet af den grund. En til billederne passende og meget fornøjelig tekst blev læst af Hans Trier Hansen.

* * *

I det nævnte vil det væsentligste af det, der skete i vinteren 1932—33, være nævnt, sådan som det vilde tage sig ud for en tilskuere. Det vil deraf fremgå, at alvor og gammen har vekslet og har i det hele skabt en god vinter. Men det er jo ikke nok. Hvis der ikke ud af vinterens arbejde, samvær og kammeratskab er blevet noget tilbage, som i de kommende tider kan vokse og gro og være med til at danne personligheden, til at give livet indhold, så er der ikke nået det, der skulde nås, og som vi gerne vilde nå. Det kan imidlertid en referent af begivenhederne ikke udtale sig om, det må den enkelte svare på, når livet eller forholdene kræver et svar.

* * *

Til slut skal nævnes, at i de senere år cykler eleverne herfra, når skolen slutter. En af de glædelige ting, som følger med krisetiderne. Det gælder både sommer og vinter. Nogle starter allerede om aftenen, når vi har drukket vor sidste kop kaffe. De når færgen i Korsør ved 1-tiden og kan næste dag — inden aften — være i Vestjylland. Nogle starter ved 2-tiden for at nå færgen mellem kl. 6 og 7. Den største flok cykler om morgenen. I de ti år, jeg har været her, er der sket en stor forandring på det område. Tidligere var der en studeren togplan,

aftalen rejsetider, bestillen rutebil til Korsør eller Kalundborg. Det sker ikke mere. De elever, der afrejser med toget, kan skrives med et etcifret tal. Hvad der gælder afrejsen, gælder i samme grad rejsen til elevmødet. Cykler i hundredevis. En langt fornøjeligere måde at rejse på end tidligere, og det kan give et kendskab til landets forskellige forhold, som andre rejseformer udelukker.

Kr. Kristensen Killelose.

Sommerskolen.

Af *Ragnhild Bonde.*

Buegangen er »torvet« på Vallekilde højskole; der mødes alt og alle, men mest d. 3. maj. Kufferter og sengetøjssække spærrer alle veje; karle dukker op og forsvinder med tunge byrder i gangenes dunkelhed; alle byens drenge og en enkelt »Trofast« følger interesseret skuespillet; en lærer baner sig hastigt vej med en indkvarteringsliste i hånden. Ord som »Røde gang«, »Værs-gostuen«, »tegnestifter« samt forskellige klokkeslæt gennemkrydser stadig luften; fra pladsen hører man en rive; fra køkkenet kommer en svag duft af frikadeller.

Så er Buegangen pludselig ryddet, undtagen for det »navnløse« gods, og snart dukker den første elev op; hun er gået om ad Starreklint fra Hørve til Vallekilde. Gådefuldt, hvordan det kan være gået til! — Men lige meget — med hende er sommerskolen 1933 gået ind, lad det så være sket ad en omvej! Hun efterfølges i eftermiddagens og aftenens løb af hundrede andre. Værelse efter værelse beslaglægges; de gamle vittigheder om højskolesengene får en ny blomstringstid; snart er de første nøgler til hængelåsene låset inden i kufferterne, og de første fejltagelser m. h. t. at kunne finde rundt i det mysterium, der hedder Vallekilde højskole, gjort — under megen latter. Det er sommerens »tone«, nu er højskolen ved at blive sig selv. Kl. 20 ringer den store klokke første gang, og de ny elever, lærerne, samt folk fra omegnen samles til Grosens og pastor Niels Petersens velkomstforedrag.

Inden vi rigtig ved af det, er vi over de første »svære« dage. Er der nogen, som længes bort fra de urolige og fremmedartede omgivelser, bæres det i hvert fald med anstand. Det tages endog med fatning, når to, der ikke kan leve uden hinanden, går hen og kommer på hver sit regnehold. — Foruden de sædvanlige særfag tilbydes i år kunsthistorie (Frost) og delingsføreruddan-

Et danskhold.

nelse (Ville Jensen og Killemosé). Snart er skolens arbejde i sikker gænge. Som enhver tidliger højskoleelev vil vide, er det ugørligt at fortælle om alt det egentlige ved en sådan sommer: arbejdet, samtalerne, kammeratskabet, samværet. Vi er nødt til at holde os til alt det, der falder uden for »dagens normale gang«, og det er der da også adskilligt af.

Med vejrhøjturen trækker det ud i år. Det er vejret, der ikke vil være med. Til gengæld kender vi hinanden bedre, da turen endelig bliver. Humøret er højt oppe allerede på cykleturen derud, Killemosé ligger i spidsen. Dybkjær farer frem og tilbage og holder flokken inde på to

rækker i højre side af vejen. Ville Jensen slutter troppen; hendes røde trøje i bagagebæreren virker som hele flokkens katøje. Vort officielle mål: Vejrhøj, ligger bag lysegrønne skove forude. Vort uofficielle, kaffen i skoven, når vi først. Frost kommer for sent — bollerne er spist; hvad har vi en fotograf og en motorcykel til om ikke til at køre ud i verden og hente noget spiseligt til den intet-

På Vejrhøj.

anende Frost? Ventetiden forkortes med flerstenmig sang; sangkoret kan allerede to, så der er afveksling. Vi indtager Vejrhøj. Grosen og Killemosen forsikrer os, at vi i klart vejr kan se tårnene på Roskilde domkirke; det er heldigvis ikke klart vejr.

Majs søndage er stille, ingen lange udflugter, kun små behagelige ture, enten flokkevis til stranden — badningen begynder i år midt i maj — eller »skoleture«, hvoraf særlig en cykeltur til »Bjergene« skaber begejstring for Odsherred.

Bededag er Københavns højskoleforenings gymnastikafdeling herude. Vi har ventet den med spænding og glædet os til dagen, og vi bliver ikke skuffet. Ved elleve-

tiden hører vi taktfast sang fra vejen; alle mand farer til vinduerne eller vælter hinanden for at komme først ned i Buegagen. I fine rækker og med friske stemmer trop- per gæsterne op. Snart har de og vi stiftet bekendtskab med hinanden. De beundrer særlig de »kraner«, hvormed vi drager rabarbergrøden op af terrinernes dyb, samt vor geniale tilrettelæggelse af programmet, idet f. eks. her-

Ned fra Vejrhøj.

rerne til omklædning skal have »badeværelset og tørreloftet«. Vi på vor side glæder os over gæsternes elskværdighed og smukke gymnastik. Der er tre hold; Ville leder det første kvindelige hold, Musse Gudiksen, Ollerup, det andet, Richard Petersen, København, det store mandshold.

Knap er vi kommet ind i juni, før vi denne sommer står over for en særlig oplevelse, nemlig Karen og Troels Triers sølvbryllup. Aftenfesten står i gymnastiksalen, og vi er alle gæster. Taler for det afholdte sølvbrudepar veksler med sange, og aftenen er særdeles festlig. Der afsluttes udenfor med fyrværkeri, så vor gamle, velkendte Møllebakke ser helt orientalsk ud.

Dagen efter, pinselørdag, forsvinder cykler i alle retninger med glade piger, der drager på pinseferie; men heldigvis er der mange, der vælger den gode del og bliver hjemme på skolen. 1. pinsedag er som altid stille; 2. pinsedag er der udflugt. Killemose fører os ad livsfarlige stier til Havnsø, og snart står vi ud mod Sejro. Vejret er stille og solklart, båden stor og sikker. Det er netop

Sangkoret.

en Situation, der opfordrer til at nyde Killemoses hårrejsende beretninger om ældre årganges kvalfulde Sejro-ture i små både og forrygende storm. Vel ankomne til Sejro er vi allerede på dette tidspunkt ved at skele lidt langt til kroen, men Killemose kommanderer: »Se lige ud!« og så glider cyklerne som en glitrende strøm ud mod øens nordspids, Gniben, mens mælkebøtterne blomstrer, hanerne galer, gæssene flygter, alle øens hunde giver hals, og beboerne kommer nærmere for at se, hvad det er for en hunnerflok, der har overfaldet øen. Ude ved Gniben lejrer de mest dovne sig straks ved klintens fod, omkring Killemose og øllet, mens de mere energiske

nyder skønheden oppe ved fyret, hvor der er vid udsigt over hav og ø. Vi fortsætter dagen på fornøjeligste måde: vi bader, vi snakker, vi synger, vi cykler, og sluttelig foranstalter Killemose en lille fest på kroen. — I »sveden« hud med store vabler bærer vi med fuldt humør Sejrs solskin hjem til Vallekilde.

Det er den 11. juni, dagen for den store Dybbølfest.

Hvil under udflugten.

Da afstanden mellem Dybbøl og Vallekilde er så stor, og udgiften til rejsen derfor ikke lille, opgiver vi at arrangere turen som skoletur; men en snes stykker tager dog med Killemose derned. Vi andre tager til gymnastikfest i Høve og er samme dag gæster i Grosens nye strandhus.

En aften i juni er vi alle sammen gæster hos sognefoged Erling Madsen, Vallebjerget.

Valdemarsdagen bliver det pludselig besluttet, at vi om eftermiddagen skal på cykletur til Eskebjerg Lyng. Den eneste, der protesterer, er Killemose. Han er til alles forbavselse blevet overbevist om, at mindst 50 pct. får solstik, hvis vi tager af sted i en sådan varme. Protesten

hjælper ikke; men det menes dog at være rigtigst at advare mod al barhovedethed. Resultatet bliver run på alle Vallekildes stormagasiner, så de fuldstændig plyndres for strandtørklæder. Disse omdannes til mærkelige turbaner, under hvilke der på cykelturen udvikles en tropisk hede, så det virkelig er forunderligt, at ingen får solstik.

I skoven.

Turen er iøvrigt helt igennem vellykket. Både »lyngen« og stranden er ideel. Naturligvis forefalder der på denne vor eneste tur, hvor vi ingen cykelreparatør har med, ekstra mange punkteringer; men Killemosen, der netop på denne tid gør studier til sit radioforedrag »Ungdommen og cyklen«, påtager sig straks en reparatørs skikkelse og giver sin glæde over hvervet luft i en begejstret ordstrøm, hvis indhold dog ikke bør gengives her. —

Vi har i sommerens løb en del udenlandske gæster, bl. a. den polske højskoleforstander Ludwischak, der er på skolen i længere tid, taler ivrigt med pigerne og følger arbejdet med stor interesse. Frk. Züss Stolpe, leder af den første, hidtil eneste, hollandske højskole, fortæller os

en aften om denne skole. Om end ikke just blandt »udenlandske gæster« kan dog i denne forbindelse nævnes Plesner, tidligere lærer ved skolen her, der, hjemkommet fra Argentina, i foredrag og lysbillede en dag præsenterer os dette land.

Allerede i maj har fru Andrea Franks holdt foredrag

Delingsførerne.

om sømandsmissionen; i juni fortæller »Søster Emma«, København, om diakonissernes arbejde.

Den 18. juni holder vi sammen med omegnens ungdomsforeninger det årlige sommermøde. Der kommer mange, deriblandt en del gamle elever. Dette møde er efterhånden ved at blive et »lille elevmøde« for Odsherred, idet gamle Vallekildeelever »bestiller frisøndag« denne dag og mødes i Vallekilde. Det er en god skik. Talere er i år pastor Even Marstrand og frimenighedspræst Skat Rørdam. Kl. 19 samles vi på og omkring den ny fliseplads for at se folkedans af nogle af Odsherreds folkedansere og senere gymnastik af delingsførerholdet. Det er første gang, den ny plads er taget i brug af en

større forsamling, og den står sin prøve. I midten — lige ud for gymnastiksalens hoveddør — folkedanserne i deres brogede dragter, udenom tilskuere i mængde, yderst bygninger eller træer — det er »et nyt billede« på Vallekilde, men det er smukt. Efter opvisningen læser lektor Viggo Bredsdorff »Pernilles korte frøkenstand«. Også næste søndag har vi møde på skolen, idet de sjæl-

Ved Kullens fyr.

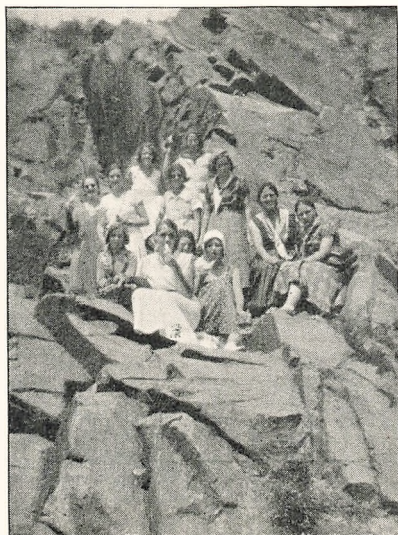
landske friskoler, der har årsmøde i Vallekilde, denne søndag holder offentligt møde i højskolens have. Frime-nighedspræst Drewsen-Christensen og forstander Ejnar Munk er talere.

Juli indledes med en fest af en anden karakter end de hidtil beskrevne. Der er strid om, hvad festens rette navn er; pigerne kalder den uden videre »sommerballet«; men Grosen holder på, den bestemte form bør undgås, da denne fest hvert år skal komme som en overraskelse. At »overraskelsen« også i år gør lykke, behøver næppe at bemærkes. —

Kullenturen falder i år den 8. juli, og der er ca. 90 deltagere. Vejret er fint, og stemningen den bedste. For

dem, der ikke før har set noget tilsvarende, vil denne tur altid blive en meget stor oplevelse, og det er at håbe, at den i de kommende år må vinde lige så stor tilslutning.

Otte dage efter sommerens store tur har vi sommerens store fest, elevmødet. Forberedelserne forbigår vi. Alle gamle sommerlever ved til punkt og prikke, hvad

På Kullen.

der foregaar, og vintereleverne savner alligevel alle forudsætninger for at forstå den travlhed, der behersker de sidste otte dage forinden. Det er en bekendt sag, at vi i Vallekilde har regn enten til St. Hansaften eller til elevmøde, men kun til den ene del. Da vi i år har haft et meget vådt blus på Svensbjerg, forudser vi med fortrøstning elevmødevejret, skønt alle meldinger lyder på regn. Det viser sig da også, at vejret »holder« om lørdagen, og om søndagen, mens det øvrige Danmark melder om regnskyl, oversvømmelse og ødelæggelse, ligger Vallekilde i det blideste, stille sommervejr. Vi får fuld oprejsning for

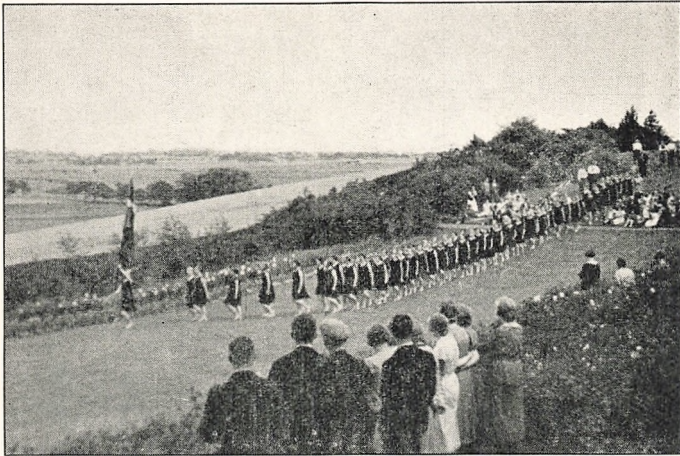
sidste års rædsler! — Lørdag strømmer de gamle elever til, og med dem kommer elevmødets særlige stemning, den, der gør et elevmøde forskelligt fra — og bedre end — alle andre møder. Om aftenen taler Dybkjær. Senere er der koncert, vi har fornøjelsen at se Grønborgs indtage deres vante »orkesterpladser«. Den sidste del af aftenen tilhører — ja, egentlig er »privatlivet« et meget

Fra elevmødet.

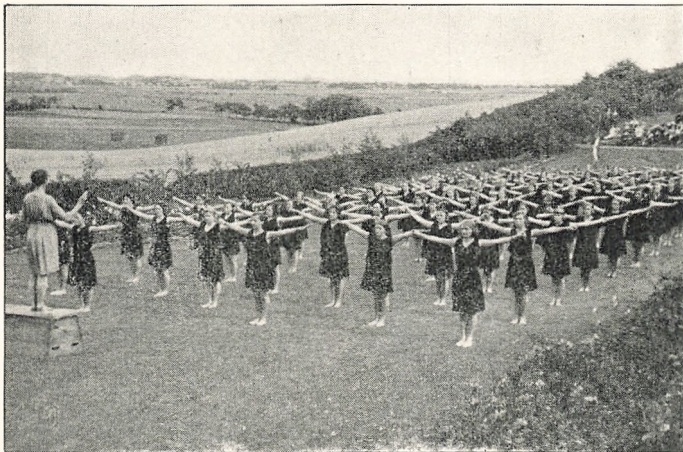
dårligt ord; men i hvert fald er det bedst at forbigå »gangene« i tavshed, ikke mindst »Blå gang«, hvor hele årgang 1933 er indlogeret for at samle kræfter(!) til den kommende dag. Søndagen forløber, som den plejer: først morgentur til Tinghøj, dernæst gudstjeneste, om eftermiddagen foredrag af Grosen og Povl Hansen, senere gymnastikopvisning af pigerne. Om aftenen spilles »Soldaterløjer« på »gamle scene«, d. v. s. på verandaen uden for »Det lille og«. Skuespillerne er publikum velbekendte, stykket er heller ikke ukendt; om det er på grund af eller trods disse fakta vides ikke, men lystspillet gør i hvert fald stormende lykke. Bagefter synger sangkoret fra

Fra elevmødet.

scenen. Imens er de kulørte lamper blevet hængt op og tændt omkring flisepladsen. Nu ordnes publikum på rækker, og så glider strømmen ud af den mørke have, ind på »eventyrpladserne«, forbi den »bar«, der har rejst sig

Fra elevmødet.

Fra elevmødet.

foran køkkenvinduerne, og hvor Ville og hendes piger vederkvæger hver tørstende sjæl med en kop kaffe for sluttelig at spredes over hele pladsen. Så taler Grosen, og vi slutter med en sang. Men længe endnu brænder

Fra elevmødet.

de kulørte lamper, og længe endnu går gamle Vallekillingen rundt og forlænger elevmødet, det altfor korte.

De fleste søndag aftener har vi sommeren igennem haft koncert og oplæsning. Lørdag aftenerne har som i de sidste år været overtaget af eleverne, og de har udfyldt dem på fornøjeligste måde med diskussion, »avis«,

På Skarridsø.

»tegnefilm«, fælleslæsning og anden underholdning. Ja, selv de, der år efter år overværer lørdagsunderholdninger og efterhånden bliver lovlig »trænede« i at være publikum, har af og til været udsat for store overraskelser. Iøvrigt er samtlige lærere glade ved, at årsskriftet ikke modtager karikaturtegninger.

Efter som sommeren går, er der kortere og kortere tid mellem søndagene, og de fjorten dage, der er tilbage efter elevmødet, går så hastigt, at vi næsten ikke kan få en eftermiddag til Skarridsø-turen. Der står kamp mellem lærerne. Hver lærer foreslår en eftermiddag, hvor det er de andres timer, det går ud over; men endelig fastsætter Grosen turen til den 27. juli.

Søndag d. 30. juli slutter vi. En af sommerens talere fortalte om en ældgammel inskription, hvori »øjeblikket« lignedes ved en løber med et langt og kraftigt forhår, men skaldet på baghovedet. I stærk fart styrter han fremad, og skal han fanges, må man gribe ham i forhåret, gribe ham, idet han kommer. Er han forbi, er der intet at tage fat i; da kan man ikke fange ham. — Nu ved afslutningen synes vi, sommeren har været som et øjeblik. »Vi er jo lige kommet,« lyder den almindelige klage. Men det, at vi synes sådan, tyder dog måske — om det end kunde se modsat ud — på, at vi i nogen måde har forstået at fange øjeblikket; for den, som driver, keder sig eller er uimodtagelig for, hvad skole og godt kammeratskab vil bringe, vil aldrig synes, at tiden går hurtigt.

Der plukkes akander.

Højskoleforstander Ernst Trier og Hans Iversen.

Den 15. november 1867 modtog Ernst Trier følgende brev fra en ung Sønderjyde:

*Kjøbenhoved, Kolding—Skodborghus,
den 15. novbr. 1867.*

Kære herr forstander Trier!

Det er en længe følt trang til mere lys og større klarhed over menneske- og i særdeleshed folkelivet her i Danmark eller Norden, som giver mig anledning til disse linier, og da jeg ved at gå på Rødding folkehøjskole hin sørgelige vinter 1863—64 har fornemmet, at sådan livs-oplysning bedst tilegnes og erhverves på den danske folkehøjskole, vil det ikke undre Dem, at jeg fremdeles håber og længes efter at kunne fortsætte det skoleliv, der da blev afbrudt ved Tyskernes overfald og Danmarks sønderlemmelse ved den gruelige Wiener-fred. De nye forhold heri Sønder-jylland nødte mig snart til at sige hjemmet farvel, og har jeg siden opholdt mig i Fyn på Boltinggård, hvor vi gjorde et kort personligt bekendtskab ved Nazaretkirkens indvielse i fjor, og i sommer på Bornholm, hvor jeg kan tage over igen, men har også lov til at benytte vinteren på anden måde. Dertil har jeg dog ikke havt nogen udsigt, før gmd. Clavs Dal i går fortalte mig, at De har friplads på Deres skole for en Sønderjyde,

hvis den ikke allerede er besat. Denne efterretning gjorde mig glad, den var et lysglimt på den dunkle fremtidshimmel, og hvor usandsynligt det end er, kan jeg ikke lade være at mælde mig som en, De måske kunde tage i betragtning, når De ikke alt har besat den omtalte friplads.

For det tilfælde, at pladsen endnu ikke er bortgivet, føler jeg at burde tilføje, at jeg har en tilflugt, som måske mangen landflygtig broder savner, og skulde en sådan mælde sig med lyst og kærlighed til Dem og vor danske skole, da ønsker jeg, at De ikke lader dette hensyn ude af betragtning.

Spørgsmålet er for mig: hvorledes skal jeg anvende vinteren til størst nytte for mig selv og det folk, hvortil jeg hører? Jeg ved det ikke, men Han som hidtil har hjulpet og besvaret lignende vanskelige spørgsmål, vil også nok besvare dette. —

Med de bedste ønsker for Dem og Deres skole beder jeg Dem at have mig i venskabelig erindring.

Med agtelse og venskab.

Hans Iversen.

Adr.: gmd. Karsten Iversen.

Efsk. Jeg bliver her hjemme en ugestid, men tør vel nok vænte et par ord forinden.

H. Iversen.

Som svar på dette smukke brev sendte Trier bud, at han straks måtte komme som elev til Vallekilde med den ønskede hjælp.

Sommeren 68 tilbragte Hans Iversen på Bornholm i tjeneste hos Kofod på Brandsgård i Bodilsker. Han var dog ovre til lærermøde i Askov en kortere tid.

Til Trier skriver han regelmæssigt, og hvert brev ånder tak for vinteren. Det fremgår af disse breve, at de

to mænd må have talt sammen om, at Iversen mulig kunde vende tilbage næste vinter som delvis lærer på skolen. Elevernes antal var i stigning, og — det ligner Trier — han havde en følelse af, at en lærer udgået lige fra den livs- og samfundskreds, eleverne tilhørte, vilde kunne få stor og god betydning. Som en sådan »andenlærer« kunde måske den unge, sønderjydske bondekarl da bruges.

På højskolen i Rødding havde han især været optaget af Fengers naturlære og hans undervisning. Det blev da aftalt, at han jo kunde forsøge sig som lærer i tegning, landmåling, nivellering og lidt naturlære (fysik og kemi).

Til Iversens store glæde kunde han således atter den følgende vinter komme til Vallekilde.

Imidlertid er han kommen til at holde meget af Bornholmerne, »dette lille, bløde, venlige, gæstfri, ensomhedens folk«, at det er bleven ham en uimodståelig trang at prøve, om han dog ikke kan overtale nogle af de unge til at tage med ham til Vallekilde. Den skole — det har han erfaret — »hvor de ikke oplæres og oplæses ved en vindtør kundskab; men hvor de opvarmes, oplives og oplyses, så de får lyst og mod til at virkeliggøre det danske hjertes krav.«

Selv tænker han sig nærmest en fremtid som en vel oplyst og dygtig landmand, der på sin gård kunde tage unge mennesker ind i sit hjem og oplære dem, så de ikke behøvede at gå den usikre vej som »landvæsens-elever« til de store herregårde. Dog, det må tiden klare for ham.

Det lykkedes virkelig også for ham at overtale et par unge karle til — vistnok som de første Bornholmere — at komme til Vallekilde.

Den påfølgende sommer 1869 beholdt Trier ham som en slags avlskarl. Trier havde ved ny jordkøb bragt sit

jordareal op til 28 tdr. land. De to mænd arbejdede godt sammen. Og under Iversens levende sans for dansk landbrug rev han Trier med, og i den følgende tid gik det nu med stormskridt frem mod det stolte mål at gøre skolens landbrug til et mønsterbrug. Der bliver begyndt med roeavl; gulerødder prøves. Der gøres forsøg med radsåning. Ligeledes gøres der nøjagtige gødningsforsøg på mindre, udmålte jordstykker. Også gul sennep må prøves.

I haven sås mange slags havesager: spinat, salat, selleri, persille, peberrod, forskellige slags løg, tomater o. lign. Her gøres en række forsøg med forskellige kartoffelsorter og med de forskellige måder at gøde dem på.

Fra hedeselskabet fik de besked om de bedste hegnsplanter. Man begyndte med hegn af pæle og hegnstråd og med almindelig poppel og imellem dem levende hegn som på Fyn sammensat af alle mulige slags hegnplanter, men gik senere over til navrplanter med pyramidepopler sat i passende afstand indbyrdes. Trier syntes dog efterhånden, at dette hegn var for dyrt og for utæt og endte i de senere år med tætte tjørnehegn uden hegnstråd som det hedder. De tidligere små grangrupper blev også senere ryddet til fordel for grupper af smukke sirbuske af mange forskellige slags. Planterne købes hos handelsgartnere inde ved København. De sendes med fragtmand derud.

En renselov af primitiv art bliver købt, den er uden hjul, men Iversen mener dog, at den vil kunne spare meget rensarbejde. Det samme kan nogle nyopfundne »håndhakker«, hvoraf et par anskaffes.

Ja, der var nok at gøre, men hertil kom endvidere husdyrholdet, der mer og mer trængte sig i forgrunden: køer og svin.

Hidtil havde Trier haft en fortrinlig hjælper på dette område i mejeriforpagter A. Burchardi på Birkindegård. Han kom med mellemrum ind til højskolen og tilså be-

sætningen. Var en ko ikke, som den skulde være, så blev den solgt, og skulde nogen købes, da var det Burchardi, som på Triers vegne forestod handelen.

Opdræt mente Burchardi ikke det kunde nytte at indlade sig på, da Trier her savnede al forståelse. Han måtte hellere købe voksne køer, lødekøer, malke dem og senere på deres ældre dage slagte dem til brug i skolens store husholdning.

Og således havde det da også gået hidtil, men dette således at være udenfor passede ikke Trier. Han måtte — koste hvad det vilde — også sætte sig ind i denne gren af dansk landbrug. Og her var Hans Iversen en god hjælper. Al den hjælp, bøger og blade kunde yde, blev naturligvis søgt.

Det gik dog hurtig op for bægge de to mænd, at hvad de savnede, var en dybere indsigt og mulighed for at kunne udnytte videnskabens resultater i arbejdet med jorden og dyrene. Og dette kunde kun nås gennem den uddannelse, som gaves på landbohøjskolen. Men her kunde Trier ikke tage ind. Det måtte Hans Iversen påtage sig og det hurtigst muligt.

I efteråret 1869 træffes han da som elev ved denne skole. Med liv og lyst kaster han sig over opgaven, mens en levende brevveksling mellem de to mænd vidner om, hvor optaget bægge var over alt det ny, som efterhånden steg frem.

Desværre haves ikke brevene fra Trier, men Iversens giver dog ganske god forestilling om sagen.

Noget af det første, der forhandles om, er mulighed for en rentabel cikoriedyrkning. Allerede i den forledne sommer havde de gjort en prøve, og nu forsøger Iversen på at få avlen afsat. Hos en vis Sølling fik han 1 rdlr., 5 mark og 8 skilling for de avlede 37 pund, altså 5 skilling (= 10 øre) pr. pund.*) Sølling var godt tilfreds med

*) Dette vilde kunne give 600 rdlr., 1200 kr. pr. td. land.

varen og lovede at tage imod, hvad der kunde avles. Dette er jo lovende; cikorieavlen beskyttes af en ikke lille told, og fragten fra udlandet løber jo også op. »Men — kære Trier — jeg sidder i øjeblikket og tænker på, at så må vi også have en maskine til at skære chikorierødder på.« Jo, det ene trækker det andet med sig. Også en hakkelse-maskine har han opdaget. En sådan må også anskaffes tillige med nogle ny malkespande. »Ja, hvor jeg glæder mig,« skriver han den 12. febr. 1871, »til at kunne tage fat, når jeg slipper her! Det er denne udsigt, dette håb, der ligesom kaster lys og lyst og glæde ud over dette abstrakte landvæsenliv her ved skolen . . . . . Jeg kan ikke som den rigtige gransker slå mig til ro med idéen, jeg må have den gennemført i det praktiske liv.«

I samme brev fortæller han, at et stykke, han har skrevet om deres forsøg med cikorie, det har gået rundt i mange forskellige blade og vakt en del opsigt.

Det fremgår endvidere af et andet brev, at Trier nu er kommen ind på, at jorden vist burde mergles. Han sender prøver ind til Iversen og beder ham lade dem undersøge for at få et skøn over, hvor den bedste kalkholdige mergel findes på ejendommen. Iversen lover at efterkomme ønsket.

I brev af 13. marts 1871 prøver han at slå lidt koldt vand i blodet på den altfor ivrige Trier. Der er så meget nyt og uprøvet, som langt fra kan siges alt at være godt. Når således Trier vil have hele sit køkken-inventar om-lavet, vil have jærngryderne ombyttet med emaillede kokekar, da er disse endnu langt fra afprøvede, således at man tør gå over til anskaffelsen. Høkogningen befinder sig også endnu hos Fjord på forsøgsstadet. Altså, lad os her vente lidt. Derimod tør Iversen nu råde til at anskaffe fire metal-mælkekølere eller svalebakker med si og skummeske. De må nu siges at være nødvendige.

Det fryder Iversen i høj grad, hvad Trier har fortalt,

at en nabohusmand har bedt om vejledning til at prøve cikoriedyrkning. Det skulde dog være frydeligt, om han og Trier ad exemplets vej og på anden måde således kunde række småfolk en hjælpende hånd på fremskridtets vanskelige vej, hvor banebryderne tit kan få store læs at trække. Foreløbig må husmændene dog især lægge sig efter at dyrke roer. Iversen vil gjerne være dem til hjælp med al mulig gratis vejledning.

Den 14. november 71 har Iversen gæstet Tune landbrugsskole og fået et udmærket indtryk af samme. Den forstander Svendsen må de åbenbart i nærmere forbindelse med.

Men for resten er der nu et andet spørgsmål, som mer og mer trænger sig i forgrunden. Det er mælkens behandling. Iversen spørger Trier, om denne ikke synes, at Iversen nu, når han er færdig på landbohøjskolen, skulde bruge nogle måneder til at lære mejerifaget ordentligt. Meget vil stå og falde med, hvordan vort smør bliver behandlet. Der må også bruges indkøbte foderstoffer, f. ex. klid og rapskager. Det skal nok betale sig, skønt så få endnu benytter disse sager.

Han giver nu Trier nøjagtig beskrivelse af, hvordan kørerne skal behandles og i det enkelte fodres. Det er en meget lang og omstændelig redegørelse. Den må kopasieren Jens Mortensen fra Kvarnløse meget indgående studere, så han kan følge den; ti »her må ikke tages på slump«. Også roerne må udmåles. Prøv også med lidt af de avlede hestebønner; jeg tror, de fortjæner opmærksomhed. Mon Ane ikke kunde sende ham en lille prøve af det smør, til hvis fremkomst hun har benyttet de ny svaleballer?

Men bestandig er der nyt i gære, man begynder at forstå den gødningsværdi, der går til grunde ved spild af gødningsvandet. Kan Jens Mortensen ikke finde en måde at bevare det på. Jeg (Iversen) løber for tiden omkring

og prøver at opdage en trykpumpe til brug ved »møgvandets« oppumpning. »Ny idé!« udråber han. Ja vist var ajlepumpen en »ny idé«.

Under sommerferien 1871 var Iversen en tur i Askov. Størst glæde havde han af besøget hos Fenger. De to mænd havde meget til fælles, og nu kunde Iversen bedre tale med sin gamle lærer som ligemand.

Det næste, der fremkalder forhandlinger mellem de to mænd i Vallekilde, er de nyopdukkede »kunstgødninger«. Der begyndes med »fiskeguano«. Den hentes fra skib i Holbæk. Senere prøves andre slags. Dog, Iversen har også andre planer, han har gjort aftale med en horn-drejer i København om at få alle hans hornspåner til at blande i kompostdyngen. »Jeg gør regning på, de er adskillig billigere end »guanoen«.

Denne slags »kunstgødning« omtales dog ikke senere, så forsøget har vel ikke tilfredsstillet. Men nu optræder sur fosforsur kalk og kainit og forskelligt andet i betydelige mængder.

Fra vinteren 1872 begynder tanken at dukke op om at gå over til rigtigt »ismejeri«. Hvem af de to mænd der først har fattet tanken, kan nu ikke ses, men Iversen er på jagt efter oplysninger om sagen. Isen må gemmes i tørvejordskuler omtrent som kartofler, helst med et stort lag tang, som må kunne hentes fra stranden (tre fjærdingvej borte). Når isen er bleven 4—5 tommer tyk, må den bjærges og køres hjem til kulen. »Isvejret må om vinteren nyttes med samme iver som høstvejret om sommeren.«

Det blev dog egentlig først, da Iversen atter fra landbohøjskolen kom tilbage til højskolen, at det blev rigtig til alvor med ismejeriet. Især da det ny, store ishus bagved og nord for kostalden blev bygget ind i bakken og indrettet således, at isen kunde fra bakkehøjden på husets nordside styrtes ned i det store rum

på omtr. 80 □ meters grundflade. Hervede bag de alen-tykke sidevægge af tørvesmuld mellem dobbelte brædder kunde isen holde sig sommeren igennem.

Nu blev der gang i sagerne. Det fine, velsmagende smør blev i små bøtter sendt ind til Triers broder, tømmerhandleren i København, og producenten helmede ikke, før denne broder fik anskaffet en trækkevogn og ansat en mand til at køre rundt i staden og fordele bøtterne mellem de familier, som havde tegnet sig for modtagelse af en større eller mindre ugentlig levering.

Senere udvidedes forretningen til at omfatte æg, frugt og alle mulige andre havesager.

At alt dette ny og endnu så lidet afprøvede var dyrt, er en selvfølge, og hvorvidt det just kunde betale sig er vist et spørgsmål, men det på den måde at gå i spidsen for udvikling af land- og havebrug, havde for Trier noget usigeligt dragende ved sig.

Mange maskiner skulde der til. Vi hører således også om ankomsten af en ringtromle og en kartoffelmaskine, hvor kartoflerne rives og stivelsen udvindes til brug i husholdningen eller til salg.

Cikoriedyrkningen blev efter få års forløb atter opgivet. Det viste sig med cikorien som med peberroden, at jorden var vanskelig at få rensset igen. De to planter optrådte i de næstfølgende år som det argeste ukrudt. Trier udsendte endog i et tidsskrift en skarp advarsel til mulige dyrkere i fremtiden.

Også på svineavlen lagdes der stor vægt. Her hører man allerede fra begyndelsen af halvfjærdserne om indkøb af majs som svinefoder, og ved samme tid blev der et halvt hundrede alen øst for skolen opført et selvstændigt nyt svinehus med plads til et større antal svin.

Med den større og større husholdning og landbedrift voksede også behovet om brændsel. Først brugtes tørv fra små moser i nærheden, men snart gik man over til

at bruge kul. De var vanskelige at få; nogle år fik man dem fra Nykøbing. En købmand Pedersen påtog sig leverancen. Det aftaltes, at han skulde lade en skipper med et mindre fartøj gå ind i Lammefjorden til Dragsmølle med kullene. Derfra vilde Trier så lade dem afhente med vogn. Planen mislykkedes dog. En skønne dag får Trier brev fra købmanden, at da skipperen med kullene var nået ind til Gundestrup ved fjordens nordside, havde han uden videre der aflosset kullene og erklæret, at han ikke vilde eller kunde gå ind til Dragsmølle. At hente kullene i Gundestrup var omtrent lige så langt og ad langt ringere veje end i Nykøbing. Trier og købmand Pedersen traf så aftale om at dele på rimelig måde tabet ved at planen strandede.

Nogen tid efter fik Trier det ordnet således, at kulskibet gik ind til stranden ved Starreklinte. Vognene kørte så ud i vandet så langt som muligt, mens skibet sendte både lastet med kul fra skibet ind til vognene, som så transporterede dem hjem ad de vanskelige veje.

Ny planer udpønsedes. Nogle år lod han skib gå til Sverige og indtage ladning af birkebrænde, som også blev udskibet på samme besværlige måde.

Først da nordvestbanen i 1874 blev bygget, fik han fra da af sine kul fra Jyderup st. 13 km fra skolen. Her fik købmand Jensen lidt efter lidt hele højskolens grosshandel.

Jorden, som Trier fra først af købte og siden flere gange ved ny køb øgede, var som gammel fæstegårdsjord i yderst ringe kultur, mest stærk lerjord isprængt en fast utrolig mængde sten. De løse sten samledes sammen og kørtes hjem, hvorefter der blev taget fat på de mere jordfaste, som opgravedes, sprængtes og hjemførtes i hundredvis af læs. Da den øverste plovfure var nogenlunde rensset, lod han reolpløje for endnu dybere at løsne og udlufte jorden samt få endnu flere sten fjærnet.

Disse uhyre dynger af sten blev brugt ved opførelsen af skolehuset og de mange nybygninger, så som kostald, svinehus, bageri m. fl. Også til brolægningen omkring skolen gik mange med, men de øvrige anvendte han til en fuldstændig makadamisering af vejen ind til skolen og siden ud over dens marker, en strækning på op mod 1 km. Disse veje er aldrig nogensinde senere selv i det vanskeligste tøbrud bleven gennemkørt.

En anden stor praktisk vanskelighed mødte det unge foretagende ved den store vanskelighed, det var at skaffe tilstrækkeligt vand på den ås, hvorpå skolen var bleven lagt. Brønd efter brønd blev gravet, vistnok nær en halv snes. Der blev flere gange foretaget borer, men altid resultatløst. Følgen var, at Trier, så længe han levede, måtte omtrent daglig holde en »vandvogn« i gang. Nede fra den stærke kilde i den gamle Vallekilde by var der vand nok at hente, men det blev en slem daglig udgiftspost for husholdningen således at hente vandet en halv kilometer fra brugsstedet.

Først adskillige år efter Triers død slog skolekredsen og byen sig sammen og fik anlagt et vandværk med forsyning fra den herlige kilde i byen.

Under det nu fortsatte samarbejde mellem de to så impulsive mænd Ernst Trier og Hans Iversen måtte der dog hurtig fremkomme forskellig gnidning. Iversen kunde nok en og anden gang lade en bemærkning falde om at hans husbond var altfor rundhåndet, når det gjaldt anskaffelser og lignende til skolen, hvorimod han var for sparsommelig, når det gjaldt det kære, men vanskelige landbrug. Trier på sin side kunde nok undertiden lade et ord falde om, at Iversen i sin videnskabelige grundighed med planlægning og regnskabsføring nok somme tider kunde forfalde til at arbejde så meget på »skrive-stuen«, at arbejdet hos karlene i marken led derunder. Men det var dog altid kun i største venskabelighed. Sa-

gen var vel nærmest den, at Iversen, der jo nu var ude over den første ungdom, begyndte at længes efter selvstændig virksomhed.

Midt i halvfjærdserne købte han da gården »Dragebjærggård« i Odsherred. De to mænd vedblev dog bestandig et nært samarbejde — fra Iversens side med at give Trier gode råd i bedriften og fra Triers side som hjælper og rådgiver for arbejdet med at få vakt røre og åndeligt liv i Odsherred.

Hans Iversen solgte senere Dragebjærggård og flyttede anden steds hen. Nu er han som sin arbejdsfælle i Vallekilde for længst død. En søn af ham er leder på statens forsøgsgård i Askov.*)

Solvang, Vallekilde, 1933.

Povl Hansen.

*) Om Trier som foregangsmand i havebrug, se min afhandling i »Fra Holbæk amt. Historiske årbøger XXIII« 1929.
P. H.

Blandede meddelelser.

NYE BØGER FRA VALLEKILDE.

Povl Hansen har nu til jul udsendt en tredje bog om Ernst Trier. Første bog (Højskoleforstander *Ernst Trier*, hans æt, hans barndom og første ungdom) udkom 1928, anden bog (Højskoleforstander *Ernst Trier*, hans senere ungdom og store vennekreds og hans oplevelser som feltdegn) 1929.

Fortsættelsen foreligger nu. Hvis Povl Hansen undes kræfter dertil, vil en fjerde og afsluttende bog udkomme ad åre. Men allerede nu vil alle, der kan læse, forstå, at det er et særdeles grundigt arbejde. Povl Hansen har kun i forholdsvis ringe grad kunnet benytte sig af trykte kilder; hans hovedkilde har været en mægtig samling breve fra og til Ernst Trier; den falmende og ofte meget utydelige skrift har fordret tålmodighed og slid; men jeg har ofte set Povl Hansen løfte øjnene fra brevbunken med et tilfreds smil; thi nu var der igen fundet et karakteristisk træk. Et mere omhyggeligt og solidt værk kan ikke skrives om Trier. Det er bogen om Ernst Trier. Men i denne tredje bog bliver det væsentlig til en skildring af Vallekilde folkehøjskoles historie indtil 1875. Der er fortalt om skolens begyndelse, om forventningen og spændingen forud, om skuffelserne og sorgerne, men især om glæden og taknemligheden over en rig gerning.

Povl Hansens værk er en historikers grundige gerning, men når jeg nu læser bogen, er mit stærkeste ind-

tryk dette: hvor har Povl Hansen elsket højskolemandens gerning, og hvor har han beundret den mand, som på dette sted var den store igangsætter og ungdomsopdrager.

Foranstående få bemærkninger skal ikke gælde for en anmeldelse; men jeg vilde med disse linier gerne minde om denne bog. Endnu lever mange af Ernst Triers elever; jeg har så ofte hørt dem udtrykke deres dybe taknemmelighed mod ham, som hjalp dem til rette i vigtige livsforhold. Triers gamle elever vilde med særlig glæde kunne læse denne bog. Men jeg er sikker på, at også senere tiders elever vil have udbytte af at læse bogen, måske især den lige nu udkomne tredje del. Den kan læses i fortsættelse af de to foregående bøger om Trier; men den kan også med fuldt udbytte læses alene; den er en ganske selvstændig bog om Vallekilde folkehøjskole. Bogen kan jo fås i enhver boghandel.

Mens Povl Hansen er en erfaren forfatter, er Killemosen »debutant«; han har i år udsendt en særdeles oplysende bog: *Grønland for Grønlænderne*. Den sidste halve snes års elever vil vide, at Killemosen er varmt interesseret i spørgsmål vedrørende Grønland; han var i sin ungdom en sommer oppe på den store, mærkelige ø. Da striden om Grønland mellem Danmark og Norge antog en så beklagelig vending, var Killemosen naturligvis fyr og flamme; han studerede med flid alt væsentligt, som fremkom om sagen fra dansk og norsk side; men læsningen var ham ikke nok. Killemosen rejste august 1932 for anden gang til Grønland; hjemkommen fra en fornøjelig og dog grundig studierejse tog han fat på at skrive sin bog. Det blev til en smuk, illustreret bog paa 120 sider. Bogen er meget righoldig på solide oplysninger om landet og den grønlandske befolkning. Der er fortalt fængslende om grønlændernes erhvervsliv og

om deres spændende måde at friste livet på. Men især finder jeg det værdifuldt, at Killemosen har givet en samlet fremstilling af kulturarbejdet blandt grønlænderne. Man får meget at vide om skolen og kirken og sundhedsplejen blandt eskimoerne.

Der var blandt danske megen harme over nordmændenes adfærd i Grønland; men de samme danske, som var så ophidsede over nordmændenes forsøg på at tilegne sig »gammelt dansk land«, åbenbarede ofte en utilladelig uvidenhed om det land og den befolkning, som vi ikke vilde skilles fra. Killemosens bog giver en levende og overkommelig oplysning om Grønland og grønlænderne. Også denne bog kan fås i enhver boghandel.

Mens jeg tænker på bøger herfra, vil jeg også gerne nævne nærværende skrift: Fra Vallekilde folkehøjskole. Vi har en meget stor elevforening med over 3000 medlemmer, til hvem denne bog udsendes. Vi er meget taknemmelige for, at så mange også på denne måde holder fast ved, hvad de mødte her i Vallekilde. Men fra mine foredragsrejser, hvor jeg træffer mange gamle elever, ved jeg, at mange, mange flere gerne vilde være med i elevforeningen igen; de er af en eller anden beklagelig grund kommen ud. Læserne af dette kender måske gamle Vallekilde-elever, som er stillet sådan. I skulde få dem til at sende mig navn og adresse (og elevårgang); jeg skal da sørge for, at årsskriftet igen sendes til dem.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kroner indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da først i december af kassereren få års-

skriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postopkrævning. *Forandring af adresser må meldes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde*, inden hvert års 1. septbr.

Jeg kunde også tænke mig, at nogen ønskede ældre årgange af årsskriftet, dels vil man jo der finde bidrag til Vallekilde højskoles historie, dels finde vigtige spørgsmål belyst. Man får ældre årgange af årsskriftet portofrit tilsendt mod at sende Karen Nielsen, Vallekilde, 1 kr. i frimærker, d. v. s. til halv pris. Hvis nogen skulde tænke på at indbinde årsskriftet, da råder jeg til at lade 3 årgange indbinde i eet bind. Man kan så få en smuk bog ud af det.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 3400 eksemplarer.

Det vil have gamle elevs interesse at høre, at den store, stærkt skrånede plads foran skolen er under omdannelse. Nederste halvdel af pladsen blev sidste forår lagt i omtrent vandret plan; tværs over pladsen, fra Triers mindstøtte til Buegangen, er rejst en kraftig og smuk kampstenssætning; neden for denne er pladsen belagt med store cementfliser. Det forekommer mig, at pladsen er blevet smuk. Og den har allerede vist sig meget nyttig. Sommerpigerne brugte den til legeplads, en enkelt gang anvendtes den ved opvisning af gymnastik og folkedans. Da de sjællandske friskoler holdt deres årsmøde her, brugte vi også denne plads, ligeledes ved elevmødet og efterårsmødet; den vil nok ad åre blive meget stærkt brugt. Ved den her omtalte ordning er skolebygningen og gymnastiksalen kommen bedre til deres ret.

Det er nu meningen, at vi i løbet af det kommende år skulde have øverste halvdel af pladsen, skråningen

foran foredragssalen, i en tilsvarende god orden. Anlægget som helhed vil da forhåbentlig blive både smukt og godt. Planen er udarbejdet efter samråd med professor Ivar Bentsen. Kampstenssætningen og flisepladsen er udført af Holger Frederiksen.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinger (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. Tæpper, lagener og håndklæder må medbringes til mødet.

Elevmøder vil i efteråret 1934 blive holdt i Hjørring og Skjern. Nærmere bekendtgørelse vil fremkomme i de lokale dagblade.

I dagene fra 24.—27. sept. holdtes vort store efterårsmøde. Det blev det største møde, vi har haft i flere år, navnlig var tilslutningen overordentlig stor den sidste mødedag, da det blev nødvendigt at holde mødet under åben himmel. Ordførerne var: J. Th. Amfred, Anders Vedel, J. P. Overgård, H. P. Hanssen, H. Fonnesbech Wulff, Johs. Tonnesen, Niels Petersen og Uffe Grosen. Skuespiller Einar Juhl læste op og operasanger Einar Nørby sang henholdsvis søndag og mandag aften. Efterårsmødet er festlige og indholdsrige dage. Vi håber meget, at det også må blive sådan i fremtiden.

Efteraarsmødet 1934 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 23.—26. septbr. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sængeklæder og håndklæder.

Siden vi sidst udsendte årsskriftet, er der ikke sket nogen ændring i den faste lærerkreds; derimod må vi desværre i det kommende år savne Adia Frost, som har

taget et års frihed fra skolegerningen. Frk. Frost samler i dette år ny viden ved at deltage i undervisningen på statens lærerhøjskole i København.

Evald Larsen, som så udmærket hjalp os sidste vinter, har fået sit arbejde i folkeskolen. Evald Larsen holdt i juli bryllup med lærerinde Karen Thomsen; de er nu lærerfolk i Esbjerg.

Til den kommende vinterskole har vi antaget to nye lærere, nemlig cand. theol. *Dag Monrad Møller* og lærer *Vald. Simonsen*.

Til vinter er det 50 år siden, at den svenske gymnastik, Lings gymnastik, blev indført her i Danmark. Denne form for legemsøvelser blev her i landet først taget i brug i Vallekilde, hvor man til det øjemed byggede en efter tidens landboforhold enestående stor og smuk gymnastiksal, vort øvelseshus. Det er altså 50 år gammelt. Vi vil i den anledning holde en jubilæumsfest; men da det er så langt bedre at holde en sådan fest ved sommertide, udsættes festen til den anden sidste lørdag i juni måned. De danske gymnastikforeninger, med hvilke højskolerne står i nært samarbejde, indbyder 2 svenske gymnastikhold, et kvinde- og et mandshold, endvidere et hold unge kvinder fra Sjælland, et karlehold fra Jylland og et »gammelmanshold« fra Fyn. Vi ser her denne dag i møde med megen forventning, i håbet om, at vi gennem tale og ved den herlige gymnastik på en smuk og værdig måde skal mindes det store arbejde, som blev begyndt her for 50 år siden, og som gennem aarene har været til så megen gavn og glæde for dansk ungdom.

Følgende dagblade og ugeblade sendes helt eller delvis gratis til skolen: Holbæk Amts Avis, Holbæk Amtstidende, Holbæk Amts Venstreblad, Kalundborg

Folkeblad, Møens Dagblad, Ålborg Amtstidende, Politiken, Vendsyssel Tidende, Hejmdal, Fyns Tidende, Flensborg Avis, Jydsk Dagblad, Berlingske Tidende, Fyns Venstreblad, Aarhus Amtstidende, Maribo Amtstidende, Horsens Socialdemokrat.

Højskolebladet, Dansk Ungdom, Baunen, Konservativ Ungdom, Radikal Ungdom, Dansk Folkestyre, Grundskyld, Det frie Blad, Andelsbladet, Brugsfor­ningsbladet, Vort Landbrug, Den fynske Husmand, Sjællands Stifts Landbrugstidende, Fyns Stifts Land­brugstidende, Ungdom og Idræt, Dansk Idræt, Kvinden og Samfundet, Danbrit, Dansk Esperantoblad, Freds­bladet.

Hos Povl Hansen, Solvang, Vallekilde, fås:

Tovelille, Skuespil i tre handlinger af Povl Hansen. 1 kr.
Små minder om små ting af Povl Hansen. 1 kr. 50 øre.
Vore navne af Povl Hansen..... 50 øre.
Digt og sang af Povl Hansen..... 1 kr. 50 øre.

Ligeledes hos Povl Hansen så vel som hos enhver boghandler fås:

25 års skolevirksomhed i Vallekilde af Ernst Trier. I. 1 kr.
Højskolefostander *Ernst Triers efterladte papirer*
i udvalg ved Povl Hansen..... 1 kr.
Mine minders bog af Povl Hansen..... 5 kr.
Højskoleforstander *Ernst Triers ungdom* af Povl Hansen.
I del ..... 3 kr.
II del ..... 3 kr. 50 øre.
Ernst Trier: *En skildring af Vallekilde højskoles grund­læggelse og første Udvikling*..... Kr. 6,00

Hos boghandlerne fås ligeledes:

Grønland for Grønlænderne af K. Killemosen.... Kr. 2,75

Elevmødet i Hjørring og Katstrup skole.

Mange højskolefolk (tidligere elever og højskolens lærere) regner elevmødet som en af årets værdifuldeste oplevelser. For os her i Vallekilde er 3. søndag i juli vor største fest, og for mange tidligere elever — landet over — gælder det samme. Mange er forhindret i at kunne følge højskolens elevmøder, og det er snart længe siden, Vendelboerne fik begyndt med et årligt elevmøde i Hjørring. Det har altid været en god dag for deltagerne, og vi her fra skolen glæder os til samværet med de mange kendte venner og gamle elever.

I år blev dette elevmøde afholdt den 27. august. Povl Hansen, fru Sigrid og jeg var indbudt. Om formiddagen holdt Povl Hansen en tale om bønnen.

Efter middagspavsen talte jeg om: »Folkelighed og Liberalisme«. Da det efter ønske skulde være en indledning til en diskussion, trak jeg linierne klart op. Et par timers livlig forhandling fulgte efter. Senere fortalte jeg om livet her paa skolen det sidste år, og fru Sigrid sluttede mødet med at læse en af Falk Rønnes fortællinger.

Omkring 250 havde været med til mødet, og jeg tror, vi alle rejste derfra med tak for dagens indhold.

Harald Grønborg — eller rettere Elisabeth Grønborg — fik ved skolens elevmøde — i en sen aften — den ide, at de gerne vilde have et elevmøde i Katstrup skole for tidligere elever fra en større omegn. Der er jo ikke langt fra tanke til handling. Den 3. sept. blev be-

stemt til dagen for mødet. En meddelelse i Skanderborg, Aarhus og Randers bladene oplyste om mødet. Ragnhild Bonde og jeg havde lovet at være med, og den 3. sept. først paa eftermiddagen mødtes vi så godt 50 vallekildefolk i Katstrup skole. Vi fik en sjælden god eftermiddag ud af det. Sang i store måder var en selvfølge. Et lokalt orkester under Grønborgs ledelse underholdt os med nogle af de stykker, som vil være kendt fra vore søndag-aftener i Vallekilde. Grønborg fortalte om sit arbejde — både i skolen — og hans kæphest udenfor: Esperantoen. Ragnhild Bonde og jeg kunde ikke tie stille. Ved aftensbordet talte flere, og adskillige udtalte en tak for dagen. Det blev ret sent, inden vi sluttede. Det bliver sikkert ikke sidste gang, Grønborg holder elevmøde.

Pladsen tillader ikke mere, og desuden kan et elevmødes indhold ikke genfortælles.

Jeg lader disse skematiske rids antyde, at vallekildeelever — uden for skolen — godt kan faa et elevmøde i stand, og selv om jeg ikke er den rigtige til at skrive derom, saa vil jeg dog sige, at selv om jeg i år har deltaget i 3 elevmøder, saa har jeg ikke noget imod ad åre at komme til flere. — Til deltagerne i de to jydsk møder — tak! Til alle andre, som er forhindret at komme til Vallekilde: Gak hen og gør som Vendelboerne og Grønborg!

Kr. Kristensen Killelose.

* * *

Vi ønsker alle gode venner fra vor Vallekildetid en rigtig god og glædelig jul.

Elisabeth og Harald Grønborg,
Katstrup, Hasselager.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole.

*Sidste skoleårs elever fordelt sig på de forskellige
amter således:*

Fra Københavns amt	11.
— Roskilde amt	3.
— Frederiksborg amt	3.
— Holbæk amt	29.
— Sorø amt	11.
— Præstø amt	6.
— Odense amt	10.
— Svendborg amt	8.
— Maribo amt	3.
— Ålborg amt	9.
— Hjørring amt	12.
— Viborg amt	10.
— Thisted amt	6.
— Århus amt	5.
— Skanderborg amt	15.
— Randers amt	10.
— Ribe amt	15.
— Ringkøbing amt	27.
— Vejle amt	5.
— Haderslev amt	2.
— Åbenrå amt	2.
— Tønder amt	3.
— Sønderborg amt	1.
— Færø amt	1.
— Island	1.
— Bornholm	2.
— Syd- og Mellemslesvig	3.

Eleveholdene.

Vinteren 1931—32.

Andersen Erik, Søgaard, Højby st. Sj.
 Andersen Ejvind, Spangshøj, Søsum, Viksø.
 Andersen Theil, Asnæs Teglværk, Asnæs.

Bang Viggo, Borbjerg, Holstebro.
 Bang Gustav, Borbjerg, Holstebro.
 Brøndsted Niels Aage, Ubby, Jerslev St.
 Brøndsted Gunnar, Ubby, Jerslev St.
 Eghøj Johannes, Stevstrup, Skamby.

Christiansen Holger, Søgaard, Ramløse, Helsingø St.
 Christensen Hagbard, Faurholdt, Ribe.
 Christensen Hans, Faurholdt, Ribe.

Federsen Harald, Faurholdt, Ribe.
 Frandsen Julius, Tjæreborg St.
 Fredslund Helge, Særslev, Starreklinte.

Hansen Hans, Tistrup St.
 Hansen Jakob, Bækhus, Outrup St.
 Hansen Henry Ejnar, Lilledal, Sierslev, Storeheddinge.
 Hansen Aksel P., Lilledal, Sierslev, Storeheddinge.
 Hansen Frits, Svendsbjerg, Hørve.
 Hansen Karl, Blokhus, Vendsyssel.
 Hansen Arne, Kaastrupgaard, Kalundborg.
 Hansen Søren Loft, Kasted, Mundelstrup.
 Hansen Georg, Hvidlykke, Ledstrup, Vig St.
 Hansen Svend, Hjørlande.
 Heide Selmer, Galtrup Maskinfabrik, Erslev, Mors.
 Hermansen Poul, Ellinge Skole, Højby, Sj.
 Holm Heine P., »Stensmark«, Maltbæk, Vejen St.
 Horsted Kristian, Egtved.

Hvam Gunnar, Hesselskov, Kjellerup.
Højbjerg Svend Peter, Em Hedegaard, Vraa.

Jakobsen Jens J., Aaes, Tvingstrup.
Jacobsen Sigurd, Ørsted, Havdrup St.
Jensen Niels Valdemar, Smidstrup, Vraa.
Jensen Kr. Clemen Lembeck, Andaks, Kalundborg.
Jensen Laurids Kvist, Brunsgaard, Vandborg, Bonnet St.
Jensen Kristian Aage, Neder Holluf, Odense.
Jensen Ejner, Gormsgade, Esbjerg.
Jensen Frede, Baunehøjgaard, Holløse, Holbæk.
Jeppesen Peter, Fur.
Jeppesen Viggo, Fur.
Jørgensen Lars Peder, Eilekærgaard, Sdr. Bjerre St.
Jützler Hans, Gormsgade, Esbjerg.

Kristensen Helge, Øster Jølby Mølle, Erslev St., Mors.
Klinkby Erling Jøhs., Bogensøgaard, Martofte St.

Larsen Aage, Vallekilde.
Larsen Karl Mygind, Aabylund, Nr. Aaby.
Larsen Helge, Søstrup, Holbæk.
Larsen Gunnar, Masnedsund.
Lassen Vilhelm, Fyrkilde, Arden St.
Liltorp Kristian, Faulum, Ullits.

Madsen Haakon, Kølvrå Skole, Karup St.
Madsen Anders Hansen, Fastergaard, Skjern St.
Madsen Dannau, Teglgårdsbakken, Lemvig.
Mikkelsen Erling, Kaplegaard, Virum, Lyngby.
Mikkelsen Niels Harkes, Hjedding, Tistrup St.
Munch Leo, Mølhauge, Gjern St.
Møller Sigvald, Kasted, Mundelstrup St.

Nielsen Knud, Systofte, Nykøbing F.
Nielsen Arne, Vejborg, Sindal St.
Nielsen Julius, Lille Skovgaard, Veien St.
Nielsen Morten, Astrup, Arden St.
Nielsen Mads, Vejby, Vraa St.
Nielsen Jens Peter, Dalgaard, Sierslev, Storehedinge.
Nielsen Hjalmar, Ullits.
Nielsen Poul Schou, Gammelgaard, Staarup, Nykøbing Sj.

Nielsen Oscar, Gundestrup, Aars.
 Nielsen Thage, Almind, Rindsholm St.
 Nielsen Niels Engstrøm, Saaderup, Ullerslev.
 Nielsen Vagn, Hvalpsund Teglværk, Hvalpsund.
 Nissen Johannes, Flensborg.

Olesen Karl, Tødsø Skole, Nykøbing M.

Pedersen Magnus, Nr. Bork.
 Pedersen Leo, København.
 Pedersen Ingvard, Lemvig.
 Pedersen Harry, Ladelund, Arden St.
 Pedersen Arne, Fyrkilde, Arden St.
 Pedersen Gunnar, Risager, Haastrup St.
 Poulsen Karl Johan, Keldstrup, Slagelse.
 Poulsen Thorvald Thing, Gammelby, Vejen.

Rasmussen Christian, Gormsgade, Esbjerg.
 Rasmussen Aage, Aaes, Tvingstrup St.
 Rasmussen Teodor, Fausing, Allingaabro.
 Rudbeck Ejner M., Vonsbæk, Sønderjylland.

Skadborg Johannes, Højvang, Daugaard St.
 Sørig Thomas, »Kæret«, Mosbjerg, Sindal St.

Østergaard Jakob, Bygum, Aalestrup St.

Sommeren 1932.

Andersen Asta, Sondrup, Jelstrup, Haubro.
 Andersen Kirstine Hjort, Røgen, Sporup.
 Andersen Karen, Ulstrup, Vig.
 Andersen Kathrine P., Aaberghus, Møborg, Bækmarksbro.

Bach Astrid, Østerbrogade 95, 3. tv., Kbhvn. Ø.
 Bank Anna, Banken, Aale.
 Bentsen Gudrun, Siddinge, Vig.
 Bentsen Karen, Hørve.
 Bjerg Signe, Nobjerg, No.
 Björck Gudrun, Gl. Kongevej 7, 2., Kbhv. K.
 Bojlesen Karen, Vostrup.
 Borg Inger Thordal, Braarup, Skive.
 Bramsen Anna, Halk, Hejsager.
 Brast Nelly, Haals, Vaarst.
 Brink Mette, Stauning, Skjern.
 Bødskov Estrid, Aarslev Mark, Aarslev.

Christensen Helga Hag, Randers.
 Christensen Helga, Ø. Sottrup, V. Sottrup.
 Christensen Ingeborg, Hagedsted, Maarsø.
 Christensen Marie, Jordrup Brugsf., Jordrup.
 Clausen Eva, Gørlev.

Dahlgaard Dagmar, Vælling, Balling.
 Dohn Ellinor Rosenørn, Rørholmegade 6, St., Kbhv. K.

Ellegaard Astrid, Halsmose, Haastrup.
 Ejlersen Kamma, Vinding Overgaard, Vinding.
 Eriksen Helga Pors, Hulvadgaard, Brørup.
 Eskebæk Anna, Lykkeby, Tullebølle, Langeland.

Feldballe Jensen Johanne, Thorsager Mark, Thorsager.
 Flytkjær Rigmor, Østrup, Lervang.
 Fredslund Ingeborg, Særsløv, Starreklinte.

Gahner Magda Marie, Stauning, Skjern.
Geertsen Signe, Harte, Dybvadbro.

Hansen Gudrun, Kaastrup, Kalundborg.
Hansen Bodil Margrethe, Sønderbykjær, Stauning, Skjern.
Hansen Rigmor, Nr. Søby.
Henriksen Marie, Outrup.
Hessellund Ellen, Søllinge, Pederstrup.
Husbond Anna, Rødbæksholm, Morum, Østrup.
Høgh Marie, Lillering Overgaard, Lillering.

Jacobsen Mary, Troelstrup Østergaard, Tønning.
Jacobsen Bodil, Hvidkildevvej 53, Brønshøj, Kbhv.
Jakobsen Karen, Nyrup Kvistgaard.
Jakobsen Dagmar, Ginnerup, Klejbjerg, Salling.
Jakobsen Anna, Tilst, Mundelstrup.
Jakobsen Kirstine, Tilst, Mundelstrup.
Jensen Anna, Refstrup, Lem.
Jensen Astrid, Bakkerup, Knabstrup.
Jensen Betty, Købm. Hansen, Aarslev.
Jensen Dagny Ingeborg, Sandby.
Jensen Dagny, Sonderupgaard, Blære.
Jensen Else Marie, Willemoesgade 60, 4., Kbhv. Ø.
Jensen Inger, Mørke.
Jensen Karen, Hvirring, Flemming.
Jørgensen Edel, Bellinge.
Jørgensen Marie, Kværs, Tørsbøl.
Jespersen Inger, Grønning, Jebjerg.
Johannsen Didde, Bylderup, Bylderup Bov.
Justesen Agnes, Højstrup, Østby St. Sdrj.

Kristiansen Erna, Heilskov, Højslev.
Kristiansen Klitta, Døstrup.
Kousgaard Magny, Uldbæk, Lyhne, Ølgod.

Larsen Dagmar, Skivum, Vægger.
Larsen Helga, Søndergade 14, Silkeborg.
Larsen Marie, Glostrup, Braade.
Larsen Mary Nielsine, Obling, Sdr. Bork.
Lausen Kristine, Holsted.
Lorenson Christine, V. Sottrup.

Madsen Gudrun, Holme, Haubro.
Madsen Johanne, Lundtofte, Holsted.

- Mariegaard Agnes, Vittrup.
 Mikkelsen Grete, Holme Østergaard, Viby, Jyll.
 Nielsen Anna, Berritshøjgaard, Esig, Rønde.
 Nielsen Anna, Outrup.
 Nielsen Asta, Gudmindrup, Højby, Sj.
 Nielsen Ellen Hedevang, Strellev, Ølgod.
 Nielsen Ellen Marie, St. Jørgens Forstad 41, Odense.
 Nielsen Elna, Bjerget, Lendum, Sindal.
 Nielsen Helga, Søgaard, Kregme.
 Nielsen Karla, Solrød.
 Nielsen Lilly, Hjørring Mark, Hjørring.
 Nielsen Solveig, Hukjærgaard, Haldrup.
 Nielsen Thomine, Houstrup, Taars.
 Nørhave Johanne, Rodsted, Støvring.
- Olsen Borghild, Sonnerup, Nykøbing, Sj.
 Olsen Elise, Reersløv, Hedehusene.
 Olsen Johanne, Velbestad, Thorshavn, Færøerne.
 Olesen Anna, Børnehjemmet, Toftegaard, Ringe.
- Petersen Agnes, Jernved, Gredstedbro.
 Pedersen Agnete, Vandværksvej 7, Randers.
 Pedersen Britta, Hørdumsgade 15, 1., Kbhv. V.
 Pedersen Johanne, Vestergade 2, Vraa.
 Pedersen Martha, Hauglegaard, Ringsted.
 Pedersen Karen Johanne, Lille Linde, Haarslev.
 Pedersen Kathrine, Røjebøl, Øster Linnet.
 Pedersen Rigmor, »Risager«, Haastrup.
 Pedersen Valborg, Edv. Griegsgade 22, Kbhv. Str.
 Poulsen Marie, Vester Sottrup.
- Riis-Thomsen Agathe, Grønbæk.
- Sejbjerg Maren, Maabjerg, Holstebro.
 Sørensen Alma, Haldrup.
 Sørensen Amalie, Lynegaard, Holsted.
 Sørensen Magda Amalie, Taars.
- Vang Anna Kathrine, Svensholm, Staby, Ulfborg.
 Vengum Ingeborg, Bendsvej 2, 2., Vanløse, Kbhv.
 Wiium Thordis, Fagradal, Vapnafjord, Island.
 Willumsen Edith, Ellinge Lyng, Vig.

Vinteren 1932—33.

Andersen Anton Chr., Benløse, Ringsted.
 Andersen Ernst Holm, Hillerslev, Højrup St.
 Andersen Christian, Langsted, Naarup St.

Bertelsen Søren Ludvig, Hundstrup St.

Christensen Knud Henning, Søgaard, Maarsø.
 Christensen Poul Mønster, Stude, Forlev.
 Clausen Knud Max, Høve Sanatorium, Asnæs.
 Clausen Vagn, Haraldsted Mejeri, Ringsted.

Dahlgaard Svend, Lundgaard, Hindborg, Hem St.
 Dohm Carl, Emil, Ny Carlsbergvej 88, København V.

Frandsen Eilev Avlund, Lindeskovgaard, Jydstrup St.
 Frederiksen Sigismund, Nyvej 10, Holbæk.

Hansen Kristian Maltesen, Bryndumdam, Guldager St.
 Hansen Hans Marius, Skaastrup, Mejlskov St.
 Hansen Otto, Gangsted, Hovedgaard St.
 Hansen Peder, Vrangsgaard, Ærøskøbing.
 Hansen Vagn, Fredericiagade 22, Horsen.
 Hammer Arnold, Enslev, Gerlev St., J.
 Hardis Ivar, Havdrup, Havdrup St.
 Heide Otto Bjerregaard, Galtrup, Mors, Erslev St.
 Hemmingsen Karl Ricard, Sømark, Borre, Møen.
 Hendriksen Rudolf, Østermark, Stege, Møen.
 Hindsgaul Rasmus, Børnehjemmet, Nørre Aaby St.
 Horn Johan, Bylderup Mark, Bylderup-Bov St.
 Højsgaard Ejner, »Højsgaard«, Haastrup St.
 Hedegaard Svend, »Solbrink«, Hillerød.

Jakobsen Niels, Højby, Højby St., Sj.
 Jakobsen Poul Arne, Sortegaard, Neksø, Bornholm.

Jensen Aksel, Vallekilde, Vallekilde.
 Jensen Evald, Breth, Barrit St.
 Jensen Georg, Maglebjerggaard, Vedde St.
 Jensen Peter, No, Hee St.
 Jensen Richard, Maarslet Nymark, Maarslet St.
 Jespersen Thorvald, Almind, Rindsholm St.
 Jespersen Olav, Almind, Rindsholm St.
 Jessen, Friederik, Juncherholweg 16, Flensborg.
 Jørgensen Robert, Longelse, Skrøbelev, Langeland.
 Jørgensen Kristen, Ravnkilde, Arden St.
 Jørgensen Niels, Ravnkilde, Arden St.

Kortbek Kresten Østergaard, Jølby Nygaard, Erslev, Mors.
 Kramer Johannes, Friskolen, Vallekilde.
 Kristensen Niels Hansen Møller, Agersnap, Ølgod.
 Kristensen Niels Kristian, Lærkeholdt, Mølby St.
 Kristiansen Johannes Dahl, Sønder Vraa, Vraa St.

Langhoff Vilo, Ny Faarevejle, Faarevejle St.
 Larsen Johan Graff, Sindshvilevej 20 A, København F.
 Larsen Viggo, Bjergeskov, Hvalsø St.
 Lauridsen Carlo, Egeris Mølle, Troldhede St.
 Lauridsen Hans, Autrup, Faaborg, Varde.
 Lauridsen Karl S., Hjedding, Gaarde St.
 Lindgaard Kresten, Vinlochvej, Viborg.

Madsen Alfred, Tjerrild, Ryomgaard St.
 Madsen Evald, Holmen, Trøderup, Frederikshavn.
 Mikkelsen Hans, Hjedding, Ølgod St.
 Mikkelsen Harald, Hjedding, Ølgod St.
 Mogensen Hilmar, Tvillinghøjgaard, Doense St.
 Møller Ernst, Naarup, Naarup St.
 Møller Niels, Skader, Voldum, Randers.

Nielsen Orla, Blangslev, Lou St.
 Nielsen Aksel, Lyngby, Sporup St.
 Nielsen Aksel Emanuel, Bethesdagade1, Kalundborg.
 Nielsen Alfred, Fyrkilde, Arden St.
 Nielsen Anker, Vestergade 3, Horsens.
 Nielsen Christian H., Emil Bojsensgade 55, Horsens.
 Nielsen Georg, Englyst, Søften, Hinnerup St.
 Nielsen Jens Sigvald, Andelsmejeriet, Aale.
 Nielsen Niels Kristian, Havnsø, Følleslev St.

Nielsen Svend, Strøby Møllemark, Strøby.
 Nielsen Valdemar, Islandsgade 3, St. t. h., København S.
 Næsgard Thomas Fenger, Bilring, Spjald St.

Olesen Christen S., Christiansborgvej 22, Randers.

Pedersen Henry, »Hyllekær«, Gadstrup St.
 Pedersen Johannes Borre, Bangshavevej 17, Maribo.
 Pedersen Niels Ring, Strøby Møllemark, Strøby.
 Pedersen Otto, Nørre Tranders, Aalborg.
 Pedersen Vagn, Ubberup, Kalundborg.
 Petersen Bjørn Heinrich, Klokkerhøjen 4, 1., Kbhv. N.
 Petersen Knud, Jernved, Gredstedbro St.
 Petersen Reinholdt, Ølby, Køge.
 Petersen Victor Hugo, Riegelsvej 7, Nakskov.
 Poulsen Knud, Hersnap, Dalby St.

Rasmussen Bernhard, Fraugde Kærby, Marslev St.
 Rasmussen Julius, Lille Nygade 3, Horsens.
 Rasmussen Jørgen, Lille Nygade 3, Horsens.
 Rasmussen Rasmus Klibo, Hedeskov, Thorsager St.
 Rasmussen Uffe, Rynkeby, Rynkeby St.
 Reckweg Peter, Slesvig.
 Riis Karl Holger, Stenild Skole, Hobro.
 Riis Svend Børge, Stenild Skole, Hobro.
 Rønde Knud, Karensminde, Følle, Rønde.

Salomonsen Ejlii, Asminderup, Vipperød St.
 Schlander Børge G., Rødbyvej 63, Nakskov.
 Svendsen Olav, Kingstrup, Gelsted St.
 Søgaard Henning, Østerbølle, Aalestrup St.

Villadsen Gunnar Holme, Egaa, Hjortshøj St.
 Veng Søren, Haarup, Silkeborg.

Sommeren 1933.

Andersen Anna Gerda, Fuldby, Sorø.
 Andersen Gudrun, Gudmindrup, Højby Sj.
 Andersen Gunnild, Lundumskov, Stenbjerg St.
 Andreassen Gertrud Marie, Aale.
 Albjerg Grethe Hougaard, Grøfthøjgaard, Oure St.
 Alexandersen Karen, Rigtrup, Randers.

Baarstrøm Eli, Erslev, Mors.
 Bie Kamilla, Hornborg, Flemming St.
 Brag Signe, Undelev, Tørsbøl St.
 Buch Else Hauge, Lemvig.

Christensen Frida Buchvald, Nordrup Brugsforen., Slagelse.
 Christensen Marie Juhl, Kjestrup Hoptrup St.
 Clausen Ellen, Østergaard, Ødis St.

Dissing Ragna, Sørup, Taars.
 Dissing Signe, Bjørnstrup, Taars.
 Døssing Gerda Ragnhild, Dalgasgade 10, Herning.

Flach Maja Margrethe, Farsø.

Gjelstrup Oline, Søndergaard, Nørre Vium, Herborg St.

Hansen Mary Kirstine, Nældebjerggaard, Keldstrup, Vig St.
 Hansen Annie Marie, Skrydstrup, Vojens.
 Hansen Dagny, Holte, Grevinge St.
 Hansen Christence, Arnum.
 Hansen Lillian Irene, Guldagersvej 35, Vanløse, Kbhv.
 Hansen Ingeborg, Krogstrup, Aars St.
 Hansen Karen, Særslev Bakkegaard, Starreklint St.
 Hammelsvang Anna Marie, Ølstrup, Lervang.
 Henriksen Anna, Vidstrup St.
 Holm Kathrine Anna, Lybæk, Hee St.

Holm Marie Pedersen, Fensholt Højsgaard, Odder St.
 Holst Sigrig Johanne, Gudmindrup Friskole, Højby Sj.
 Høgh Anne Marie, Karlby, Hornslet.
 Høgsbjerg Thora, Vemb St.
 Hulsig Ellen Marie, Tollestrup, Vraa St.

Jacobsen Grete Elinor, Strandvej 153, Hellerup.
 Jacobsen Margrethe Kirstine, Hjedding, Ølgod St.
 Jacobsen Stinne, Ø. Lie, Taars St.
 Jensen Ane Kirstine, Egemosegaard, Udby, Holbæk.
 Jensen Edith, Friskolen, Sødinge, Ringe St.
 Jensen Ellen, Aast Mejeri, Vandel St.
 Jensen Ester, Baumehøjgaard, Holløse, Holbæk.
 Jensen Johanne Marie, »Bolettesminde«, Mørkøv St.
 Jensen Karen Thulesen, »Engholm«, Lundum St.
 Jessen Maja, Vestkær, Ølgod St.
 Johansen Inger Agnethe, Lundevej 25, Kalundborg.
 Juul Johanne, Hornborg, Flemming St.
 Jørgensen Ester, Freltoite, Aarslev St.

Kaasgaard Elisabeth, Ferring, Bonnet St.
 Knudsen Marie Kathrine, Skovby Nybygaard, Videbæk St.
 Kristensen Kamma, O. Hadsten, Hadsten St.
 Krog Johanne Wie, Horne, Faaborg.

Larsen Dagny, Birkelygaard, Gislunge St.
 Larsen Marie, Kirkemark, Vrensted.
 Lassen Helene, Jarlund, Medelby, Sdr. Tønder Kreds.
 Lauridsen Maren, Starup, Tofterup St.
 Lindstrøm Sigrig Elise, Gundsøllille Smedie, Roskilde.

Madsen Else, Vallekilde.
 Mathiesen Eva, Hostrup, Nordenskov St.
 Midtiby Astrid, Videbæk St.
 Mikkelsen Gudrun, Højagergaard, Stouby St.
 Mogensen Ammy, Veddinge, Faarevejle St.
 Mortensen Metha, Skovby, Videbæk St.
 Mortensen Ellen, Slagelse.

Nielsen Ingeborg Østergaard, Vallekilde.
 Nielsen Anna, Gudrun, Holtet, Hørmested, Sindal St.
 Nielsen Betty, Gørlev.
 Nielsen Ella, Vedhy Nørremark, Slagelse.

Nielsen Elisabeth Katrine, Skuderløse, Braaby St.
 Nielsen Marie Glerup, Suldrup, Støvring St.
 Nielsen Mette Kirstine, Krejbjerg, Thorlund St.
 Nielsen Janne, Hee St.
 Nielsen Rigmor Frisbjerg, Gudum, Slagelse.
 Nielsen Anna Friis, Forum, Guldager.
 Nygaard, Solvejg Holmen, Riis, Faarevejle St.
 Nygaard Holmen Aase, Riis, Faarevejle.
 Nyhus Anna, Sinding, Skjægkær St.
 Nørby Anne, Arnum.

Olesen Marie Magdalene, Vandsted Mark, Hjørring.

Pedersen Gudrun Aase, Daugstrup Mark, Lunde St., Fyn.
 Pedersen Karen Munch, Overskud, Poulsker, Nexø.
 Pedersen Valborg, Murer L. P., Lohals, Langeland.
 Petersen Magdalene, Stigs Bjergby, Mørkøv St.
 Poulsen Anna Hanssen, Bøgebjerg, Ullerup, Avnbøl St.
 Povlsen Marie Thielmann, Jernved, Gredstedbro St.

Rasmussen Elisabeth, Ferupgaard, Ferup St.

Seerup, Laura Kristine Nielsen, V. Assels pr. Ø. Assels, M.
 Sørensen Christine Marie, Vejebak, Faarhus St.
 Sørensen Ellen, Thorsager.
 Søgaard, Britta Elisabeth, Jernbanegade 12, Næstved.
 Søgaard Herdis, Østerbølle Skole, Aalestrup St.
 Søndergaard Eva, Sejerslev, Nykøbing M.
 Stockholm Dagny, Skannerup, Gjern St.
 Sunekær Ragnhild Villadsen, »Solvang«, Benløse, Ringsted.

Thøgersen Valborg, Hornum.

Toft Kristiane, Dalgaarden, Foersom, Tarm St.

Toft Kristiane, »Toft«, Lem St.

Trier Julie, Fjordgaard, Svinninge St.

Udbye Thyra Elisabeth, Juellingsholm. Sdr. Omme St.

Ulrik Mary, Ingstrup St.

Vestergaard Emma, Volstrupby, Hjerm St.

Vestergaard Karen, Breum, Jebjerg St.

Vinther Astrid, Kongensgade 5, Hjørring.

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

16. juli 1932—15. juli 1933.

Indtægt.	Kr.	Ø.	Udgift.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 16. juli 1931	4112	00	Trykning af årsskriftet	2410	00
Medlemsbidrag	5559	80	Konvolutter og blanketter	232	50
Salg af årsskrifter	21	00	Understøttelse til 18 elever 1932—33 ..	955	00
Gave	6	00	Understøttelse til 11 elever 1933	430	00
Renter	180	53	Porto	1249	35
Indestår girokontoret	38	37	Forsendelse af årsskriftet	74	50
			Kassererens løn	300	00
			Rejsegodtgørelse	18	00
			Tegninger til årsskriftet	48	00
			Maskinskrivning	12	00
			Kassebeholdning 16. juli 1932	4188	35
	9917	70		9917	70

Regnskabet er gennemgået og intet fundet at bemærke, Kassebeholdningen var tilstede.

Vallekilde, den 15. juli 1933. *Aksel Fredslund.*

H. Trier Hansen.

INDHOLD

Frihed er det bedste guld.....	3
Under Myndighed. Af <i>Niels Petersen</i>	4
Nationalisme eller folkelighed. Af <i>Uffe Grosen</i>	23
Forstaar vi opgaven i grænselandet. Af <i>Kr. Kristensen Killemse</i> ..	30
Nationalitets-idéen. Af <i>Povl Hansen</i>	37
Nationalistisk opdragelse. Af <i>Tage Dybkjær</i>	44
Tre landmænd om landbrugskrisen. <i>Jørgen Jørgensen, Hans Trier</i> <i>Hansen og Asger Holm Clausen</i>	52
Er Kunst Luksus? Af <i>Adia Frost</i>	64
Til elevmødet. Af <i>Bodil Lange</i>	70
Fra Vallekilde højskole. Af <i>Uffe Grosen</i>	71
Vinterskolen 1932—33. Af <i>Kr. Kristensen Killemse</i>	78
Sommerskolen. Af <i>Ragnhild Bonde</i>	92
Højskoleforstander Ernst Trier og Hans Iversen. Af <i>Povl Hansen</i> ..	107
Blandede meddelelser	119
Elevmødet i Hjerring og Katstrup skole. Af <i>Kr. Kristensen</i> <i>Killemse</i>	126
Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole.....	128
Elevholdene. Vinteren 1931—32.....	129
Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening.....	141